

TUTU XIHNA CUII

EL LIBRO DE GÉNESIS

en el idioma

mixteco de Jicaltepec

La Liga Bíblica

Las Sagradas Escrituras para Todos

La ilustración de la pasta, por Carolyn Dyk, es propiedad de © 2001 Wycliffe Bible Translators, y es usada con el permiso correspondiente.

Las ilustraciones de las páginas 2 y 5, por Alice Paschal, son usadas con el permiso correspondiente.

Las ilustraciones de las páginas 7, 8, 13, 18, 21, 52, 68 y 96, por Katie Voigtlander, son usadas con el permiso correspondiente.

La ilustración de la página 75, por Louise Bass, es propiedad de ©The British & Foreign Bible Society, 1994.

Las ilustraciones de las páginas 24, 26, 36, 44, 46, 47, 58, 64, 83, 84, 100, 101, 104, 109, 111, 115, 123 y 124 son propiedad de ©1978 David C. Cook Publishing Co., y son usadas con el permiso correspondiente.

Primera edición
Génesis
Mixteco de Jicaltepec
mio 09-072 1M
©La Liga Bíblica, A.C., 2009
México, D.F.

Prólogo

Génesis es el primer libro de la Santa Biblia y fue originalmente escrito por Moisés en el idioma hebreo. Es una joya de la literatura universal que presenta el mensaje de Dios a toda la humanidad como el Creador de todas las cosas que existen.

Al leer este libro, usted se deleitará con el relato de la creación del universo, de todos los seres vivos y del ser humano. Aquí se registra por primera vez la medida del tiempo en días y semanas. Así mismo descubrirá el origen de la familia, el desarrollo de las culturas y el origen de la nación de Israel de donde nacería el Salvador del mundo, Jesucristo.

Dios, por medio de Moisés, presenta también a los lectores la entrada del pecado al mundo y sus consecuencias dramáticas, como lo fue el diluvio universal que es atestiguado por varias civilizaciones del mundo antiguo.

Es posible afirmar que la mayoría de los demás libros de la Biblia se fundamentan en Génesis, que en hebreo significa "en el principio". Si usted se acerca a sus páginas con el corazón abierto, sin duda le será una fuente de instrucción, consuelo y edificación.

La traducción de este libro que tiene en sus manos se ha preparado para las personas de habla mixteco de Jicaltepec Pinotepa Nacional Oaxaca, para que tengan y entiendan la palabra de Dios en su lengua materna. El idioma mixteco es muy diferente al hebreo; sin embargo, su rico vocabulario y sus abundantes formas gramaticales pueden expresar a fondo el significado del hebreo original para beneficio de sus lectores.

En el proceso de traducción se consultaron varios comentarios bíblicos y versiones de las Sagradas Escrituras, incluyendo la versión Reina Valera y la Biblia Latinoamericana. En todo momento, se buscó presentar la idea básica del texto, lo que no siempre implica traducir palabra por palabra.

Le invitamos a disfrutar de una obra que sin duda lo alentará en su diario vivir, apreciando todo lo que ha hecho Dios.

Cuhva cha quetuvi andivi ta ñuhun ñuñivi

1 ¹Nda ni cha xihna cuii nu ni quichi tiempu saquetuvi ra Ndioo ndihi andivi ta ndihi ñuhun ñuñivi. ²Ta nu ñuhun ñuñivi can ñahni cha iyo, ta cha naan ni iyo nuu chi. Ta chico ra Tati Ndioo nu iyo nduta cahnu can.

³Tacan, ta cati ra Ndioo ti: “Na cua ndundichin.”

Ta ni ndundichin. ⁴Ta ni ndehe ra Ndioo cha vaha cha ndichin can, ta savaha ra cha siin chiyo ndoo nu ndichin, ta siin chiyo ndoo nu naan. ⁵Ta cati ra Ndioo ti: Nu ndichin can cua cuu “chinucahni”, ta nu naan can cua cuu “chacuaa”, cati ra. Ndihi tiñu can ni savaha ra quivi xihna cuii.

⁶Ta cati ndico ra Ndioo ti: “Na cua ndoo nuna sava mahñu nduta can, ta na cua quee siin chi iin chiyo ta inga chiyo”, cati ra.

Tacan cuu chi. ⁷Ta savaha ra cha ndoo nuna mahñu nduta can. Sava chi ndoo iti xuu, ta sava chi ndoo iti siqui. Tacan ni cuu chi. ⁸Ta nu ndoo nuna can sacunani ra “andivi”. Chacan ni savaha ra quivi uvi can.

⁹Ta cati ndico tucu ra Ndioo ti: “Na nduiin nduta cha ndoo iti xuu iin chiyo, ta na ndoo nuna nu cuu chi ñuhun iti”, cati ra.

Tacan cuu chi. ¹⁰Ta nu iti can sacunani ra Ndioo “ñuhun”, ta nu nduiin nduta can sacunani ra “tañuhun”.

Ta ndehe ra Ndioo ti vaha xaan chi. ¹¹Ta cati ndico ra ti: “Na cana ndihi nuu cuhu, ta na cua satata chi. Ta na cua cana ndihi nuu yutun cha cua coo chiti, ta siin siin tata chi cua coo, ta na cua cana chi nu ñuhun ñuñivi”, cati ra.

Tacan cuu chi. ¹²Ni cana ndihi nuu cuhu cuhva iin iin tata chi, ta cana ndihi nuu yutun cha chaha yucu vixin, ta cua coo yava chi cuhva iin iin tata chi. Ta ndehe ra Ndioo ti vaha ndihi cha ni savaha ra. ¹³Chacan ni savaha ra quivi uni can.

¹⁴Ta cati tucu ra Ndioo ti: “Na cua coo cha cua cuhva cha ndichin iti siqui andivi, ta na cua ndusiin iin ri cha chinucahni, ta na cua ndusiin inga ri chacuaa. Ta na cuhva ri seña tiempu cahni ta tiempu savi ndaa quivi ta ndaa cuiya cuu chi. ¹⁵Ta na cua coo cha cua sandundichin iti siqui andivi, vati cua cuhva ri cha ndichin nu ñuhun ñuñivi ya”, cati ra.

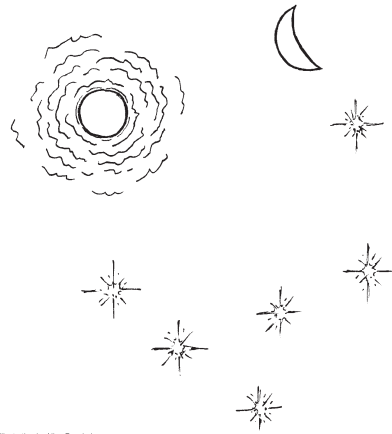

Illustration by Alice Paschal.

Tacan ni cuu chi. ¹⁶Ta savaha ra Ndioo uvi tahan ri cha cua sandundichin, iin ri cha ndichin ri chinucahni ta inga ri cha ndichin cha chacuaa. Ta savaha tahan ra ndihi ri tiñu ndichin. ¹⁷Ta tiso tahan ra chi ri iti siqui andivi, ¹⁸vati cua sandundichin ri nu ñuhun ñuñivi ya chinucahni ta chacuaa, ta tacan ndusiin cha ndichin chi cha naan. Ta ndehe ra Ndioo ti vaha chi. ¹⁹Ndihhi tiñu can savaha ra quivi cumi can.

²⁰Ta cati ndico tucu ra Ndioo ti: “Na quetuvi ndihi nuu ri quiti cuhu cha cua coo tichi nduta, ta na quetuvi ndihi ri saa cha cua tati iti siqui andivi”, cati ra.

Tacan cuu chi. ²¹Tacan ni savaha ra ndihi quiti cuhu nahnu xaan cha iyo tichi nduta tañuhun, ta ni savaha ra ndihi nuu ri cha quetuvi ri ta ri tichi nduta can, ta quetuvi ndihi nuu ri saa cha tati iti siqui. Ta iin iin tata ri cuhva cha cua cuina ri ta ri ni savaha ra.

Ta ndehe ra Ndioo ti vaha xaan cha ni savaha ra. ²²Ta sacu-ii ra chi ndihi rican, ta cati ra ti: “Cuina ndo, ta nducuaha ndo, ta na cua coo ndo niniin cahnu tichi nduta tañuhun, ta na cua nducuaha ndihi ri saa cha iyo niniin cahnu nu ñuhun”, cati ra.

²³Ndihhi tiñu can savaha ra quivi uhun can.

²⁴Ta cati ndico ra Ndioo ti: “Na quetuvi ndihi nuu ri quiti cuhu cha ndito nu ñuhun ñuñivi cuhva cha iyo tata ri, ta na quetuvi ndihi ri quiti cuhu cua cuu sana ñivi, ta na quetuvi

ndihi ri chica chi tichi, ta na quetuvi ndihi ri iyo tichi cuhu iin iin tata ri”, cati ra.

Tacan ni cuu chi. ²⁵Ni savaha ra Ndioo ndihi nuu ri quiti cuhu cha cua cuu sana ñivi ñuñivi, ta ni savaha ra ndihi nuu ri chica chi tichi, ta savaha tahan ra ndihi nuu ri iyo tichi cuhu. Ta ndehe ra Ndioo cha vaha cha ni savaha ra.

²⁶Ta cati ndico ra Ndioo ti: “Cua savaha yo iin ñivi cuhva iyo maa yo, ta cua cundaca ñahan ñi chi ndihi ri quiti cuhu nu ñuhun chi ndihi ri tiaca iyo tichi nduta. Cua cundaca ñahan ñi chi ndihi ri saa cha tati iti siqui, ta cua cundaca ñahan ñi chi ndihi ri quiti cuhu cha cuu sana ñivi ta ndihi ri chica chi tichi nu ñuhun ñuñivi”, cati ra.

²⁷Tacan, ta ni savaha ra Ndioo chi ñivi can.

Cuhva iyo maa ra ni savaha ra ñivi can, rai ta ñahan ni savaha ra.

²⁸Ta sacu-ii ra Ndioo chi ñivi can, ta cati ra ti:

“Na cua coo tuvi xaan sehe ndo, ta na cua ndutuvi ndo, ta na cua ndoo sehe ndo nu ñuhun ñuñivi, ta cua cundaca ñahan ndo chi ndihi cha iyo nu ñuhun ya”, cati ra Ndioo.

²⁹Ta cati ndico ra Ndioo ti: “Ihya chahi ndihi yutun tata cha cua cuhva chi chiti chi ihya nu ñuhun ya, ta chahi ndihi yutun cha chaha yucu vixin, vati cua cuu cachi ndo chi. ³⁰Ta chahi ndihi yucu vaha chi ndihi ri quiti cuhu cha iyo nu ñuhun ñuñivi chi ndihi ri saa cha iyo iti siqui chi ndihi ri quiti cuhu cha chica chi tichi nu ñuhun ñuñivi ya, ta chahi ndihi yucu vaha cha cua cuu cachi ri ta ri”, cati ra.

Ta tacan ni cuu chi. ³¹Ta ndehe ra Ndioo cha vaha xaan ndihi cha ni savaha ra quivi iñu.

2 ¹Cuhva can ndihi savaha ra Ndioo iti siqui andivi chi ñuhun ñuñivi chi ndihi cha iyo nuu chi. ²Ndihhi chi ni savaha ra Ndioo quivi ucha can. Queta tiñu ni savaha ra, ta chacunda tatu ra. ³Ta sacu-ii ra Ndioo quivi ucha can, ta cuu chi iin quivi cha cuu cuenda maa ra, vati quivi can chacunda tatu ra cuenda ndihi tiñu cha ni savaha ra. ⁴Cuhva ya quetuvi iti siqui andivi ta ñuhun ñuñivi ya cha xihna cuii.

Iyo ra ñuñivi tichi yutun tata nu cuu chi Edeen

Ta nu ni ndihi savaha ra Jehovaha Ndioo andivi ta ñuhun ñuñivi, ⁵cha xihna cuii ña ta coo cuhu nahnu nu ñuhun, ta ni cuhu cuati ña ta coo, vati ña ta savaha ra Jehovaha Ndioo cha cuun savi nu ñuhun ñuñivi, ta ña ta coo ñivi ñuñivi, ta satiñu ñi nu ñuhun can. ⁶Ta ndaa xaan vico cachi nu ñuhun ñuñivi, ta sanducachin chi nu ñuhun can. ⁷Tacan cuu, ta savaha ra Jehovaha Ndioo iin ra rai chi yuhma ñuhun, ta tivi ra xitin ra chi tati ra, ta ni chacoo ndito ra.

⁸Ta tachi ra Jehovaha Ndioo ndihi yutun tata nu cuu chi Edeen can, chiyo nu cana nicandi, ta ican cha nacoo ra chi ra rai ni savaha ra. ⁹Ta savaha ra Jehovaha Ndioo cha na cana ndihi yutun tata. Ta taqui xaan chi, ta vixin xaan chiti chi cha cua cuu cachi yo. Ta mahñu can inda iin yutun cha chaha chiti cha cua coo ndito ñivi ndihi ni tiempu. Ta inda tahan inga yutun cha chaha chiti cha chaha cha chini tuni chi ñivi, ta cua coto ñi ñaan cha cuu cha vaha ta ñaan cha cuu cha ndavaha ni.

¹⁰Ta iyo iin yuta yaha mahñu Edeen can, ta natahvi cumi soco chi. ¹¹Ta sivi cha xihna cuii can cuu Pison ta candaa yuta ya cuu ndihi ñuhun Havilaa, ta iyo xaan xuhun cuan ican. ¹²Ta vaha xaan xuhun cuan iyo ican, ta iyo tahan cha cuu bedelio sucha yutun cha cuu nduta vixin chahan cuu chacan, ta iyo tahan yuu taqui cha nani oonice. ¹³Ta yuta uvi can nani Gihoon, ta chico chi candaa niniin ñuhun Cuus. ¹⁴Ta yuta uni can cuu Tigri. Yuta can cuu cha cuahan iti chiyo nu cana nicandi cha cuu ñuhun Asiria, ta yuta cumi can cuu Euufrate.

¹⁵Ta quihin ra Jehovaha Ndioo chi ra rai can, ta cha nacoo ra chi ra nu cuu chi Edeen can cha cua satiñu ra nuu chi, ta cua cumi ra chi. ¹⁶Ta tava tiñu ra Jehovaha Ndioo chi ra rai can, ta cati ra chi ra ti: “Cua cuu cachi cun ndihi chiti yutun cha iyo nu iyo cun, ¹⁷soco chiti yutun cha chaha cha chini tuni vaha ta cha ña vaha ña cua cuu cachi cun chi, vati quivi cha cua cachi cun chiti yutun can, cua cuvi ndicha cun”, cati ra.

¹⁸Ta cati ndico tucu ra Jehovaha Ndioo ti: “Ña vaha cha iyo ituhun ni maa ra rai can. Cua na nducu yu yoo cua tindee chihin ra”, cati ra. ¹⁹Ni savaha ra Jehovaha Ndioo ndihi cha iyo nu ñuhun, savaha ra ndihi ri quiti cuhu cha iyo tichi cuhu,

savaha ra ndihi ri saa tati iti siqui andivi, ta quichi ndaca ra chi ri ta ri nu iyo ra Adaan cha cua ndehe ra yoso cuhva cua cunani ri. Ta cuhva cha tiso ra Adaan can sivi ri, cuhva can ndoo cha nani ri ta ri. ²⁰Tiso ra Adaan can sivi ndihi ri quiti cuhu chi ndihi ri saa tati iti siqui chi ndihi ri cuu sana ñivi cha chica cuu tichi cuhu, soco chi maa ra Adaan yoni yoo iyo cha cua tindee chihin ra. ²¹Tacan cuu, ta savaha ra Jehovaha Ndioo cha na cua cusu naan ini ra Adaan, ta nu quixi ra Adaan can ni tava ra iin iquin nahan ra, ta chasi ndico ra nu tava ra chi chi. ²²Ta chi iquin nahan cha ni tava ra Jehovaha Ndioo chi ra rai can savaha ra iin ña ñahan, ta chaha cuenda ra Ndioo chi ña chihin ra. ²³Tacan cuu, ta cati ra Adaan ti: “Vitin ndicha, ñahya chinu ña chi iquin yu chi cuñu ñuhun yu, ta chacan cua cunani ña ‘ñahan’, vati chi iquin cuñu main ni savaha ra Ndioo chihin ña”, cati ra.

²⁴Ta chacan cuu cha cua quee siin ra rai can chi sutu ra chi sihi ra, ta cua natahan ra chi ñasihi ra, ta cua cuu ñi iin ni iquin cuñu.

²⁵Tacan, ta nduvi tahan ñi ñahni cha ndichin ñi, ni ra Adaan ni ñasihi ra, ta ña cahan nuu ñi.

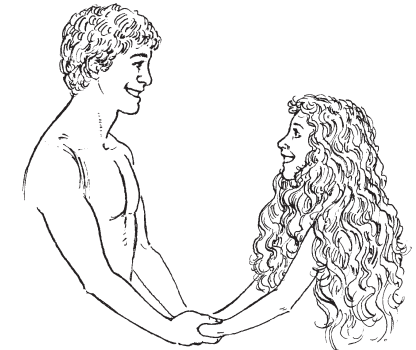

Illustration by Alice Paschal.

Ña tasoho ñivi can chi ra Ndioo

3 ¹Tacan cuu, ta run coo can nditi ca run cha chito run cha ña vaha, ta ñavi ca ndihi ca ri quiti cuhu cha saquetuvi ra Jehovaha Ndioo, ta cati run chi maa ña ñahan can ti:

—¿Atu ndicha cha cati ra Ndioo chihin ndo ti ña cuu cachi ndo ndihi chiti yutun cha iyo nu taqui can? —cati run.

²Ta cati ndico ña ñahan can chi run coo can ti:

—Cuu cachi ndi ndihi chiti yutun cha iyo nu taqui ya, ³soco ni cati ndico ra Ndioo ti ña cua cuu cachi ndi chiti yutun cha inda mahñu ya. Ña cua cuu cachi ndi chi, ta ni ña cua cuu tiin ndi chi. Tu cua cachi ndi chi, ta cua tiin ndi chi, cua cuvi ndicha ndi —cati ña.

⁴Ta cati ndico maa run coo can chi ña ti:

—Ña ndicha, ña cua cuvi ndo. ⁵Chito vaha ra Ndioo ti quivi cha cua cachi ndo chiti can, cua cuu nacoto ndo cha vaha chi cha ña vaha, ta cua cuu ndo cuhva cuu maa ra —cati run.

⁶Ta ndehe ña ñahan can yutun can cha taqui xaan chi, ta quechaha cuni ña cachi ña chi, ta cuni ña cha chini tuni. Tacan, ta quihin ña chiti yutun can, ta chachi ña chi, ta cha naan tahan ña chi chi ii ña, ta chachi tahan ra chi. ⁷Tacan cuu, ta nuna cha chini tuni chi nduvi tahan ñi, ta ndehe ñi ti ñahni sahma ñi, ta sa nanducu ñi ndaha numa tusihva tiñi, ta chasi ndaa ñi chi ñi.

⁸Ta chini soho ñi ndusu maa ra Jehovaha Ndioo cha chacuaini can tichi nu iyo ñi, ta cha cuindi xehe ñi tichi yutun cha iyo nu taqui can cha ña cua ndehe ra Ndioo chihin ñi, ⁹ta cana ra Jehovaha Ndioo chi ra rai can, ta cati ra ti:

—¿Ndaa indi cun, Adaan? —cati ra Ndioo.

¹⁰Ta cati ra rai can ti:

—Chini yu ndusu cun tichi nu iye tichi yutun ya, ta niyuhvi cuni yu, vati ñahni sahma yu, ta chacan cha cuindi xehe yu —cati ra.

¹¹Ta cati ndico ra Ndioo chi ra ti:

—¿Yoo ni cati chihin cun cha ñahni sahma cun? ¿Atu ni chachi cun chiti yutun cha cati yu cha ña cua cuu cachi cun? —cati ra.

¹²Ta cati ndico ra rai can ti:

—Ña ñahan cha chaha cun cha cua cutahan chihin yu, chaha ña chiti yutun can chihin yu, ta chachi yu chi —cati ra.

¹³Tacan cuu, ta cati ra Jehovaha Ndioo chihin ña ñahan can ti:

—¿Ñaan cha cuu cha savaha cun? —cati ra.

Ta cati ña ñahan can ti:

—Run coo can ni sandahyu ñahan chihin yu, ta chachi yu chiti can —cati ña.

¹⁴Tacan, ta cati ndico maa ra Ndioo chi maa run coo can ti:

—Quititihu cuhu ndavaha ni cua cuu cun tañu ndihi ca ri quititihu cuhu cha iyo. Cuenda cha ni sandahyu ñahan cun chi ña ñahan ya cua caca chi tichi cun, ta yuhma ñuhun cua coho cun ndihi quivi cua coo ndito cun, ¹⁵ta cua savahi cha cua cuxaan ini cun chi ña ñahan ya, ta maa ña cua cuxaan ini chi

maun, ta sehe cun cua cuxaan ini chi sehe ña, ta sehe maa ña cua cuañu xini sehe cun, ta maun cua sanicuehe xuu chaha sehe ña —cati ra Ndioo.

¹⁶Ta cati tahan ra Ndioo chi ña ñahan can ti:

—Ta yoho, cuaha xaan tundoho cua ndehe cun cha cua cuñuhun sehe cun. Cuaha xaan ca tundoho cua ndehe cun cha cua cacu sehe cun. Ta chi ra ii cun cua cuni cun coo cun, soco maa ra cua cundaca ñahan chihun —cati ra chi ña.

¹⁷Ta chi ra rai can ni cati ra Ndioo ti:

—Cuenda cha ni tasoho cun cha ni cahan ñasihi cun, ta chachi cun chiti yutun cha ni cati yu cha ña cua cachi cun, cuenda chacan cua coo xaan cha ndavaha ni nu ñuhun ñuñivi. Ta cuaha xaan tundoho, ta cua nihin cun cha cua cachi cun ndihi quivi cha cua coo ndito cun. ¹⁸Ta cua cuina xaan iñu nu ñuhun, ta cua cuhva chi tundoho chihun, ta cua cachi cun yucu cha iyo tichi cuhu cuenda cha savahun tacan. ¹⁹Cua quee tiin nuu cun, vati ndee xaan cua satihun cun, ta cua nihun cha cua cachi cun nda cua nda quivi cha cua cuhun cun tichi ñuhun, vati chi yuhma ñuhun ni chinu cun. Yuhma ñuhun cuu cun, ta ñuhun cua cuu ndico cun —cati ra Ndioo.

²⁰Ta cati ra Adaan ti Eva cuu sivi ñasihi ra, ta maa ña cuu sihi ndihi ñivi ñuñivi. ²¹Ta savaha ra Jehovaha Ndioo cha chacundichin ñi ñiin ri quititihu cuhu. ²²Tacan, ta quechaha saxini maa ra Ndioo ti: “Vitin rahya cuu sava ta cua maa yo. Chito ra cha vaha ta cha ña vaha, ta coto cua sucu tahan ra chiti yutun cha cua cuhva cha cua coo ndito ñivi, ta cua cachi ra chi, ta cua coo ndito tahan ra ndihi ni quivi ndihi ni tiempu”, saxini ra Ndioo.

²³Tacan, ta ni tava ndaa ra Ndioo chi ra Adaan tichi Edeen can, vati cua satihun ra nu ñuhun, ta cua nihin ra cha cua cachi ra, vati chi ñuhun can chinu ra. ²⁴Chacan cuu

cha tava ndaa ra Ndioo chihin ñi iti chata Edeen can, ta ni tiso ra Ndioo tatun ra iti chiyo cana nicandi cha cumi ra ta ra tican, ta iyo machete cha cuu chi ñuhun, ta chico chi iin chiyo ta inga chiyo, ta cumi ra ta ra nu inda yutun chaha cha cua coo ndito ñivi ndihi ni quivi ndihi ni tiempu.

Cuhva chacoo ra Caiin chi ra Abeel

4 ¹Tacan cuu, ta chacoo ra Adaan chi ña Eva ñasihi ra, ta cha cuñuhun sehe ña, ta queta quivi cacu iin sehe ña cha nani ra Caiin, ta cati ña ti: “Maan ra chahnu Ndioo cuni cha na cua coo iin ra luhu sehi”, cati ña. ²Yaha iin tiempu, ta chacoo ndico tucu inga sehe ña, ta cha cunani ve Abeel. Ta ra Abeel can cuu iin ra sacuenta mbee, ta ra Caiin can cuu iin ra satíñu tichi cuhu.

³Tacan cuu, ta yaha iin tiempu, ta quichi ndaca ra Caiin cha cua samani ra chi ra Ndioo. Cha samani ra cha tahan chi cha ni nihin ra nu satíñu ra chi itu. ⁴Ta samani tahan ra Abeel chi ri cuu sehe xihna cuii ri mbee sana ra, ta iin ri xahan vaha cuu ri, ta chacan vaha xaan cuni ra Ndioo ndehe ra cha samani ra Abeel chihin ra, ⁵soco ña sii cuni ra Ndioo ndehe ra cha ni samani ra Caiin iti nuu ra. Tacan, ta quihin xaan ra Caiin tisihi nda cua ni nducuaha nuu ra cha xaan cuni ra. ⁶Tacan cuu, ta nducu tuhun ra Jehovaha Ndioo chi ra Caiin,

ta cati ra ti: “¿Ñacu chihi xaun tisihi, ta ñacu ña vaha cuii ndehe cun? ⁷Tu cha vaha savahun, ña cua quihun tisihi. Tu cha ña vaha savahun, cha cumi run ndavaha ni nu iyo cun, ta cuni xaan run sandoyo ñuhun run chihun, soco tu cha cua sandee ini cun chihun, cua cuu sacanaan maun chihin run”, cati ra.

⁸Ta quechaha cati ra Caiin chi ra Abeel yani ra ti:

Illustration by Katie Voigtlander.

—Coho tichi cuhu —cati ra.

Tacan cuu, ta chahni ra chi yani ra nu cuahan ra tican. ⁹Ta nducu tuhun ra Jehovaha Ndioo chi ra Caiin ti:

—¿Ndaa iyo ra Abeel yani cun? —cati ra.

Ta nducahan ra Caiin, ta cati ra ti:

—Ña chite. Ñavi yuhu cuu ra cumi chi yani yu —cati ra.

¹⁰Ta cati ra Ndioo chi ra ti:

—¿Ñaan cha cuu cha ni savahun? Cha ni chahni cun yani cun, ta ni vii cana chaa xaan ra chihin yu iti nu caa ra. ¹¹Ta vitin, iin rai ndavaha xaan ni cuu cun, vati cha chahni cun yani cun, ta chati niñi ra nu ñuhun, ta cana chaa ra na cua tachi tuni yu chihin cun. ¹²Ta chacan cua satíñu cun nu ñuhun, ta cua sandihi chi tundee ini chihin cun, vati ña cua nihin vahun cha cua cachi cun, ta cua caca ndahvi cun, ta ña cua cuu ndoo cun ni iin chiyo ta ni inga chiyo nu ñuhun ñuñivi ya —cati ra.

¹³Ta cati ndico ra Caiin chi ra Ndioo ti:

—Cahnu xaan cuu cha cua cutuni yu, ta ña cua cundei.

¹⁴Ta vitin tava cun chi nu ñuhun ya, ta cua caca xehi iti nuu cun cha ña cua ndehun chihin yu. Cua caca ndahvi yu iin chiyo ta inga chiyo, ta ñahni nu cua cuu coi nu ñuhun ya. Ndaa ra cuu ni cua cahni chihin yu, tu cha cua nanihin tiñu chihin —cati ra Caiin.

¹⁵Ta nducahan ndico ra Ndioo chi ra, ta cati ra ti:

—Cha ndicha cuu chi, vati ndaa ra cuu ni cua cahni chi ra Caiin, ta ucha chaha cua cutuni racan —cati ra.

Tacan cuu, ta tiso ra Ndioo iin tuni chi ra Caiin, vati tacan ña cua cahni ndaa ra cuu ni chihin ra tu cua nanihin tiñu chi ra. ¹⁶Tacan cuu, ta quee chiyo ra Caiin iti nuu ra Ndioo, ta chacoo ndahvi ra ñuhun Nood. Iyo Nood can chiyo cana nicandi nu cuu chi Edeen.^a

Cuhva cha chinu tata ra Caiin

¹⁷Tacan cuu, ta chacoo ra Caiin chi ña cuu ñasihi ra, ta cha cuñuhun sehe ña, ta chacoo iin sehe ña cha cha cunani Enoc, ta ra Caiin savaha ra iin ñuun, ta cha cunani chi Enoc cuenda sivi sehe ra. ¹⁸Tacan, ta chacoo tahan iin sehe ra Enoc cha cunani

^a 4:16 Nood can cuni cati chi nu chica cuu ndahvi ñivi.

Iraad, ta chacoo tahan sehe ra Iraad, ta cha cunani ra Mehujaeel, ta chacoo tahan sehe ra Mehujaeel, ta sacunani ra chi ra Metusaeel, ta sehe ra Metusaeel can cha cunani Lameec. ¹⁹Ta ra Lameec can quihin uvi ñi ñahan cha cua cuu ñasihi ra. Ada nani ña xihna cuii can, ta ña uvi can nani ña Zila. ²⁰Tacan cuu, ta queta quivi cacu iin sehe ña Ada can cha nani ra Jabaal, ta racan cuu sutu ndihi ñi chacoo vehe ñiin sana ñi, ta china tuvi xaan sana ra ta ra. ²¹Ta chacoo iin yani ra cha nani Jubaal, ta racan cuu sutu ndihi ra sacuacu arpa, ta tivi ra ndihi nuu tuyoo. ²²Ta queta quivi cacu tahan iin sehe ña Zila can, ta nani ra Tubal-Caiin, ta nu ni chahnu ra vaha xaan satiñu ra chi ndihi nuu caa. Yaha quivi, ta chacoo tahan iin cuhva ra Tubal-Caiin cha nani ña Naama.

²³Ta cati ra Lameec chi ña Ada chi ña Zila ñi cuu ñasihi ra ti:

“Taa ndo soho ndo cha cua cahan yu,
vati cua cahni yu chi iin rai tu cua sanicuehe ra chihin yu.
Ta ni cuhva cua cahni yu chi iin ra tivaa, tu cua cani
ra chihin.

²⁴Tu cua queta ucha chaha cua cutuni ra cua cahni chi
ra Caiin,
cha ndicha cuu chi,
vati uni xico chahun uvi chaha cua cutuni ra cua cahni
chihin yu”, cati ra Lameec.

²⁵Tacan cuu, ta ni chacoo tucu ra Adaan chi ñasihi ra, ta chacoo inga sehe ña, ta cati ña ti: “Seet cua cunani ve, vati maa ra Ndioo sandunuun ndico inga sehi cha cuenda ra Abeel, vati ni chahni ra Caiin chihin ra”, cati ña.

²⁶Ta queta quivi chacoo tahan iin sehe ra Seet can, ta cha cunani ra Enoos. Ta quivi can quechaha sacahnu ñivi chi ra Jehovaha Ndioo.

Cuhva cha chinu tata ra Adaan

5 ¹Tutu ya chaha chi cuenda cuhva vachi tata ra Adaan. Cha saquetuvi ra Ndioo chi ñivi ñuñivi. Cuhva cha iyo maa ra ni savaha ra chi ñi. ²Rai ta ñahan ni savaha ra Ndioo quivi cha ni saquetuvi ra chi ñi ta ñi, ta ni chaha ra cha vaha chihin ñi cha cuu ñi ñivi ñuñivi.

³Ta iyo ra Adaan cientu oco uchi cuiya ra, ta ni chacoo iin sehe ra cuhva caa maa ra, vati quee xaan ve chihin ra, ta

tiso ra sivi ve luhu can, cha nani ve Seet. ⁴Cha ni yaha cacu ra Seet, ta ni chacoo ra Adaan inga una cientu cuiya, ta tuvi xaan ca sehe ra chacoo. ⁵Queta iin tahan cientu oco uchi cuiya ni chacoo ra Adaan ñuñivi, ta ni chihi ra.

⁶Ta iyo ra Seet cientu uhun cuiya ra, ta chacoo iin sehe ra cha nani Enoos. ⁷Tacan, ta ni chacoo ra Seet inga una cientu ucha cuiya, ta tuvi xaan ca sehe ra chacoo. ⁸Ta iin tahan cientu uchi uvi cuiya ni chacoo ra Seet, ta ni chihi ra.

⁹Ta iyo ra Enoos can cumi xico uchi cuiya, ta chacoo sehe ra cha nani Cainaan. ¹⁰Ta cha yaha cacu ra Cainaan, ta chacoo ra Enoos inga una cientu chahun cuiya, ta tuvi xaan ca sehe ra chacoo. ¹¹Tacan, ta ni chacoo ra Enoos ñuñivi iin tahan cientu uhun cuiya, ta ni chihi ra.

¹²Ta iyo ra Cainaan uni xico uchi cuiya ra, ta cacu iin sehe ra nani Mahalaleel. ¹³Tacan, ta ni chacoo ra Cainaan inga una cientu uvi xico cuiya, ta tuvi xaan ca sehe ra ni chacoo. ¹⁴Ta chacoo ra Cainaan iin tahan cientu uchi cuiya, ta ni chihi ra.

¹⁵Ta iyo ra Mahalaleel uni xico uhun cuiya ra, ta cacu iin sehe ra cha nani Jareed. ¹⁶Tacan, ta chacoo ra Mahalaleel inga una cientu oco uchi cuiya, ta tuvi xaan ca sehe ra ni chacoo. ¹⁷Ta chacoo ra inga una cientu cumi xico chahun cuiya, ta ni chihi ra.

¹⁸Ta iyo ra Jareed ituhun cientu uni xico uvi cuiya ra, ta chacoo iin sehe ra cha nani Enooc. ¹⁹Ta cha ni yaha cacu ra Enooc can, ta chacoo ra Jareed inga una cientu cuiya, ta tuvi xaan ca sehe ra chacoo. ²⁰Ta ni chacoo ra Jareed iin tahan cientu uni xico uvi cuiya, ta ni chihi ra.

²¹Ta iyo ra Enooc uni xico uhun cuiya ra, ta ni chacoo iin sehe ra cha nani Matusaleen. ²²Ta sacahnu ra Enooc chi ra Ndioo ndihi ni quivi, ta ni chacoo ra Enooc can inga una cientu cuiya, ta tuvi xaan ca sehe ra chacoo. ²³Tacan, ta ni chacoo ra Enooc inga una cientu uni xico uhun cuiya. ²⁴Ta savaha ra Enooc cuhva cha cuni ra Ndioo, ta canihin ra Ndioo chi ra, ta ña ni chihi ra.

²⁵Ta iyo ra Matusaleen ituhun cientu cumi xico ucha cuiya ra, ta chacoo iin sehe ra cha nani Lameec. ²⁶Tacan, ta ni chacoo ra Matusaleen inga ucha cientu cumi xico uvi cuiya, ta tuvi xaan ca sehe ra chacoo. ²⁷Ta ni chacoo ra Matusaleen iin tahan cientu uni xico iin tahan cuiya, ta ni chihi ra.

²⁸Iyo ra Lameec ituhun cientu cumi xico uvi cuiya ra ta chacoo iin sehe ra, ²⁹ta cha cunani ve Noee, ta cati ra Lameec ti: “Cha cati ra Ndioo ti cua satinu yo chi tundoho, ta cua tachi yo itu nu ñuhun ñuñivi ya, soco ra luhu ya na cua cuahnu ra, ta cua tindee ra chihin yo”, cati ra. ³⁰Ta ni chacoo ra Lameec inga uhun cientu cumi xico chahun cuiya, ta tuvi sehe ra chacoo. ³¹Ta ni chacoo ra Lameec inga ucha cientu uni xico chahun uvi cuiya, ta chihi ra.

³²Ta cha queta ra Noee uhun cientu cuiya ra, ta chacoo uni tahan sehe ra, ta iin ra nani Seem, ta inga ra nani Caam, ta inga ra nani Jafeet.

Cuaha xaan cha ndavaha ni savaha ñivi ñuñivi

6 ¹Tacan cuu, ta cha nducuaaha xaan ñivi nu ñuhun ñuñivi ya, ta tuvi xaan sehe sihi ñivi can chacoo, ²ta sehe ra Ndioo ndehe ra ta ra cha taqui xaan sehe sihi ñivi ñuñivi, ta nacachi ra ta ra chi ñican cuu ñasihi ra ta ra. ³Ta quechaha cati ra Jehovaha Ndioo ti: “Ña cuni yu cha ndihi ni tiempu cua cahan yuhi chi ñivi ñuñivi, vati tati cuu yu, ta ñivi ñuñivi iquin cuñu cuu ñi, ta chacan cua coo ñi ituhun ni cientu oco cuiya nu ñuhun ñuñivi ya”, cati ra Ndioo.

⁴Ta natahan ñivi cha cuu sehe ra Ndioo chi sehe sihi ra ñuñivi, ta chacoo sehe ñi cha nahnu ta sucun xaan. Ta rahya ta ra cuu ra nihin xaan tiempu can, ta ndihi ñivi chito cha rai cahnu xaan cuu ra ta ra.

⁵Ta ndehe ra Jehovaha Ndioo ti mani cha ña vaha ndacu ñivi can nu ñuhun ñuñivi, ta mani cha ndavaha ni saxini ñi cha cua savaha ñi. ⁶Ta ndahvi cuni ra Ndioo, ta uhvi xaan cuni ra chi anima ra cha savaha ra chi ñivi nu ñuhun ñuñivi ya. ⁷Tacan, ta cati ra ti: “Cua sanaan yu chi ñivi nu ñuhun ñuñivi cha ni savahi, ta cua sanain chi ndihi ri quti cuhu, ta cua sanain chi ndihi ri chica chi tichi, ta cua sanaan tahin chi ndihi ri saa tati iti siqui”, ta cati ndico ra Ndioo ti: “Vaha ca, tu ña savaha cuii ni yu ndihi chacan”, cati ra.

⁸Ta ituhun ni maa ra Noee nihin tu manini iti nuu ra Jehovaha Ndioo.

Savaha ra Noee iin tundoo

⁹Cuhva ya quichi tata ra Noee.

Ta cuu ra iin rai cuiti, ta vaha xaan tasoho ra chi ra Ndioo, ta ituhun ni maa ra Noee savaha cuhva cuni ra Ndioo. ¹⁰Ta chacoo uni tahan sehe ra, ra Seem chi ra Caam chi ra Jafeet.

¹¹Ta mani cha ndavaha ni ndacu ñivi ñuñivi, ta mani cha ca cani tahan ñi cuni ñi iti nuu ra Ndioo. ¹²Ta ndehe ra Ndioo cha tivi nu ñuhun ñuñivi, vati mani cha ndavaha ni cuni ñivi savaha ñi. ¹³Ta cati ra chi ra Noee ti: “Cha saxini yu cha cua sanain chi ndihi ñivi ñuñivi, vati mani cha ca cani tahan ñi cuni ñi. Chacan cuu cha cua cahni yu chi ñican, ta cua sanain chi ndihi ñivi ñuñivi, vati cuati maa ñi cuu chi. ¹⁴Ta chacan cua savahun iin tundoo. Chi vitu yuchan nani gofer, ta cua savahun cuaha cuarto chi, ta cua casi cun ticu vitu can chi sucha tuiti. Iti tichi chi ta iti chata chi cua casi cun. ¹⁵Ta cuhva ya cua savahun tundoo can. Ituhun cientu oco chahun metru cha cani chi, ta oco uvi metru yoso sava cha quihin chi, ta uchi uni metru yoso sava cha sucun chi. ¹⁶Ta cua savahun iin vendana, ta cua ndoo chi sava metru sucun tundoo can, ta cua taa cun iin yuvehe iti xiin chi, ta cua coo uni toto chi, ¹⁷vati cua savahi cha cua cuun savi xaan, ta cuaha xaan nduta cua ndoo nu ñuhun ñuñivi ya, ta cua cuvi ndihi ñivi chi ndihi cha ndito cha iyo nu ñuhun ñuñivi ya. ¹⁸Ta chi maa cun cua ndoo vaha tuhun cahan yu, vati cua quihvi ndihi ndo tichi tundoo can. Cua quihvi maun, cua quihvi ñasihi cun, cua quihvi nduni tahan sehe cun, ta cua quihvi tahan ñasihi ra ta ra. ¹⁹Ta cua quihvi uvi uvi ri quti cuhu iyo nu ñuhun ñuñivi cuhva iin iin tata ri, vati tacan ña cua cuvi ri ta ri. Cua quihvi iin ri ii, ta iin ri sihi chihin cun. ²⁰Ta cua cundaca cun ndihi nuu

Illustration by Katie Voigtlander.

ri quti cuhu cha iyo nu ñuhun ñuñivi ya tichi tundoo can, ta cua cundaca tãhun ndihi ri saa chi ndihi ri quti cuhu cha cuu sana ñivi, iin ri ii ta iin ri sihi, ta tacan cua coo ndito tahan ri ta ri cuhva iin iin tata ri. Tacan ni ri quti cuhu chica chi tichi iin iin tata ri, ta uvi uvi ri ta ri cua quihvi chihun, vati tacan ña cua cuvi ri. ²¹Ta ndihi cha cuu cachi cun cua canihin vaha cun chi, ta cua tivahun chi tichi tundoo can, vati chacan cua cachi cun ta cua cachi tahan ndihi ri quti cuhu cua coo chihun ican”, cati ra Ndioo chi ra Noee.

²²Ta savaha ra Noee ndihi tiñu cha chaha ra Ndioo chi ra.

Ni cuun savi xaan

7 ¹Ta nu ni ndihi savaha ra tundoo can, ta cati ra Jehovaha Ndioo chi ra Noee ti: “Quihvi chi ndihi ñivi cun tichi tundoo can, vati ituhun yoho iyo cuiti vaha cuhva cuni yu, ta ñavi ca ndihi ñivi ñuñivi. ²Ta ndihi ri quti cuhu cha cuu cachi ndo cua quihvi ucha ri ii ta ucha ri sihi, ta ituhun ni ri ii chi iin ri sihi cha ña cuu cachi ndo. ³Ta ni cuhva cua quihin ndo ndihi nuu ri saa cha tati iti siqui. Cua quihin cun ucha ri ii ta ucha ri sihi, vati tacan na cua cuina ndico ri, ta ña cua naan tata ri nu ñuhun ñuñivi ya. ⁴Tacan cua savahun, vati cumani ucha quivi ca, ta cua savahi cha cua cuun savi xaan. Uvi xico quivi ta uvi xico chacuaa cua cuun chi, vati cua sanain ndihi ñivi cha iyo ta ndihi cha savahi nu ñuhun ñuñivi ya”, cati ra chi ra Noee. ⁵Ta ni savaha ra Noee ndihi cuhva cha tava tiñu ra Jehovaha Ndioo chi ra.

⁶Ta iñu cientu cuiya ra Noee iyo ra, ta quechaha cuun savi nu ñuhun ñuñivi. ⁷Tacan cuu, ta quihvi ra Noee chi ñasihi ra chi ndihi sehe rai ra ta chi ndihi chanu ra tichi tundoo can, vati cua cacu ñi. ⁸Ta quihvi tahan ndihi ri quti cuhu vaha chi ri quti cuhu cha ña cuu cachi ñi, ta quihvi tahan ndihi ri saa chi ri quti cuhu chica chi tichi nu ñuhun. ⁹Uvi uvi ri ta ri ca quihvi tichi tundoo can chi ra Noee. Ri ii ta ri sihi ni quihvi cuhva cha ni tava tiñu ra Ndioo chi ra.

¹⁰Ta nu ni queta ucha quivi can, chitu nduta niniin cahnu nu ñuhun ñuñivi. ¹¹Ta quivi chahun uvi ndaa yoo uvi can, queta ra Noee iñu cientu cuiya ra. Ta suvi ni quivi can ni cahndi nduta cha iyo tichi ñuhun, ta nuna cahnu tahan chi nduta iyo iti siqui andivi. ¹²Ta cuun savi can uvi xico quivi ta

uvi xico chacuaa. ¹³Ta quivi quechaha cuun savi can, quihvi ra Noee chi ñasihi ra tichi tundoo can chi nduni tahan sehe rai ra, ra Seem chi ra Caam chi ra Jafeet, chi ñasihi ra ta ra. ¹⁴Quihvi ñi ta ñi, ta quihvi tahan ndihi nuu ri quti cuhu cha iyo tichi cuhu chi ndihi ri cuu sana ñivi cuhva iyo iin iin tata ri, ta chi ndihi ri quti cuhu chica chi tichi nu ñuhun, ta quihvi tahan ndihi ri saa cuhva iyo iin iin tata ri ta ri. ¹⁵Cuhva can quihvi uvi uvi nuu ri quti cuhu can chi ra Noee tichi tundoo can. ¹⁶Ri ii ta ri sihi ni quihvi chihin ra cuhva cha ni tava tiñu ra Ndioo chi ra, ta chasi ra Jehovaha Ndioo yuhu tundoo can.

¹⁷Tacan cuu, ta cuun savi xaan uvi xico quivi nu ñuhun ñuñivi ya. Ta quechaha nandaa nduta, ta chacan nandaa tahan tundoo can nu nduta can. ¹⁸Ta nandaa ca nduta nu ñuhun ñuñivi, ta suta tundoo can nu nduta cahnu can. ¹⁹⁻²⁰Ta cuahan ca nandaa nduta can, ta yaha chi inga ucha metru siqui ndihi yucu sucun cha iyo nu ñuhun ñuñivi ya. ²¹Ta cuhva can ni chihi ndihi cuii ñivi cha iyo nu ñuhun ñuñivi chi ndihi ri saa chi ndihi ri cuu sana ñivi, ta chihi tahan ndihi ri quti cuhu iyo tichi cuhu chi ndihi ri chica chi tichi nu ñuhun ñuñivi. ²²Cuhva can chihi ndihi cha iyo ndito ta xita tati chi nu ñuhun ñuñivi. ²³Tacan ni sanaan ra Ndioo ndihi cha iyo ndito, ta ituhun ni maa ra Noee chi ñivi ra ni cacu cha indi ñi tichi tundoo can chi ndihi ri quti cuhu cha canihin vaha ra. ²⁴Ta cientu uvi xico uchi quivi caa nduta can nu ñuhun ñuñivi.

Cha cuiñi cha cuun savi xaan

8 ¹Ta chacuhun ini ra Ndioo chi ra Noee chi ndihi ri quti cuhu cha iyo chi ra tichi tundoo can, ta savaha ra Ndioo cha yaha tati nu ñuhun, ta nanuun nduta can. ²Ta cuhva can ni chacundasi nu cahndi nduta tichi ñuhun, ta nu coyo cahnu chi nduta iti siqui andivi, ta cha cuiñi cha cuun savi can. ³Ta quechaha nanuun nduta can suhva suhva nu ñuhun ñuñivi, ta cuu chi cientu uvi xico uchi quivi, ta ndoco nduta can nu ñuhun. ⁴Ta ndoo tundoo can siqui yucu cahnu Araraat quivi chahun uvi nda yoo ucha. ⁵Ta nu quihvi uchi yoo cha cuahan ca ndoco nduta can. Ta quivi xihna cuii suvi ni tichi yoo can ndundichin siqui ndihi yucu sucun.

⁶Ta nu queta uvi xico quivi, ta nuna ra Noee vendana tundoo cha savaha ra, ⁷ta saña ra iin ri ticaca, ta cuahan ri tati ri iin chiyo ta inga chiyo, vati ña nihin ri nu coso ri, vati ndatu ri cha na cua ndoco nduta nu ñuhun ñuñivi. ⁸Ta yaha chacan, ta sacuhun ndico tucu ra iin ri ndivi, vati cuni ndehe ra an cha iti nu ñuhun ñuñivi, ⁹soco ri ndivi can ña nanihin ri nu coso ri. Chacan cuu cha queta ndico ri nu caa tundoo can, ta tiin ra Noee chi ri, ta tihi ndico ra chi ri nu iyo ra, vati ni caa xaan nduta nu ñuhun.

¹⁰Chacan cuu cha chatu ra inga ucha quivi, ta sa ni sacuhun tucu ra chi ri ndivi can, ¹¹soco cha chacuaini can ni queta ndico ri ndivi can, ta indi yuhu ri iin ndaha numa yutun olivu, ta cuhva can nihin tuni ini ra Noee cha cha vachi ndu iti nu ñuhun ñuñivi. ¹²Ta chatu ra inga ucha quivi, ta sa sacuhun tucu ra chi ri ndivi can, soco ñahni ca ri queta nu indi ra.

¹³Ta iyo ra Noee iñu cientu ituhun cuiya ra, ta chacoo ndihi chacan. Ta quivi ituhun ndaa yoo xihna cuii nuna ra xini tundoo can, ta ndehe ra cha cha ndu iti nu ñuhun ñuñivi. ¹⁴Ta quivi oco ucha ndaa yoo uvi can, ni neti vaha ca nu ñuhun ñuñivi. ¹⁵Tacan cuu, ta ni cahan ndico tucu ra Ndioo chi ra Noee, ta cati ra ti: ¹⁶“Quee tichi tundoo can chi ñasihi cun chi ndihi sehe cun chi ñasihi ra ta ra. ¹⁷Ta cua quee tahan ndihi ri quti cuhu cha iyo chihun ican chi ndihi ri saa chi ndihi ri chica chi tichi nu ñuhun. Cua quee ri ta ri icaa ni chihun, ta na cua cuhun ri ta ri nu ñuhun ñuñivi, ta na cua satata ri ta ri, ta na cua ndutuvi ri ta ri nu ñuhun ñuñivi”, cati ra Ndioo chi ra Noee.

¹⁸Tacan cuu, ta quee ra Noee tichi tundoo can chi ñasihi ra chi ndihi sehe ra chi ñasihi ra ta ra. ¹⁹Ta quee ndihi ri quti cuhu ta ndihi ri cuu sana ñivi, quee ri chica chi tichi, quee ndihi ri saa, ta quee ndihi ri chica cuu nu ñuhun, iin iin tata ri ta ri ca quee tichi tundoo can. ²⁰Ta savaha ra Noee iin altaar yuu iti nuu ra Jehovaha Ndioo, ta ni quihin ra iin iin nuu ri quti cuhu vaha chi ndihi ri saa vaha, ta samani ra chi ri chi ra Ndioo, vati cua cayu ri nu altaar yuu can iti nuu ra. ²¹Ta nu ni queta xico vixin yuhma ri quti cuhu cha cayu iti nuu ra Jehovaha Ndioo, saxini ra chi anima ra ti: “Ña cua tachi tuni que ndihi cha ndito iyo nu ñuhun

cha cuenda cha ndavaha ni savaha ñivi ñuñivi, vati nda ni tivaa ñi, ta saxini ñi ndavaha ni chi anima ñi, ta chacan ña cua sanaan que ndihi cha iyo cuhva cha ni savahi vitin”, saxini ra Ndioo.

²²“Ta chacan cuu cha ndihi quivi cha cua coo ñuhun ñuñivi ya,
ñā cua cucuita cha cua tachi ñivi ndihi tata, ta cua canihin tiñu chiti chi,
ta ñā cua cucuita quivi vichin ta quivi ihni,
tiempu savi ta tiempu cahni,
ta ni ñā cua cundihi chinucahni ta chacuaa”, cati ra Ndioo.

Tiso vaha ra Ndioo tiñu chi ra Noee

9 ¹Ta sacu-ii ra Ndioo chi ra Noee chi sehe ra, ta cati ra chi ra ta ra ti: “Na cua satata ndo, ta cua ndutuvi ndo nu ñuhun ñuñivi. ²Ta ndihi ri quti cuhu cha iyo nu ñuhun ñuñivi, cua cuyuhvi ri ta ri ndehe ri ta ri chihin ndo. Cua cuyuhvi ri saa cha iyo iti siqui, ta cua cuyuhvi ndihi ri chica chi tichi nu ñuhun, ta cua cuyuhvi ndihi ri tiaca cha iyo tichi tañuhun chihin ndo. Ta tichi ndaha ndo chaha cuenda yu chi ri ta ri. ³Ta cua cuu cachi ndo ndihi nuu ri quti cuhu chi ndihi nuu cha cuu yahmi vaha chi ndihi nuu yucu numa vaha, chaha yu ti cua cachi ndo, ⁴soco ituhun ni cha ña cua cuu cachi ndo. Ña cua cachi ndo niñi ri quti cuhu, ta ni ña cua cachi ndo cuñu ri tu ña cua too vaha niñi ri, vati chi niñi ri iyo ndito ri. ⁵Cha ndicha cati yu, vati cua coo cuati ñivi ñuñivi tu cha cua cahni ñi chi tahan ñi, ta nda cua nda ri quti cuhu cua coo tahan cuati tu cua cahni ri ñivi. Tu cua cahni ñivi chi tahan ñi, cua ndaca yu cuenda chihin ñi cuenda cuati cha savaha ñi”, cati ra Ndioo chi ñi. Ta cati ndico tucu ra Ndioo chi ñi ti:

⁶“Tu cua cahni iin ñivi chi tahan ñi,
suvi ni cuhva can cua cahni ndico inga ñivi chihin ñi,
vati maa ra Ndioo savaha chi ñivi ñuñivi
cuhva caa maa ra.
⁷Ta maa ndo, na cua satata ndo, ta na cua ndutuvi xaan ndo,
ta na cua coo sehe ndo niniin cahnu nu ñuhun ñuñivi
ya”, cati ra Ndioo chihin ñi.

⁸Ta cati ndico ra Ndioo chi ra Noee chi ndihi sehe ra ti:
⁹“Vitin quivi ya cua tiso vahi tiñu chihin ndo chi ndihi tata
 ndo cha vachi iti nuu. ¹⁰Ta tiso vaha tahin tiñu chi ndihi ri
 quee chihin ndo tichi tundoo can chi ndihi ri saa chi ndihi ri
 quiti cuhu sana ndo chi ndihi ri iyo tichi cuhu. ¹¹Vitin ndoo
 vaha tiñu ya chihin ndo, vati ña cua sanaan ca yu ni inga ca
 chaha ndihi cha ndito iyo nu ñuhun ñuñivi chi savi xaan”,
 cati ra. ¹²⁻¹³Ta cati ndico tucu ra chahnu Ndioo ti: “Cua tiso
 yu iin cuyohndi iti nu vico, vati cua cuu chi iin seña ndihi
 tiempu cha vachi iti nuu, vati cha ni tiso vahi tiñu chihin ndo
 chi ndihi cha ndito iyo nu ñuhun ñuñivi. ¹⁴Cua ndehe ndo
 cuyohndi can hora cha cua coo vico savi nu ñuhun ñuñivi.
¹⁵Ta cua cucuhun ini yu tiñu cha tiso vahi chihin ndo chi
 ndihi cha iyo ndito nu ñuhun
 ñuñivi, vati ña cua coo ca
 savi xaan cha cua sanaan
 chi ndihi cha iyo ndito nu
 ñuhun ñuñivi. ¹⁶Ta cha cua
 cunda cuyohndi can iti nu
 vico, ta cua ndehi chi, ta
 cua cucuhun ini yu tiñu cha
 ni tiso vahi chi ndihi ñivi
 ñuñivi chi ndihi cha ndito
 iyo nu ñuhun. ¹⁷Chacan
 cuu seña cuenda tiñu cha ni
 tiso vahi chi ndihi ñivi, ta
 chi ndihi quiti cuhu cha iyo
 ndito nu ñuhun ñuñivi”, cati
 ra Ndioo chi ra Noee.

Illustration by Katie Voegtlander

Chihi ra Noee nduxi uva cha cha nduxaan, ta chini ra

¹⁸Ta ndihi sehe ra Noee cha quee tichi tundoo can, cuu ra
 Seem chi ra Caam chi ra Jafeet, ta ra Caam can cuu sutu ra
 Canaan. ¹⁹Nduni tahan ra ta ra cuu sehe ra Noee, ta cuenda
 maa ra ta ra ndutuvi ndico ñivi ñuñivi.

²⁰Tacan cuu, ta quechaha satiñu ra Noee nu ñuhun, ta
 tachi xaan ra yoho uva. ²¹Ta chihi xaan ra nduxi uva cha cha
 nduxaan, ta chini xaan ra, ta nda cua ni quee sahma ra, ta

caa ra mahñu tichi vehe ñiin ra. ²²Ta ra Caam cha cuu sutu
 ra Canaan, ni ndehe ra cha ñahni ca sahma ndichin sutu ra,
 ta cha cati ra chi uvi ca yani ra cha iyo iti nu quehe. ²³Tacan
 cuu, ta ra Seem chi ra Jafeet quihin ta ra sahma, ta yoso sucu
 ra ta ra chi, ta chica chata ra ta ra, ta queta ra ta ra nu caa
 sutu ra, soco inga chiyo ndehe ra ta ra, ta chasi ra ta ra chi ra,
 vati ña cuni ra ta ra ndehe ra cha cuiti ndaha sutu ra ta ra.

²⁴Tacan cuu, ta nandoto ndico ra Noee cha ni chini ra, ta
 chito ra cha ni savaha sehe ra, ra luhu ca, ²⁵ta cati ra Noee ti:
 “In cha ndavaha ni cua quichi siqui ra Canaan,
 vati musu cuatu nduvi tahan yani ra cua cuu ra”, cati
 ra.

²⁶Ta cati ndico tucu ra Noee ti:

“Na cua savaha ra Jehovaa Ndioo cha cua coo vaha ca
 ra Seem,

ta na cua cuu ra Canaan musu cuatu ra.

²⁷¡Na cua sanducahnu ca ra Jehovaa Ndioo chi ra Jafeet,
 ta na cua coo tahan ra nu iyo vehe ñiin ra Seem,
 ta musu cuatu ra ta ra cua cuu ra Canaan!”, cati ra
 Noee.

²⁸Ta nu ni yaha chacoo savi xaan can, chacoo ra Noee inga
 uni cientu uvi xico uchi cuiya. ²⁹Ta ndihi cuiya cha chacoo ra
 Noee ñuñivi, cuu chi iin tahan cientu uvi xico uchi cuiya, ta
 ni chihi ra.

Cuhva cha quichi tata ra Noee

10 ¹Cuhva quichi tata ra Noee chi ndihi sehe ra, ra Seem
 ra Caam chi ra Jafeet, ta nu yaha chacoo savi xaan,
 chacoo tuvi xaan sehe ra ta ra.

²Ta ndihi rahya ta ra cuu sehe ra Jafeet ra Gomeer chi
 ra Magoog chi ra Madaii chi ra Javaan chi ra Tubaal chi
 ra Meseec chi ra Tiraa. ³Ta ndihi sehe ra Gomeer cuu ra
 Askenaaz chi ra Rifaat chi ra Togarma. ⁴Ta sehe ra Javaan cuu
 ra Elisaa chi ra Tarsi chi ra Quitiim chi ra Dodaniim. ⁵Ndih
 ñivi can, sañuun ñi iti chiyo nu cuu chi tañuhun, ta chacoo ñi
 iin iin ñuun cuhva tuhun cahan ñi.

⁶Ta ndihi rahya ta ra cuu sehe ra Caam: ra Cuus chi ra
 Misraiim chi ra Fuut chi ra Canaan. ⁷Ta ndihi sehe ra Cuus

cuu ra Seba chi ra Havilaa chi ra Sabtaa chi ra Ramaa chi ra Sabtecaa. Ta sehe ra Ramaa cuu ra Seba chi ra Dedaan. ⁸Ta chacoo ndico tucu inga sehe ra Cuus cha cha cunani Nimrood, ta racan cuu iin rai nihin xaan cha chacundaca ñahan ra chi ñivi chacoo quivi can. ⁹Ta iti nuu ra Jehovaha Ndioo cuu ra iin rai vaha xaan chahni quiti cuhu, ta chacan cuu cha cati ñivi cuenda ra ti: “Vaha xaan chahni ra Nimrood quiti cuhu, vati maa ra Ndioo chaha ndatu chihin ra”, cati ñi. ¹⁰Ta chacundaca ñahan racan chi ñivi ñuun Babeel chi ñivi ñuun Ereec chi ñivi ñuun Acaad chi ñivi ñuun Calnee, ta ndihi ñuun can chacoo tichi ñuhun Sinaar. ¹¹Ta quee ra ñuhun nu ndaca ñahan ra, ta cuahan ra iti ñuhun Asiria, ta ican savaha ra ñuun Niinive chi ñuun Rehoboot chi ñuun Calaa, ¹²ta mahñu ñuun Niinive chi Calaa savaha ra inga ñuun cha nani Reseen, ta ñuun can cahnu xaan chi cuu.

¹³Ta ra Mizraam cuu sutu ra Luud chi ra Anaam chi ra Lehaab chi ra Naftuu, ¹⁴chi ra Patruus chi ra Casluu chi ra Caftoor. Ta ican quichi tata ñivi ñuun Filistia.

¹⁵Ta chacoo sehe xihna cuii ra Canaan cha cha cunani ra Sidoon, ta chacoo inga sehe ra cha cha cunani Heet. ¹⁶Ta tata ra Canaan cuu ñivi Jebuus chi ñivi Amoor chi ñivi Gerges ¹⁷chi ñivi Heev chi ñivi Araac chi ñivi Siin ¹⁸chi ñivi Arvaad chi ñivi Zemaar chi ñivi Hamaat. Tacan, ta nu yaha quivi, ta chita cuati ndihi ñivi cha cuu tata ra Canaan. ¹⁹Cahnu xaan nu chacoo ñivi ra Canaan. Queta ñi nda cua nda ñuun Sidoon ta nda cua nda ñuun Geraar ta nda cua nda ñuun Gaza ta nda cua nda ñuun Sodoma chi ñuun Gomorra, ta queta ñi nda cua nda ñuun Adma chi ñuun Zeboiim ta nda cua nda ñuun Lasa. ²⁰Ndihhi ñivi ya cuu ñivi ra Caam, ta siin siin tuhun cahan ñi ta ñi, ta siin siin ñuun chacoo ñi ta ñi.

²¹Ta chacoo tahan sehe ra Seem. Racan cuu sutu chahnu ndihhi sehe ra Hebeer, ta maa ra cuu ra chanihin chi ra Jafet yan ra. ²²Ta ndihhi sehe ra Seem cuu ra Elaam chi ra Asuur chi ra Arfafaad chi ra Luud chi ra Araam. ²³Ta ndihhi sehe ra Araam cuu ra Uuz chi ra Huul chi ra Geteer chi ra Maas. ²⁴Ta ra Arfafaad can cuu sutu ra Sala, ta ra Sala can cuu sutu ra Hebeer. ²⁵Ta ra Hebeer can chacoo uvi tahan sehe rai ra. Iin ra cha cunani Peleeg, vati quivi can natahvi ñuhun nu iyo

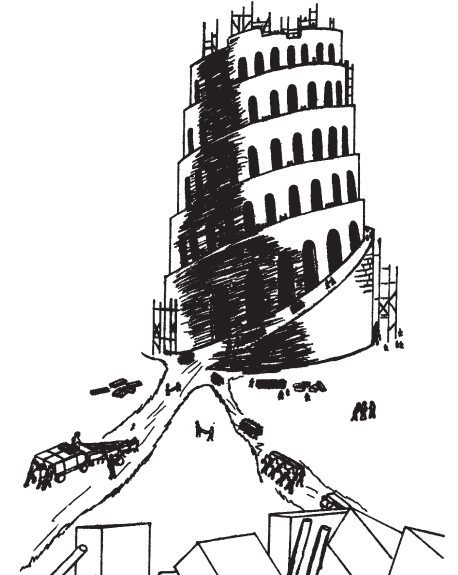
ra ta ra, ta inga ra cuu yani ra cha cunani Joctaan. ²⁶Ta ra Joctaan can chacoo tahan sehe ra, ta nani ra Almoodaad chi ra Seleef chi ra Hazar-maveet chi ra Jera ²⁷chi ra Adoraam chi ra Uzaal chi ra Dicla ²⁸chi ra Obaal chi ra Abimaeel chi ra Seba ²⁹chi ra Ofiir chi ra Havilaa chi ra Jobaab. Ndihi racan ta ra cuu sehe ra Joctaan. ³⁰Ta chiyo nu chacoo ra ta ra quechaha chi nda ñuhun Mesa ta nda cua nda ñuhun Sefaar ta nda cua nda nu cuu chi yucu chiyo cana nicandi. ³¹Ndihhi racan ta ra cuu sehe ra Seem chi ndihhi ñivi ra, ta siin siin tuhun cahan ñi ta ñi, ta chacoo ñi ñuhun nu savaha ñi ñuun ñi.

³²Ta ndihhi ñivi ya cuu sehe ra Noee cuhva cha quichi tata ñi ta ndihhi ñuun nu chacoo ñi, ta cuhva can chita cuati ndihhi ñivi ya niniin cahnu nu ñuhun ñuñivi cha ni yaha cha chacoo savi xaan.

Cha cuu torre Babeel

11 ¹Tiempu can iin ni tuhun cahan ndihhi ñivi ñuñivi. ²Chacan cuu cha quee ñivi can, ta cuahan ñi iti chiyo cana nicandi, ta queta ñi ta ñi iin nduhva ñuhun Sinaar, ta ican ni sañuun ñi ta ñi. ³Ta cati ñi chi tahan ñi ti: “Cua savaha yo ndoho, ta cua cahmi yo chi chi, ta chacan cua cuu sava ta cua yuu, ta cua cuatiñu yo sucha quixi cha cua cuu sava ta cua ndahyu caca”, cati ñi. ⁴Ta cati ndico tucu ñi ti: “Cua savaha yo iin ñuun cahnu xaan, ta cua savaha tahan yo iin torre sucun xaan cha cua queta nda andivi. Tacan cua coto ndihhi ñivi ti nditi xaan yo, ta tacan ña cua cuita cuati yo nu ñuhun ñuñivi ya”, cati ñi.

⁵Tacan cuu, ta ndehe ra Jehovaha Ndioo ndihhi cha

cuu ñuun can, ta ndehe tahan ra torre cha cuahan savaha ñivi can ta ñi. ⁶Ta cati ra ti: “Ñivi ya, iin ni ñuun cuu ñi, ta iin ni tuhun cahan ñi, ta cha quechaha satíñu ñi cuhva ya, ta ndihi cha cua savaha ñi, yoni cua cuu casi cha ndacu ñi saxini ñi. ⁷Vitin cua savaha yo cha cua sama tuhun cahan ñivi ya ta ñi, ta ni iin ñi ña cua cutuni ca ini tuhun cahan tahan ñi”, cati ra.

⁸Tacan savaha ra Jehovaa Ndioo chi ñivi can, ta chita cuati ñi niniin cahnu nu ñuhun ñuñivi, ta saña ñi cha savaha ñi torre can. ⁹Chacan cuu cha cha cunani ñuun can Babeel, vati ican ni sama ra Jehovaa Ndioo tuhun cahan ñivi iyo nu ñuhun can, ta ican savaha ra cha chita cuati ndihi ñivi niniin cahnu nu ñuhun ñivi.

Ñivi cha cuu tata ra Seem

¹⁰Ndihhi ñivi ya cuu tata ra Seem. Cha ni yaha uvi cuiya cha chacoo savi xaan, ta queta ra Seem cientu cuiya ra, ta chacoo sehe ra cha cha cunani Arfaxaad. ¹¹Ta cha yaha cacu ra Arfaxaad, ta chacoo ra inga uhun cientu cuiya, ta tuvi ca sehe ra chacoo rai ta ñahan.

¹²Queta ra Arfaxaad oco chahun cuiya ra, ta chacoo sehe ra cha cha cunani Sala. ¹³Ta chacoo ra inga cumi cientu uni cuiya cha yaha cacu ra Sala, ta tuvi ca sehe ra chacoo rai ta ñahan.

¹⁴Queta ra Sala oco uchi cuiya ra, ta chacoo sehe ra cha cha cunani Hebeer. ¹⁵Ta chacoo ra inga cumi cientu uni cuiya cha yaha cacu ra Hebeer, ta tuvi ca sehe ra chacoo rai ta ñahan.

¹⁶Queta ra Hebeer oco uchi cumi cuiya ra, ta chacoo sehe ra cha cha cunani Peleeg. ¹⁷Ta chacoo ra inga cumi cientu oco uchi cuiya cha yaha cacu ra Peleeg, ta tuvi ca sehe ra chacoo rai ta ñahan.

¹⁸Queta ra Peleeg oco uchi cuiya ra, ta chacoo sehe ra cha cha cunani Reuu. ¹⁹Ta chacoo ra inga uvi cientu iin tahan cuiya cha yaha cacu ra Reuu, ta tuvi ca sehe ra chacoo rai ta ñahan.

²⁰Queta ra Reuu oco uchi uvi cuiya ra, ta chacoo sehe ra cha cha cunani Seruug. ²¹Ta chacoo ra inga uvi cientu ucha cuiya cha yaha cacu ra Seruug, ta tuvi ca sehe ra chacoo rai ta ñahan.

²²Queta ra Seruug oco uchi cuiya ra, ta chacoo sehe ra cha cha cunani Nacoor. ²³Ta chacoo ra inga uvi cientu cuiya cha yaha cacu ra Nacoor, ta tuvi ca sehe ra chacoo rai ta ñahan.

²⁴Queta ra Nacoor oco iin tahan cuiya ra, ta chacoo sehe ra cha cha cunani Taree. ²⁵Ta chacoo ra inga cientu chahun cumi cuiya cha yaha cacu ra Taree, ta tuvi ca sehe ra chacoo rai ta ñahan.

²⁶Queta ra Taree uni xico uchi cuiya ra, ta chacoo uni sehe ra cha cha cunani Abraam chi ra cha cha cunani Nacoor chi ra cha cunani Haraan.

Ñivi cha cuu tata ra Taree

²⁷Ndihhi ñivi ya cuu tata ra Taree. Cacu ra Abraam, ta cacu tahan ra Nacoor, ta cacu tahan ra Haraan. Rahya ta ra cuu sehe ra. Ta ra Haraan can cuu sutu ra Loot. ²⁸Ta xihna ca ra Haraan chihi nu ni cacu ra ñuun Uur cha iyo tichi ñuhun Caldea, ta ndoo ra Taree sutu ra.

²⁹Tandaha ra Abraam chi ña Saraii, ta ra Nacoor tandaha chi ña Milca cha cuu sehe ra Haraan, ta chacoo inga sehe ra cha cha cunani Isca. ³⁰Ta ña Saraii ña cuu coo sehe ña.

³¹Quee ra Taree ñuun Uur cha iyo cuenda ñuhun Caldea, ta cuahan ra iti ñuhun Canaan, ta quihin ra chi ra Abraam sehe ra chi ra Loot sehe yani ra chi ña Saraii chanu ra, ta queta ñi nu cuu chi ñuun Haraan, ta ican ni ndoo ñi. ³²Ta chacoo ra Taree uvi cientu uhun cuiya, ta chihi ra nu ndoo ñi ñuun Haraan can.

Nacachi ra Ndioo chi ra Abraam

12 ¹Ta ra Jehovaa Ndioo, cahan ra chi ra Abraam, ta cati ra chi ra ti: “Quee ñuhun nu iyo cun chi ñivi cun, vehe sutu cun, ta cuahan inga ñuhun nu cua sanahan mai chihin cun, ²vati cua savahi cha cua ndutuvi tata cun, ta cua cuu ñi iin ñuun cahnu xaan, ta cua cuhve cha vaha chihin cun, ta cua savahi cha cua tayahvi ndihi ñivi chihun, ta cua cuhva maun cha vaha chi ndihi ñivi. ³Ñivi cha cua savaha cha vaha chihin cun, cua cuhva mai cha vaha chi ñi, ta chi ñivi cha cua cahan ndavaha ni chihun suvi ni ndavaha ni, cua tahan ndico maa ñi, ta cua coo vaha ndihi ñivi ñuñivi cha cuenda maun”, cati ra Ndioo.

⁴Tacan cuu, ta quee ra Abraam cuahan ra cuhva cha ni cati ra Jehovaha Ndioo chi ra, ta cuahan tahan ra Loot chi ra. Cha iyo ra Abraam uni xico chahun cuiya ra quivi quee ra, ñuun Haraan can. ⁵Quihin ra chi ña Saraii ñasihi ra chi ra Loot sachin ra chi ndihi ndatiñu ñi, ta ndihi musu ra cha nihin ra ñuun Haraan. Cuhva can quee ñi, cuahan ñi ta queta ñi ñuhun Canaan. ⁶Yaha ra Abraam yuhu ñuhun can, ta cuahan ra iti Siqueem, ta queta ra nu cuu chi More nu inda yutun tundii cahnu. Tiempu can mani ñivi ñuhun Canaan iyo ican. ⁷Tacan cuu, ta satuvi nuu ra Jehovaha Ndioo chi ra Abraam, ta cati ra chi ra ti: “Ñuhun ya cua cuhva yu chi ndihi tata cun”, cati ra.

Chacan cuu cha sacuiti ra yuu, ta savaha ra iin altaar, ta sacahnu ra chi ra Jehovaha Ndioo, vati ican ni cahan ra chi ra. ⁸Ta ican quee ra, ta cuahan ra iti xuu, ta queta ra nu iyo xaan yucu chiyo cana nicandi nu cuu chi Beteel, ta ican savaha tucu ra inga altaar yuu, ta sacahnu ra chi ra Jehovaha Ndioo, ta savaha tahan ra vehe ñiin quiti cuhu ra, ta chacoo ra ican, ta ndoo Beteel can chiyo chiso nicandi, ta ndoo ñuun Hai can chiyo cana ri. ⁹Yaha iin tiempu, ta sa quee ra, ta cuahan ra cuee cuee ni iti nu cuu chi Negueev.

Cuahan ra Abraam iti ñuhun Egipto

¹⁰Ta quivi can chacoo tama nu ñuhun can, ta chacan quee ra, ta cuahan ra iti ñuhun Egipto, ti cua coo ra tican, vati cahnu xaan tundoho chacoo quivi can. ¹¹Ta ni cumani cha cua quihvi ra ñuhun can, ta quechaha cati ra chi ñasihi ra ti:

“Chito yu cha viu xaan ñahan cuu cun, ¹²ta ndihi ra rai ñuhun Egipto cua ndehe chihin cun, ta cua cati ra ta ra ti: ‘Ñasihi ra chi ña’, ta cua cahni ra ta ra chihin yu, ta chi maun cua nacoo ra ta ra. ¹³Ta chacan vitin cua cati cun ti cuhva cun chihin yu, vati tacan ña cua cahni ra ta ra chi, ta cua coo vaha yu cha cuenda cun”, cati ra Abraam.

¹⁴Tacan cuu, ta quihvi ra Abraam ñuhun Egipto, ta ndehe ndihi ra iyo ñuhun can ta ra chi ña Saraii cha viu xaan ñahan cuu ña. ¹⁵Ndehe tahan ndihi ra cuu musu ra faraon can chi ña, ta chaha ra ta ra cuenda chi ra cha taqui xaan ñahan cuu ña, ta tachi ra faraon tiñu cha quihin chihin ña cha na cua cuhun ña vehe ra.

¹⁶Ta cha cuenda maa ña samani xaan ra chi ra Abraam, ta chacan chacoo cuaha xaan mbee ra chi sundiquin ra chi burru ra chi camellu ra chi musu rai chi musu ñahan cha satiñu chi ra. ¹⁷Yaha ndihi chacan, ta savaha ra Jehovaha Ndioo cha quichi cuaha xaan cuehe vehe ra faraon can cha cuenda ña Saraii. ¹⁸Chacan cuu cha cana ra faraon can chi ra Abraam, ta cati ra chi ra ti: “Ña vaha cha ni savaha cun chihin yu, vati ña cati cun chihin yu cha ñasihi cun chihin ña. ¹⁹Ña vaha cha cati cun chihin yu cha cuhva cun chihin ña, vati saxini yu cha cua quihin yu chihin ña cha cua cuu ña ñasihi yu. Vitin quihin ñasihi cun, ta cuahan”, cati ra faraon chi ra Abraam. ²⁰Chaha ra faraon tiñu chi ñivi ra cha na cua tava ñi chi ra Abraam tichi ñuhun Egipto can, ta cuahan ra chi ñasihi ra chi ndihi ndatiñu ra.

Cuhva cha ni quee ndaa ra Abraam chi ra Loot

13 ¹Quee ndico ra Abraam iti Egipto, ta cuahan ndico tucu ra chi ñasihi ra chi ndihi cha iyo chihin ra iti Negueev, ta cuahan tahan ra Loot chi ñi. ²Cha cuca xaan ra Abraam, vati cuaha xaan sundiquin chi xuhun cuichi chi xuhun cuaan iyo chi ra. ³Chacan cuu cha quee ndico ra chi ñivi ra iti ñuhun Negueev, ta cuahan ra nda nu cuu chi Beteel nu cuu xahñu ñuun can chi Hai nu ni chacoo xihna cuii ñi. ⁴Queta ñi nu cha ni savaha ra iin altaar yuu, ta ican sacahnu ra Abraam chi ra Jehovaha Ndioo.

⁵Tacan ni ra Loot, tuvi xaan mbee ra chi sundiquin ra chi vehe ra chacoo, vati chi maa ra Abraam chica cuu icaa ra,

⁶soco ña cahnu maa ñuhun can cha cua coo nduvi tahan ra ta ra, vati tuvi xaan sana ra ta ra iyo, ta chacan ña cua cuu coo ra ta ra icaa ni. ⁷Queta iin quivi quechaha cani tahan ra sacuenta mbee ra Abraam chi ra sacuenta sana ra Loot, ta tiempu can ra ñuun Canaan chi ra ñuun Ferez iyo tahan ra ta ra ican. ⁸Ta quechaha cati ra Abraam chi ra Loot ti: “Ña cua cani tahan yo ta ni ra sacuenta sana yo, vati ñivi yo. ⁹Ndehe cun ti cuaha ñuhun iyo, ta chica yu chihin cun, ti cua quee ndaa cun chihin yu. Tu cua cahun cun iti chiyo ndaha sati, mai cua cahun iti chiyo ndaha cuaha, soco tu iti chiyo ndaha cuaha cua cahun cun, cua cuhin iti chiyo ndaha sati”, cati ra Abraam.

¹⁰Ta ndehe ra Loot ti cuii xaan cuhu iyo nduhva yuta Jordaan nda cua nda nu cuu chi Zoar, vati mani ñuhun cachin cuu chi cuhva caa nu taqui cha savaha ra Jehovaha Ndioo cha xihna cuii, ta cuhva caa ñuhun Egipto caa nduhva can. Cuu chi tiempu cha ña ta sandoyo ñuhun ra Jehovaha Ndioo ñuun Sodoma chi ñuun Gomorra. ¹¹Tacan cuu, ta canihin ra Loot can nu cuu chi nduhva yuta Jordaan, ta cuahan ra iti chiyo cana nicandi. Cuhva can quee ndaa ra ta ra. ¹²Ta ndoo ra Abraam iti chiyo nu cuu chi ñuhun Canaan, ta ra Loot chacoo ra iti nduhva yuta Jordaan, ta savaha ra vehe ra yatin ñuun Sodoma, ¹³soco ñivi iyo ñuun Sodoma can, mani ñivi xaan cuu ñi, ta mani cha ndavaha ni cuni ñi savaha ñi iti nuu ra Jehovaha Ndioo.

¹⁴Tacan cuu, ta cahan ndico ra chahnu Ndioo chi ra Abraam tiempu cha cha ni quee ndaa ra Loot chi ra, ta cati ra

ti: “Ndehe niniin cahnu iti xini ta iti xuu, ta iti cana nicandi ta iti chiso ri. ¹⁵Ñuhun cha ndehe cun cua cuhve chi chihin cun ta chi ndihi tata cun ndihi ndoo tiempu. ¹⁶Ta cua savahi cha ndihi ñivi cun cua cuu ñi cuhva iyo yuti ñaca, vati yoni cua cuu cahvi chi ñi ti tuvi xaan ñi cua cuu. ¹⁷Vitin ndoyo, ta cua ndehe niniin cahnu ñuhun can, vati chi maun cua cuhve chi”, cati ra Ndioo chi ra Abraam.

¹⁸Tacan cuu, ta ra Abraam chani ra vehe ra, ta cuahan ra iti yucu Mamre nu inda yutun tundii nu cuu chi Hebron, ta chacoo ra ican. Ta savaha ra iin altaar yuu, ta sacahnu ra chi ra Jehovaha Ndioo.

Sacacu ra Abraam chi ra Loot

14 ¹Ta tiempu can iyo iin ra rey nani Amrafeel, ta maa ra chacundaca ñahan chi ñuhun Sinaar, ta iyo inga ra rey Ariooc cha chacundaca ñahan chi ñuhun Elasaar, ta iyo tahan inga ra rey Quedorlaomeer cha chacundaca ñahan ra chi ñuhun Elaam, ta iyo inga ndico tucu ra rey Tidaal cha chacundaca ñahan ra chi ñuhun Goiim. ²Cha cuinda cuati ra ta ra chi ra Bera cha chacundaca ñahan chi ñuun Sodoma chi ra Birsacuenta ñuun Gomorra chi ra Sinaab cuenta ñuun Adma chi ra Semebeer cuenta ñuun Zeboiim chi ra ndaca ñahan ñuun Bela cha cuu chi Zoar. ³Ndihuhun ra ta ra, nducuiti ra chi ndihuhun sandadu ra tichi nduhva Sidiim, ta nani tahan chi Tañuhun Uhva. ⁴Uchi uvi cuiya ndo tiñu ndihuhun ra rey can ta ra chi run Quedorlaomeer, ta nu quihvi uchi uni cuiya, ta ña tasoho ca ra ta ra chi run. ⁵Ta nu quihvi uchi cumi cuiya, ta quichi run Quedorlaomeer can chi ndihuhun run ndaca ñahan cha cutahan chi run, ta cani tahan run ta run. Ta sacanaan run chi ñivi Refa cha iyo ñuun Astaroot Karnaiim chi ñivi Zusa cha iyo ñuun Haam chi ñivi Emiit cha iyo ñuun Save-quiriataim, ⁶ta nda siqui yucu Seiir cha sacanaan run chi ñivi ñuun Hoor, ta nda cua nda nu cuu chi nduhva Paraan nu ñahni ca cuhu, vati nduhva iti cuu chi, ta cha ndicu run ta run chi ra ta ra. ⁷Yaha chacan, ta cha vachi nuhun ndico run Quedorlaomeer can chi run cha tindeechi run. Ta queta run ta run nu cuu chi En-mispaat cha cuu ñuun Cade, ta cani tahan run ta run chi ñivi ñuhun Amaleec chi ñivi ñuhun Amoor cha iyo ñuun Hazezontamaar can.

⁸Ta ndihi ra rey cha ndaca ñahan chi iin iin ñuun, ñuun Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboiim, Bela cha cuu ñuun Zoaar, ta cani tahan ra ta ra chi run ta run nu cuu chi nduhva cahnu Sidiim. ⁹Cani tahan ra ta ra chi run rey Quedorlaomeer run ndaca ñahan chi ñuhun Elaam chi run Tidaal cha ndaca ñahan chi ñuhun Goiim chi run Amrafeel cha ndaca ñahan chi ñuhun Sinaar chi run Ariooc cha ndaca ñahan chi ñuhun Elasaar. Cumi run ta run cani tahan chi uhun ra ta ra, ¹⁰soco nduhva Sidiim can cuaha xaan soco sucha quixi iyo, ta nu ni chinu ra ndaca ñahan chi ñivi ñuun Sodoma chi Gomorra chi ndihi sandadu ra, tuvi xaan ra ta ra quehni cava ican, ta ndihi ca ra ta ra chinu xehe ra ta ra, cuahan ra ta ra tichi cuhu.

¹¹Ta ndihi cha vaha cha cuu ndatiñu ñivi ñuun can chi ndihi cha chachi ñi quihin run Quedorlaomeer, ta cuahan run. ¹²Quihin tahan run chi ra Loot cha cuu sachin ra Abraam chi ndihi ndatiñu ra, vati iyo ra Loot ñuun Sodoma can. Chacan quihin run chi ra, ta cuahan run. ¹³Queta iin ra chinu xehe nuu ra Abraam hebreo, ta chaha ra cuenda cha ni tahan ra ta ra. Queta ra nu iyo ra tichi cuhu ra Mamre ñivi Amoor, ta yani ra Mamre can chi ra Escool chi ra Aneer, ta iyo inuun ra ta ra chi ra Abraam.

¹⁴Cuhva can chito ra Abraam cha tiin tiñu chi sachin ra, ta chacan sacuiti ra chi ndihi musu ra cha cacu vehe ra. Queta uni cientu chahun uni ra ta ra, ta quee ra ta ra, cuahan ra iti nu cuu chi Daan cua ndicu ra ta ra chi run ta run. ¹⁵Ta iin chacuaa ca quihvi ra ta ra nu iyo ñivi cha quihin chi ra Loot, ta cani tahan ra ta ra chi ñivi can, ta sacanaan ra ta ra, ta cha ndicu ca ra ta ra chi run ta run nda nu cuu chi ñuun Hoba iti xini ñuun Damasco. ¹⁶Cuhva can sacacu ra chi ra Loot sachin ra chi ndihi ndatiñu ra, ta sacacu tahan ra chi ndihi ca ñivi, rai ta ñahan cha quihin run Quedorlaomeer can.

Sacu-ii ra Melquisedee chi ra Abraam

¹⁷Tacan sacanaan ra ta ra chi run rey Quedorlaomeer chi ndihi run cutahan chihin run, ta ra rey ndaca ñahan chi ñivi ñuun Sodoma, quichi satahan ra chi ra Abraam nu cuu chi Nduhva Save, ta nani tahan chi Nduhva Rey. ¹⁸Ta ican queta tahan ra Melquisedee cha ndaca ñahan chi ñivi ñuun Saleem,

ta cuu ra sutu cuenda ra Ndioo cahnu, ta chaha ra nduta uva chi paan chi ra Abraam. ¹⁹Ta sacu-ii ra chi ra Abraam, ta cati ra chi ra ti:

“Vitin na sacu-ii ra Ndioo iyo ndihi cuii tundee ini chihin cun,
vati racan ni savaha andivi ta ñuhun ñuñivi.

²⁰Cahnu xaan ca na cuu ra chahnu Ndioo,
vati chaha cuenda ra chi ñivi cuxaan ini chihin cun
tichi ndaha cun”, cati ra Melquisedee.

Tacan, ta tava ra Abraam uchi cuhva chi ndihi cha ni nihin ra, ta quihin ra ituhun cuhva can, ta chaha ra chi chi ra Melquisedee can. ²¹Tacan cuu, ta ra rey ndaca ñahan chi ñivi ñuun Sodoma, cati ra chi ra Abraam ti:

—Cuhva cuenda chi ndihi ñivi yu, ta cuu ndoo cun chi ndihi ndatiñu can —cati ra.

²²Ta nducahan ra Abraam, ta cati ra ti:

—Iti nuu ra Jehovaa Ndioo ra savaha andivi ta ñuhun ñuñivi cati yu chihin cun ti: ²³Ña cua quihin yu ni ituhun chi, ni iin yuhva luhu ta ni iin ñiin ndicha cun, vati ña cua cati cun queta quivi ti: “Yuhu sanducuca chi ra Abraam”. ²⁴Ta chacan ndicha cuii cha chachi ñivi ni yu cua quihin, ta cua cuhva cun suhva cha cua cuu chi ra chanihin cha cha cutahan chi. Cua cuhva cun suhva chi ra Aneer chi ra Escool chi ra Mamre —cati ra Abraam.

Ni cati ra Ndioo cha cua coo iin sehe ra Abraam

15 ¹Tacan cuu, ta ndehe ra Abraam iin cuhva, ta cahan ra Jehovaa Ndioo chi ra, ta cati ra ti:

—Ña cuyuhvi cun Abraam, vati yuhu cuu ra cumi chihin cun, ta cua samani yu iin cha cahnu xaan cahnu xaan chihin cun —cati ra.

²Nducahan ra Abraam, ta cati ra ti:

—Ra chahnu Ndioo, ¿ñaan cha cuu cha cua cuhva cun chihin yu, vati ñahni ni ituhun sehi? Ta ra Eliezeer cha cuu xini chi ndihi musu yu, ra ñuun Damasco cuu ra —cati ra.

³Ta cati ndico tucu ra Abraam ti:

—Ndehe ti ni ituhun sehi ña ta cuhva cun. Chacan iin musu yu cha cacu vehi cua ndoo chi ndihi ndatiñu yu —cati ra.

⁴Ta cati ndico tucu ra Jehovaha Ndioo chi ra ti:

—Ñavi musu cun cua ndoo chi ndihi ndatiñu cun, vati iin sehe maun cua nihin ndihi cha iyo chihin cun —cati ra Jehovaha Ndioo.

⁵Ta cha ndaca ra chihin ra iti nu quehe, ta cati ra chi ra ti:

—Ndehe iti siqui andivi, ta cahvi ndihi tiñu cha iyo ican, tu cha cuu cahvi cun chi ri. Cuhva can cua coo tuvi xaan sehe cun —cati ra chi ra.

⁶Ta chinu ini ra kuhva cha cati ra Jehovaha Ndioo chi ra, ta quee vaha ra iti nuu ra. ⁷Ta cati ndico tucu ra Ndioo chi ra ti:

—Yuhu cuu ra Jehovaha Ndioo cha tava chihin cun tichi ñuun Uur, ñuhun Caldeo, vati cua kuhva yu ñuhun ya chihin cun chi sehe cun chi sehe yani cun —cati ra.

⁸Ta nducahan ra Abraam, ta cati ra ti:

—Ra chahnu Jehovaha, ¿yoso kuhva cua cote cha cua nihin yu ñuhun ya? —nducu tuhun ra.

⁹Ta cati ra Ndioo chi ra ti:

—Cua quichi ndaca cun iti nui iin sundiquin sihi chi iin chivu sihi chi iin mbee cha iyo ri ta ri uni cuiya ri chi iin ri lucu chi iin ri ndivi —cati ra.

¹⁰Tacan cuu, ta tiso ra sava sava ri quitu huhu can iin chiyo ta inga chiyo, soco ri lucu chi ri ndivi can, ña natahvi ra chi ri ta ri, ¹¹soco quichi tachii cha cuni cachi ri ta ri cuñu can, ta ra Abraam sacunu ra chi ri. ¹²Nu cha cua cunahan, ta quichi ñumahna nuu ra Abraam, ta quichi cha yuhvi xaan cuni ra, ti ndunaan nu caa ra. ¹³Ta cahan tucu ra Jehovaha Ndioo chi ra, ta cati ra chi ra ti:

—Cha ndicha cati yu chihin cun, vati ñivi cha cuu sehe cun cua coo ndahvi ñi inga ñuhun, ta cua cuu ñi musu cuatu cumi cientu cuiya, ta cuaha xaan tundoho cua yaha ñi, ¹⁴soco ñuhun nu cua cuu ñi musu cuatu cua tachi tuni mai chi ñivi can, ta yaha cha cua ndehe ñi tundoho, ta cua quee ndico ñi ican chi cuaha xaan ndatiñu ñi. ¹⁵Ta cha chahnu xaan cun, ta cua cuvi cun, ta cua nduiin cun chi ñivi chahnu cun, ta cua cava tatu tahun. ¹⁶Ta cua yaha cumi cientu cuiya, ta sa cua quichi ndico ñi ihya, vati ñivi Amoor ña ta yaha kuhva savaha ñi cha ña vaha —cati ra Jehovaha Ndioo.

¹⁷Tacan cuu, ta nu ni ndunaan ca ndehe ra Abraam cha iyo iin chitu, ta quee xaan yuhma, ta ndehe tahan ra iin yutun

tuiti cha cayu chi, ta yaha chi mahñu nu natahvi cuñu ri ta ri. ¹⁸Ta quivi can tiso vaha ra Jehovaha Ndioo tiñu chi ra Abraam, ta cati ndico tucu ra chi ra ti:

—Chi ñivi cuu sehe cun chi sehe yani cun cua kuhva yu ñuhun ya nda nu cuu chi yuta cha iyo ñuhun Egipto ta nda cua nda nu cuu chi yuta Euufrate cahnu. ¹⁹Cua kuhve cha cuu ñuhun ñivi Ceen chi ñuhun ñivi Ceneez chi ñuhun ñivi Cadmoon ²⁰chi ñuhun ñivi Heet chi ñuhun ñivi Ferez chi ñuhun ñivi Refa ²¹chi ñuhun ñivi Amoor chi ñuhun ñivi Canaan chi ñuhun ñivi Gerges chi ñuhun ñivi Jebuus. Ndihi ñuhun can cua kuhve chihin ñi —cati ra Jehovaha Ndioo chi ra Abraam.

Cha cacu ra Ismaeel sehe ña Agaar

16 ¹⁻³Ta cha queta uchi cuiya cha iyo ra Abraam ñuhun Canaan. Ta ña Saraii ñasihi ra, ña cuu coo sehe ña, ta iyo iin ña ñahan ñuhun Egipto cha cuu musu ña cha nani Agaar. Ta chacan ña Saraii, cati ña chi ra Abraam ti:

—Cha ndehe cun ti maa ra chahnu Ndioo savaha cha ña cuu coo sehi. Chacan cati vahi chihin cun ti na cua coo cun chi ña cuu musu yu, ta cua coo sehe ña, ti cua cuu sehi —cati ña Saraii.

Ni ndoo ra Abraam vaha kuhva cha ni chica ña Saraii. Ta chaha cuenda ña chi ña Agaar ña ñahan Egipto chihin ra. ⁴Ta ni chacoo ñi chi tahan ñi, ta quetuvi ña cha ñuhun sehe ña, ta nu ni chito ña cha tacan cuu chi, ta quechaha ndehe ña vaha ña chi ña Saraii. ⁵Tacan cuu, ta cati ña Saraii chi ra Abraam ti:

—Tucanuun cha tahin siqui maun ndaa chi, vati chaha vahi chi ña cuu musu yu cha cua coo cun chihin ña, ta nu ni chito ña cha ñuhun sehe ña. Vitin ndehe ña vaha ña chihin yu. Maa ra Jehovaha Ndioo na cua ndehe ndaa yo iyo cuati —cati ña.

⁶Nducahan ra Abraam, ta cati ra chi ñasihi ra ti:

—Musu maun cuu ña. Tichi ndaha cun iyo ña. Savaha chihin ña yoso kuhva cuni maun —cati ra Abraam.

Ta quechaha ña Saraii sayaha ña tundoho chihin ña, ta chacan ni chinu ña Agaar. ⁷Ta nanihin ra tatun Ndioo chi ña tichi huhu nu iyo ndohyo iti cuahan Shur. ⁸Ta cati ra tatun Ndioo chi ña Agaar ti:

—Yoho Agaar, musu ña Saraii cuu cun. ¿Nda iti vachi cun ta nda iti cuahan cun? —cati ra.

Ta cati ña chi ra ti:

—Chinu xehe yu nuu ña Saraii chitoho yu —cati ña.

⁹Ta cati ndico ra tatun ra Ndioo can ti:

—Cuahan ndico nu iyo ña cuu chitoho cun, ta cua tasoho cun ndihi tiñu cha cua tava tiñu ña chihin cun —cati ra tatun Ndioo can.

¹⁰Ta cati ndico ra tatun Ndioo can chihin ña ti:

“Tacan cua savahun, vati cua sandutuvi yu chi sehe cun ta chi sehe yani cun, ta yoni cua cundee cahvi chi ñi cha tuvi xaan ñi cua coo”, cati ra tatun Ndioo can.

¹¹Ta cati ndico tucu ra ti:

“Vitin cha ñuhun sehe cun, ta cua cacu ve, ta Ismaeel cua cunani ra, vati cha ndehe ra Jehovaa Ndioo cha yaha xaun tundoho.

¹²Ta rai xaan xaan cua cuu sehe cun.

Cua cuinda cuati ra chi ndihi ñivi.

Ta cua cuinda cuati tahan ndihi ñivi chihin ra.

Ta cua coo ra nu iyo ñivi ra,

masi ña cuni ñi cha cuhun ra ican”, cati ra chihin ña.

¹³Tacan, ta cana chaa ña sivi ra Ndioo, ti cahan ra chi ña, ta sacunani ña sivi ra: “Yoho cuu ra Ndioo cha ndehe chihin yu”, cati ña. Ta cati ndico tucu ña ti: “Ña ndehe chi ra ni ndehe chihin yu”, cati ña. ¹⁴Yaha ndihi chacan, ta sacunani ña soco can: “Soco ra Ndioo ndito cha ndehe chihin yu”, cati ña. Ta soco can ndoo chi mahñu nu cuu chi ñuun Cade chi ñuun Bereed.

¹⁵Cacu sehe ña Agaar cha cuu sehe ra Abraam, ta ni sacunani ra chi ve luhu can Ismaeel. ¹⁶Ta cha iyo ra Abraam cumi xico iñu cuiya ra, ta cacu ra Ismaeel sehe ñi.

Seña cuhva cha ndoo vaha tiñu chi ra Abraam

17 ¹Cha iyo ra Abraam cumi xico chahun cuiya ra, ta satuvi nuu tucu ra Jehovaa Ndioo chihin ra, ta cati ra chi ra ti:

—Yuhu cuu ra Ndioo iyo ndihi cuii tundee ini. Na cua tasoho vaha cun chihin yu, ta na cua coo ii ndicha cun iti nui. ²Ta cua ndoo vaha tiñu chihin cun cua savahi, vati cua sandutuvi yu ndihi tata cun nu cuahan quivi —cati ra Jehovaa Ndioo.

³Ta ra Abraam ni chahnu xini ra nda nu ñuhun hora cha ni cahan ra chahnu Ndioo chi ra:

⁴—Vitin cha ndoo vaha tiñu chihin cun savahi, vati cua cuu cun sutu chi tuvi xaan ñivi. ⁵Ñavi ca Abraam cua cuu sivi cun. Vitin cua cunani cun Abrahaam, vati cha ni tiso yu chihin cun cha cua cuu cun sutu chi tuvi xaan ñivi ñuñivi. ⁶Cua savahi cha cua satata cun, vati tacan cua savaha ñivi cun cuaha xaan ñuun, ta tuvi xaan sehe cun cua cuu tahan xini chi iin iin ñuun. ⁷Cuhva ya cua ndoo tiñu chihin cun ta chi sehe cun cha cua coo iti nuu ca, cuhva cha cua cunu tata cun, ta cuu chi iin tuhun ndicha ndihi ndoo tiempu, vati mai cuu Ndioo chitoho ndo chi ndihi sehe ndo chi ndihi sehe yani ndo cha cua coo iti nuu. ⁸Chi maa cun ta chi ndihi ñivi cun, cua cuhve ndihi ñuhun nu iyo cun vitin cha cuu ñuhun Canaan, vati cua cuu chi chihin ndo ndihi ndoo tiempu, ta mai cua cuu Ndioo chitoho ndo —cati ra.

⁹Ta cati ndico tucu ra Ndioo chi ra Abrahaam ti:

—Cua cucumi vaha cun ndihi tiñu cha ni chahi chihin cun, maun ta ndihi ñivi cha cua cuu tata cun. ¹⁰Chehe cuu iin tuhun vaha cha chahi chihin cun ta chi ndihi sehe cun chi ndihi sehe yani cun. Na cua sacuinu ndo chi, ndihi rai cha cuu ñivi cun cua tahnda ñiin xini xuu ra ta ra. ¹¹Chacan cuu cha cua savaha ndo, vati cua cuu chi iin seña cha cua ndoo chi chi cuñu ndo cuenda tiñu cha chahi vitin. ¹²Chacan cuu cha ndihi ve cuati cha cuu sehe rai ndo, una quivi cha cacu ve ta cua tahnda ñiin xini xuu ve ta ve. Chacan cua savaha ndo chi ndihi sehe ndo ndihi quivi cha cua coo ndo nu ñuhun ñuñivi ya. Tacan ni cua savaha ndo chi ndihi ve rai cuati cua cacu vehe ndo ta chi ndihi rai cha cuu musu cuatu cua sata ndo inga ñuhun, masi ñavi sehe ndo cuu ra ta ra. ¹³Cua savaha ndo cuhva can chi ra cuati sehe ndo ta chi ra cua sata ndo. Cua coo seña can chi cuñu ra ta ra. Chehe cuu tiñu cha cua ndoo chihin ndo ndihi ndoo tiempu. ¹⁴Ta ndihi ra rai cha

ña cua savaha cuhva cha tiso yu tiñu ya chihin ndo, cha cua ndoo seña yu chi cuñu ra, ña cua cuu ra ñivi ñuun ndo, vati ña sacuinu ra tiñu cha ni chahi chihin ndo —cati ra.

¹⁵Ta ni vii cahan ra chi ra Abrahaam, ta cati ra ti:

—Ta ña cuu ñasihi cun, ña cua cunani tahan ca ña Saraii, Sara cua cuu sivi ña, ¹⁶vati cua savaha yu iin cha vaha chihin ña, ta cua cuhva tahin iin sehe cun chihin ña. Tacan cua cuu chi, vati cua savahi cha vaha chihin ña, ta sihi tuvi xaan ñivi cua cuu ña, ta tuvi ñivi cha cua cuu tata ña cua cundaca ñahan chi ñuun nahnu —cati ra.

¹⁷Tacan cuu, ta ra Abrahaam ni chahnu xini ra nda nu ñuhun, ta quechaha chacu cuehe ra, ta saxini ra chi anima ra ti: “Ña cuu coo sehe iin rai cha iyo ra cientu cuiya ra, ta ña Sara cumi xico uchi cuiya ña, ña cuu coo sehe ña”, saxini ra.

¹⁸Ta cati ra Abrahaam chi ra Ndioo ti:

—Vaha ca tu cha cua cuhva cun tiñu ya chi ra Ismaeel —cati ra.

¹⁹Nducahan ndico ra Ndioo chi ra, ta cati ra ti:

—Cha ndicha cuu chi, vati ña Sara ñasihi cun, cua cacu iin sehe ña, ta cua sacunani cun Isaac chi ve, ta chi racan cua savahi cha vaha, ta ndihi tiñu cha ni chahi chihin cun, chi racan cua cuu chi, ta chi ndihi tata ra cha vachi iti nuu ca. ²⁰Ta cha cuenda ra Ismaeel cha chini sohi cha cahan cun cuenda ra. Ta cua savahi cha vaha chihin ra, ta cua cuhve cha cua ndutuvi tahan tata ra. Cua cuu ra sutu chi uchi uvi rai cha cua cundaca ñahan ra chi tuvi xaan ñuun cua savahi, ²¹soco chi ra Isaac cua ndoo vaha tiñu, cha cuu ra sehe ña Sara cha cua cacu tichi iin cuiya —cati ra Ndioo.

²²Ndihhi cahan ra tiñu ya chi ra Abrahaam, ta cuahan ndico ra. ²³Tacan cuu, ta quihin ra Abrahaam chi ra Ismaeel sehe ra, ta ndihi musu cha cacu vehe ra ta musu cha sata ra chi ndihi ra rai cha iyo satiñu vehe ra Abrahaam chahnda ra ñiin xini xuu ra ta ra. Suvi ni quivi cha ni tava tiñu ra Ndioo chihin ra savaha ra chacan. ²⁴Cha iyo ra Abrahaam cumi xico chahun cumi cuiya ra quivi cha ni savaha ra cha ni cati ra chahnu Ndioo chihin ra. ²⁵Ta ra Ismaeel iyo ra uchi uni cuiya ra quivi cha savaha sutu ra chi ra cuhva can. ²⁶Nduvi tahan ra ta ra savaha chi iin ni quivi. ²⁷Ta ni cuhva tahan ndihi ra cuu

musu ra Abrahaam chi ndihi sehe racan ta ra cha cacu vehe ra ta chi ndihi ra sata ra inga ñuun, chahnda tahan ra ñiin xini xuu ra ta ra suvi ni quivi can.

Cati ra Ndioo chi ra Abrahaam cha cua coo sehe ra

18 ¹Tacan cuu, ta satuvi nuu ra Jehovaha Ndioo chi ra Abrahaam nu ndaa ra yuvehe ra tichi cuhu Mamre nu iyo xaan tundii, ta iin hora ihni cuu chi. ²Ta ndehe ra cha vachi uni tahan rai, ta quii xaan cha satahan iti ra chihin ra ta ra. Ta chahnu chiti ra nda nu ñuhun cuhva cha iyo tahan maa ra. Cuhva can quihin cuenda ra chi ra ta ra. ³Ta quechaha cati ra ti:

—Ra chahnu, vitin tu cha cuu savaha cun tu manini chihin yu, vati musu cun cui, na cua cuatu nuu cun suhva, ⁴vati cua quihin yu suhva nduta cha cua ndoo chaha ndo, ta cua cunda tatun nuu ndo chaha yutun vati ya. ⁵Ta cua quihin tahin uxu cha cua cachi ndo. Tacan cua nihin ndico ndo tundee ini, ta sa cua cahun ndico ndo. Vaha ti ndoo nuu ndo cha chica yu chihin ndo —cati ra Abrahaam chihin ra ta ra.

Ta cati ra ta ra ti:

—Savaha cuhva cha cati cun.

⁶Tacan cuu, ta quihvi ra Abrahaam nu indi ña Sara, ta cati ra chi ña ti:

—Cunumi ni, ta tiso vaha cun oco kilu yuti paan vaha, ta satihyo cun chi, vati cua cachi ra ta ra —cati ra chi ña.

⁷Ta numi ni cha quihin tahan ra iin ri sundiquin yoco taqui xaan, ta chaha cuenda ra chi ri chi iin musu ra cha na cua satihyo ra chi ri. ⁸Ta quihin ra xahan nu lechi chi cuñu cha tiso vaha ra, ta chaha ra chi chihin ra ta ra na cua cachi ra ta ra, ta ndoo tahan ra ican ni, ndatu ra ñaan ca cha cua cuni ra ta ra.

⁹Ta nducu tuhun ra ta ra chi ra ti:

—¿Ta ña Sara ñasihi cun? —cati ra ta ra.

Ta cati ra Abrahaam ti:

—Ndacan indi ña tichi vehe —cati ra.

¹⁰Ta quechaha cati iin ra ti:

—Cha ndicha cati yu chihin cun. Tichi iin cuiya cua quichi tucu yu. Ta ña Sara cha iyo sehe ña tacan —cati ra. Chini

ña cha cahan ra, vati iti chata ra inda ña yuvehe. ¹¹Ta ra Abrahaam chi ña Sara, cha chahnu xaan ñi. Ña cuu ca coo sehe ña, vati ña tahan ca ña cuhva cha tahan ndihi ñi ñahan. ¹²Ta chacan quechaha chacu nahan ña, ta saxini ña ti: “Ña cuu ca coo sehe ndi, vati cha chahnu xaan ndi, ta ña sii ca cuni ndi”, saxini ña. ¹³Ta cati ra Jehovaha Ndioo chi ra Abrahaam ti:

—¿Ñacu chacu nahan ña Sara, ta saxini ña cha ña cuu coo sehe ña, vati cha chahnu xaan ña? ¹⁴¿An saxini ndo cha iyo iin cha ña cuu savaha yu? Ta tichi iin cuiya cha cuu quichi yu nu iyo ndo cha iyo iin sehe luhu ña tacan —cati ra.

¹⁵Ta cuyuhvi cuni ña Sara, ta cati ña ti:

—Ña ndicha cha chacu yu —cati ña.

Ta cati ndico ra chi ña ti:

—Chito vahi ti chacu nahan cun —cati ra chi ña.

Cahan ndahvi ra Abrahaam chi ra Ndioo cuenda ñivi ñuun Sodoma chi ñivi ñuun Gomorra

¹⁶Yaha chacan, ta quee ra ta ra, cuahan ra iti ñuun Sodoma, ta cuahan tahan ra Abrahaam cha cuu saña tahan ra chihin

ra ta ra. ¹⁷Ta iti cuahan ra ta ra saxini ra Jehovaha Ndioo ti: “Ña cuu tixehi chi ra Abrahaam cha cuu savahi, ¹⁸vati racan cuu cuu sutu chi iin ñuun cahnu, ta cuu coo xaan tundee ini chi ñivi ñuun can, ta cuenda maa ra cuu coo vaha ndihi ñivi ñuñivi, ¹⁹vati mai nacachi chihin ra. Cha cuu sanahan ra chi ndihi sehe ra chi ndihi ñivi ra, ta ña cuu quee ndaa ñi iti cha sanahin chihin ñi, ta cuu tasoho ñi cha cuu savaha ñi cha vaha chi cha cuiti, ta cuu sacuinu tahin ndihi cha vaha ni cati yu cha cuenda maa ra Abrahaam”, saxini ra Ndioo. ²⁰Tacan cuu, ta cati ra Jehovaha Ndioo chi ra ti:

—Tiso cuati xaan ñivi chi ñivi ñuun Sodoma chi ñivi ñuun Gomorra, vati cha yaha cuhva savaha ñi cuati. ²¹Chacan cuahin vitin, vati cuu cote an ndicha cuhva cha ndacu ñivi can cuhva cha chini sohi cha ña vaha savaha ñi —cati ra.

²²Ta quee uvi tahan ra, ta cuahan ra ta ra iti ñuun Sodoma, soco ndoo ra Ndioo chi ra Abrahaam. ²³Ta tuhva yatin ra Abrahaam chi ra Ndioo, ta cati ra chi ra ti:

—¿Atu cuu sandoyo ñuhun cun chi ñivi ndacu cha vaha chi ñivi ndacu cha ndavaha ni? ²⁴¿An cuu sandoyo ñuhun cun chi ñivi can tu iyo uvi xico uchi ñi ndacu cha vaha ñuun can? ¿An ña cuu cuu cuhva ini cun chi ñivi can cha cuenda uvi xico uchi ñi ndacu cha vaha? ²⁵Chite ti ña cuu savaha cun chi. Ña cuu tachi tuni cun chi ñivi ndacu cha vaha chi ñivi ndacu cha ña vaha, ta cuu ndehe ñi tundoho icaa ni. Ra chahnu, maa cun cuu ra tachi tuni chi ñivi ñuñivi iin cha cuiti ndicha —cati ra Abrahaam.

²⁶Ta nducahan ra Jehovaha Ndioo, ta cati ra ti:

—Tu cha cuu nanihin yu uvi xico uchi ñivi cha ndacu cha vaha, cuu cuhva ini yu, ta ña cuu sanaan yu chi ñivi ñuun can —cati ra Jehovaha Ndioo.

²⁷Ta cati ndico ra Abrahaam ti:

—Vitin cahan ndahvi ndico tucu yu chihin cun, ra chahnu. Masi yuhma ñuhun cuu yuhu ra ndahvi, ²⁸chica ndahvi ndico tucu yu an ña cuhva ini cun chi ñivi can tu cha queta uvi xico uhun tahan ñi. ¿An cuu sandoyo ñuhun cun chi ñi masi cumani uhun tahan ñi? —cati ra Abrahaam.

Ta cati ndico ra Ndioo ti:

—Ña cuu savahi chi tu cha iyo uvi xico uhun ñivi ndacu cha vaha —cati ra Ndioo.

²⁹Ta cati ndico ra Abrahaam ti:

—¿An cua sanaan cun chi ñi tu uvi xico ni ñivi iyo ñuun can? —cati ra Abrahaam.

Ta cati ra Ndioo ti:

—Ña cua savahi chi tu cha iyo uvi xico ñi —cati ra Ndioo.

³⁰Ta cati tucu ra Abrahaam ti:

—Inga tu manini cuni yu ndaque chihin cun, soco ña cua quihin cun tisihi chihin yu. Masi oco uchi tahan ñivi iyo cha ndacu cha vaha ñuun can —cati ra Abrahaam.

Ta cati ndico ra Ndioo ti:

—Ña cua savahi chi tu cha iyo oco uchi ñi —cati ra.

³¹Nducu tuhun ca ra Abrahaam, ta cati ra ti:

—Ra chahnu, masi cha cuaha xaan chaha cahan yu chihin cun, soco chica ndico tucu yu tu manini. ¿Atu cua sanaan cun chi ñivi can tu cha iyo oco tahan ni ñi ndacu cha vaha? —cati ra Abrahaam.

—Ña cua savahi chi —cati ra Ndioo.

³²Ta cati ndico ra Abrahaam chi ra Ndioo ti:

—Ra chahnu, ña cua nduxaan cun chihin yu. Masi cua nducu tuhun yu chihin cun inga chaha, tu cha iyo uchi tahan ni ñivi ndacu cha vaha. ¿Atu cua sanaan cun chi ñivi ñuun can? —cati ra Abrahaam.

—Ña saxini cun. Ña cua savahi chi, vati cuni mani yu chi uchi ñican —cati ra Ndioo.

³³Ndihi ndatuhun ra ta ra, ta cuahan ra Jehovaa Ndioo, ta cuahan tahan maa ra Abrahaam iti vehe ra.

Ndatuhun ra tatun Ndioo chi ra Loot

19 ¹Ta chacuaini ca queta nduvi tahan ra tatun Ndioo can ñuun Sodoma. Ta ndaa ra Loot can yuhu ñuun can, ta ndehe ra cha vachi ra ta ra. Ta cha quihin iti ra chi ra ta ra, ta chahnu xini ra nda nu ñuhun cuhva cha iyo tahan maa ra cha cua quihin cuenda ra chihin ra ta ra. ²Ta cati ra chi ra ta ra ti:

—Ndioho ra chanihin, savaha ndo tu manini chi ti cua ndoo nuu ndo vehi, vati iyo nduta ndoo chaha ndo, ta iyo nu cua cava tatun nuu ndo. Ta yutaan nahan cua cuhun ndico ndo —cati ra Loot.

Ta cati ra ta ra ti:

—Tiahvi ndioo chihin cun, soco iti ni cua ndoo ndi cha cuaa ya —cati ra ta ra, ³soco cha sanini xaan ra Loot chi ra ta ra. Chacan cuu cha cuahan ra ta ra chihin ra, ta ni ndoo ra ta ra vehe ra. Ta chaha ra cha cuxini ra ta ra ndayu vaha chi paan ña ndaa.

⁴Ta ni cua cusu ra ta ra, ta ca queta ndihi run rai cha iyo ñuun can, run chanihin ta run tivaa, ta ticuta ta run vehe ra Loot. ⁵Ta cana run ta run chi ra, ta cati run chi ra ti:

—¿Ndaa iyo ra ni queta nu iyo cun chacuaa ya? Tava chi ra ta ra, vati cua coo ndi chihin ra ta ra —cati ta run.

⁶Tacan cuu, ta quee ra Loot, ta chasi ndico ra yuvehe ra.

⁷Ta cati ra chi ta run ti:

—Iin ni ñivi cuu yo, amigu, ta chacan chica yu chihin ndo ti ña cua savaha ndo ndavaha ni chi rahya ta ra. ⁸Ndehe ndo ti iyo uvi tahan sehe sihi yu cha ña ta nacoto ñi ni iin rai. Cua cuhve chi ñi chihin ndo. Ta ndehe maa ndo ñaan cua savaha ndo chihin ñi, soco ña cua sayani ndaha ndo chi ra ni queta vehi, vati ndaa ica cha cua cumi yu chihin ra ta ra —cati ra Loot.

⁹Ta cati ndico run ta run ti:

—¿Cua chiyo nuu! —cati run ta run—. ¿Ta rahya, ñaan tahan ra? Ra queta ni cuu ra, ta cuni ra cati ra ñaan cua savaha yo nu iyo yo —cati run ta run—. ¿Ta vitin cahnu ca tundoho cua yaha cun, ta ñavi ca ñivi ni queta vehe cun! —cati run ta run.

Ticuta ta run chi ra Loot cha cua cani ta run chi ra, ta tuhva ta run cha cua cahnu cuati ta run yuvehe, ¹⁰soco quii xaan ni tava ra tatun Ndioo can ndaha ra, ta xita caa ra ta ra chi ra Loot tichi vehe, ta chasi ndico ra. ¹¹Ta savaha ra tatun Ndioo cha nducuaa nuu ndihi run chanihin ta run tivaa, ta ña nanihin ca run ta run yuvehe.

Sanaan ra Ndioo chi ñivi ñuun Sodoma chi ñivi ñuun Gomorra

¹²Ta cati ndico ra tatun Ndioo can chi ra Loot ti:

—Tu iyo ca ñivi cha cuu ñivi cun ihya, casa cun, sehe rai cun ta sehe sihi cun, quihin chi ñi, ta quee ndo ñuun ya, ¹³vati ra chahnu Ndioo ndehe ra ndihi cha ndavaha ni savaha

ñivi iyo ihya, ta chacan tachi ra chihin ndi cha cua sanaan ndi ñuun ya —cati ra ta ra.

¹⁴Ta ra Loot quee ra cha ndehe ra chi ra cua cuu casa ra, ta cati ra chi ra ta ra ti:

—¡Ndoyo ndo, ta cua quee ndo tichi ñuun ya, vati ra chahnu Ndioo cua sandoyo ñuhun ra chi! —cati ra.

Ta racan ta ra ña chaa ini ra cha ni cahan ra. ¹⁵Ta cha vachi cundichin, ta sanumi ra tatun Ndioo chi ra Loot, ta cati ra chi ra ti:

—Ndoyo, ta quihin ñasihi cun ta nduvi tahan sehe sihi ndo, vati tu ña cua sanumi ndo, cua ndoyo ñuhun tahan ndo tichi ñuun ya —cati ra tatun Ndioo chi ra.

¹⁶Nu ni ndehe ra tatun Ndioo cha ña sanumi ra Loot, ta tiin ra ta ra ndaha ñi ta ñi, ta xita caa ra ta ra chi ñi, maa ra ta ñasihi ra chi sehe ñi, ta tava ra ta ra chihin ñi tichi ñuun can, vati ra Ndioo cundahvi ini ra chihin ñi ta ñi. ¹⁷Ta hora cha cha quee ñi iti chata, ta iin ra tatun Ndioo can cati ra ti:

—¡Tu cha ña cuni ndo cuvi ndo, cunu xaan ndo! Ta ña cua ndehe ndo iti chata ndo. Ña cua ndoo ndo tichi nduhva ya. ¡Cuahan ndo iti siqui yucu nu cua cacu ndo! —cati ra chi ñi.

¹⁸Ta cati ra Loot chi ra ta ra ti:

—Ña cuu, ra chahnu. ¹⁹Masi rai ndahvi cui, soco maa ndo cha savaha ndo tu manini chihin yu, ta cundahvi ini ndo chihin ndi cha cua cacu cha ndito ndi, soco saxini yu ti ña cua cundeique nda siqui yucu can, ta cua cuvi yu —cati ra —. ²⁰¡Jihna ican! Yatin ni iyo iin ñuun luhu nu cuu cacu ndi. Chacan chique chihin ndo ti na cua cuhva ndo cuhun ndi ican ni —cati ra Loot.

²¹Ta cati ndico ra tatun Ndioo can ti:

—Vaha. Cua savahi cuhva cha chica cun chihin ndi. Ña cua sanaan yu ñuun can, ²²soco cunumi ni ndo, ta cuhun ndo tican, vati ña cua sandoyo ñuhun nahin ñuun can nda cua nda cha cua queta ndo tican —cati ra tatun Ndioo.

Ta ñuun Zoaar cha cunani chi, ta cuni cati chi ti luhu xaan chi.

²³Ta cha vachi cundichin inga quivi can, ta queta ra Loot ñuun Zoaar can. ²⁴Tacan cuu, ta ra chahnu Ndioo sacun ra ñuhun xaan iti siqui andivi, ta cayu ñuun Sodoma chi ñuun

Gomorra. ²⁵Cuhva can ni naan ñuun can chi ndihi ñivi cha chacoo ican chi ndihi cuhu cuii chacoo nu nduhva can. ²⁶Ta maa ñasihi ra Loot can ni ndehe ña iti chata ña. Chacan cuu cha cuu ña iin yuu ñii.

²⁷Ta maa ra Abrahaam nahan ni ndoyo ra, ta cuahan ra nu ni ndatuhun ra chi ra chahnu Ndioo. ²⁸Ta ndehe ra iti nu iyo nduhva nu caa ñuun Sodoma chi ñuun Gomorra, ta ndehe ra cha quee xaan yuhma nu ñuhun can. Cuhva cha quee yuhma tichi iin chitun quee chi. ²⁹Cuhva can sandoyo ñuhun ra Ndioo ndihi ñuun cha iyo nduhva can, ta chacahun ini ra cuhva cha ni cati ra chi ra Abrahaam, ta cuhva can sacacu ra Ndioo chi ra Loot tichi tundoho can.

Chacoo ra Loot chi nduvi tahan sehe sihi ra

³⁰Quee ra Loot chi nduvi tahan sehe sihi ra ñuun Zoaar, vati yuhvi cuni ñi cha iyo ñi ican. Chacan cuu cha cuahan ñi iti nu iyo xaan yucu, ta chacoo ñi iin yavi yuu. ³¹Ta iin quivi cati ña chanihin chi ña luhu cuii ca ti:

—Cha chahnu xaan sutu yo, ta ñahni rai iyo ihya cha cua tandaha chi yo cuhva cha ndacu ñivi ñuñivi. ³²Cua sacoho yo ndixi uva chi ra, ta cua cuni ra, ta cuhva can cua cuhun iin yo, ta cua cava yo xiin ra, ta cua coo yo chi ra, vati cuhva can ña cua naan tata yo cha cuenda sutu yo —cati ña.

³³Sacoho ñi chi chi ra chacuaa can, ta ni chini xaan ra. Ta maa ña chanihin can chacoo ña chi ra, soco ña ni chaha ra cuenda chi ra hora cha chacava ña xiin ra, ta ni hora cha ndoyo ndico ña. ³⁴Tacan, ta inga quivi can cati ndico tucu ña chanihin can chi ña cuhvi ña ti:

—Cuni chaco chi sutu yo. Ta chacan vitin cua sacoho tucu yo chi ra, ta cua coo tahun chihin ra, vati tacan ña cua naan tata ra —cati ña.

³⁵Ta chacuaa can sacoho ndico tucu ñi chi ra, ta chini xaan ra. Ta ña tivaa can chacoo tahan ña chi sutu ña, ta iin ni cuhva ña ni chaha ra cuenda chi ra hora cha ni cuu chi ta ni hora cha ni ndoyo ndico ña. ³⁶Cuhva can ni cha cuñuhun sehe nduvi tahan ñi cha cuenda sutu ñi. ³⁷Queta quivi ni cacu sehe ña chanihin can, ta sacunani ña Moaab chi ra luhu can. Racan cuu sutu ñivi ñuun Moaab cha iyo nda cua nda vitin.

³⁸Ta ña cuhvi ña cacu tahan sehe ña, ta sacunani ña Ben-amii chi ra. Racan cuu sutu ndihi ñivi ñuun Amoon cha iyo tahan ñi nda cua nda vitin.

Tiso vaha ra Abrahaam tiñu chi ra Abimeleec

20 ¹Tacan cuu, ta ni quee ra Abrahaam, ta cuahan ra iti ñuhun Negueev, ta chacoo ra nu cuu chi xahñu ñuun Cade chi ñuun Shur. Ni chica cuu ndahvi ra, nanducu ra cha cua cachi sana ra ñuhun Geraar can. ²Ta cati maa ra Abrahaam can chi ñivi cha iyo ican cuenda ñasihi ra ti: “Cuhva yu chihin ña”. Ta ra Abimeleec cha cuu ra ndaca ñahan chi ñivi ñuhun Geraar can, tachi ra tiñu cha quihin chi ña Sara ti cua cuu ña ñasihi ra, ³soco ra Ndioo ni cahan ra chi ra Abimeleec can tichi ñumahna iin chacuaa, ta cati ra chi ra ti: “Vitin cua cuvi cun cha cati ña ñahan cha ni quihin cun, vati ña iyo ii cuu ñacan”, cati ra Ndioo chi ra, ⁴soco ra Abimeleec can ña ta coo ra chihin ña, ta cati ra ti: “Ra chahnu, ña cua cahni cun chihin yu, vati ñahni cuati savahi. ⁵Maa ra Abrahaam cati ti cuhva ra chihin ña, ta cati tahan ña ti cuhva ña chihin ra. Ta yuhu savahi chi chi anima vahi, ta ñahni cha ndavaha ni saxini yu”, cati ra.

⁶Tacan, ta cati ndico ra Ndioo chi ra tichi ñumahna ti: “Chite ti cha vaha ini cun savaha cun chi. Ta chacan ña chahi cha cua savaha cun cha ña vaha iti nui cha cua coo cun chihin ña. ⁷Ta vitin cuhva ndico chihin ña chi ii ña, vati ra cahan tuhin cuu ra, ta racan cua cahan chihin yu cuenda cun, ta cua coo ndito cun. Tu ña cua cuhva cun chihin ña, cati ndicha yu chihin cun ti cua cuvi cun, ta ndihi ñivi cun cua cuvi tahan ñi”, cati ra Ndioo.

⁸Tacan cuu, ta ra Abimeleec hora ndoyo ra cha nahan can, ta cana ra chi ndihi musu ra, ta cati tuhun ra chi ra ta ra ñaan cha cuu cha ni ndehe ra tichi ñumahna, ta yuhvi xaan quechaha cuni ra ta ra. ⁹Tacan cuu, ta cana ra Abimeleec chi ra Abrahaam, ta cati ra chi ra ti:

—Ña vaha cha ni savaha cun chihin ndi. Ñahni cha ña vaha savahi chihin cun cha ni quichi naan cun iin cuati cahnu chihin yu chi ñuun yu. Ña tahan chi savaha cun cuhva can chihin yu —cati ra.

¹⁰Ta cati ndico tucu ra Abimeleec chi ra Abrahaam ti:
—¿Ñaan saxini cun cha savaha cun cuhva can? —cati ra.

¹¹Ta cati ra Abrahaam ti:

—Saxini yu ti yoni sacahnu chi ra Ndioo ihya, ta cua cahni ra ta ra chihin yu, vati ñasihi yu chihin ña, ¹²soco tahan ndicha yu chihin ña, vati sehe suti chi ña, soco tucu sihi ña, ta chacan quihin yu chihin ña cuu ñasihi yu. ¹³Ta quivi cha ni quee yuvehe suti, cati yu chihin ña ti: “Savaha tu manini chihin yu, vati ndihi nu cua queta yo cua cati cun ti cuhva cun chihin yu, cati yu chihin ña”, cati ra Abrahaam.

¹⁴Tacan, ta ni quihin ra Abimeleec can mbee chi sundiquin chi musu, rai ta ñahan, ta chaha ra chi ra Abrahaam, ta chaha ndico ra chi maa ña Sara ñasihi ra. ¹⁵Ta cati ndico ra Abimeleec ti:

—Ihya iyo ñuhun nu cuu coo cun, cuu coo cun ndaa iti cuni maun —cati ra.

¹⁶Ta cati ra chi ña Sara ti:

—Ihya chahi iin mil xuhun cuichin chi ra cuhva cun, vati maa ra cua cahan vaha cuenda cun chi ndihi ñivi cha ndehe chihin cun, ta cua coto ndihi ñivi cha ñahni cuati savaha cun —cati ra chi ña Sara.

¹⁷Tacan cuu, ta ra Abrahaam cahan ndahvi ra chi ra Ndioo, ta ni sanduvaha ra Ndioo chi ra Abimeleec chi ñasihi ra chi ndihi musu ra, ta ni chacoo ndico sehe ñi, ¹⁸vati nu quichi quivi ni chasi ra Jehovaa Ndioo cha chacoo sehe ñi ñahan iyo vehe ra Abimeleec, vati ni quihin ra chi ña Sara ñasihi ra Abrahaam.

Queta quivi cha ni cacu ra Isaac

21 ¹Ta ni satuvi nuu ra Jehovaa Ndioo chi ña Sara, ta savaha ra cuhva cha ni cati ra chihin ña, ²vati quetuvi ña cha ñuhun sehe ña, ta masi cha chahnu xaan ra Abrahaam chacoo sehe ñi. ³Ta sacunani ra Isaac chi ve luhu can. ⁴Ta nu ni queta ve una quivi ve, ta chahnda ra ñiin xini xuu ve cuhva cha chaha ra Ndioo tiñu chihin ra. ⁵Ta cha iyo ra Abrahaam cientu cuiya ra, ta chacoo ve. ⁶Ta cati ña Sara ti: “Iin cha cuacu yo savaha ra Ndioo chihin yu, ta ndihi ñivi cha cua coto cha tahan yu vitin, cua cuacu xaan tahan ñi ta ñi”,

cati ña Sara. ⁷Ta cati ndico tucu ña ti: “Saxini ra Abrahaam cha ña cua coo iin sehe ndi, soco vitin cha chacoo iin ve, masi cha chahnu xaan ra”, cati ña.

Tava ra Abrahaam chi ña Agaar chi ra Ismaeel vehe ra

⁸Tacan cuu, ta chahnu ve Isaac, ta quenda ve ndica, ta savaha ra Abrahaam iin vico cahnu xaan quivi can. ⁹Suvi ni hora can ndehe ña Sara cha chacu nahan xaan ra Ismaeel sehe ña Agaar ndehe ra chi ra Isaac. ¹⁰Chacan cuu cha cati ña Sara chi ra Abrahaam ti: “Sacunu chi ña musu yu chi sehe ña, vati ñahni ndatu cha cua nihin sehe ña cha tahan chi cha cua cuu chi ra Isaac sehi”, cati ña.

¹¹Ndahvi cuni ra Abrahaam, vati suvi ni sehe ra cuu ra Ismaeel. ¹²Tacan cuu, ta cati ra Ndioo chi ra Abrahaam ti: “Ña saxini xaan cun cuenda sehe cun chi ña musu cun. Savaha cuhva cha cati ña Sara chihin cun, vati cuenda maa ra Isaac cua cunu tata cun, ¹³vati cua sandutuvi tahin ñivi cun chi sehe ña musu cun, vati sehe cun chihin ra”, cati ra Ndioo.

¹⁴Ta nahan inga quivi can ndoyo ra Abrahaam, ta quihin ra paan chi iin ñiin nu indi nduta, ta taa ra chata ña, ta quihin tahan ra chi ra luhu can chaha ra chi ña Agaar, ta cati ra chi ñi na cahun ñi. Tacan cuu, ta ña Agaar cuahan ña chi sehe ña iti nu cuu chi nduhva Beerseba. ¹⁵Ta nu ni ndihi nduta cha naan ña, ta nacoo ña chi ra luhu nu iyo iin yutun vatin. ¹⁶Ta quee ndaa ña, ta chacunda chica ña, ta saxini ña ti ña cuni

ña ndehe ña nu cua cuvi sehe ña. Ican ndaa ña, ta quechaha ndahyu ra luhu can.

¹⁷Ta chini ra Ndioo cha ndahyu xaan ra luhu can, ta nuu ra tatun Ndioo iti siqui, ta cahan ra chi ña, ta cati ra ti: “Agaar, ¿ñaan tahan cun? Ña cuyuhvi cun, vati ra chahnu Ndioo, cha chini ra cha ndahyu sehe cun. ¹⁸Ndoyo, ta quihin chi ra luhu can, ta cua cundaca vaha cun chihin ra, vati cha cuenda maa ra cua sandutuvi yu sehe ra chi sehe yani ra, ta tuvi xaan ñivi ra cua coo”, cati ra tatun Ndioo can.

¹⁹Tacan cuu, ta chaha ra Ndioo cha ndehe ña iin soco nu iyo xaan nduta, ta chahan ña, ta sacutu ña ñiin nu cha cuindi nduta, ta chaha ña chi na coho ra luhu can. ²⁰Ta cumi ra Ndioo chi ra nda cua nda quivi ni chahnu ra. Ta ndoo ra nduhva iti can. Tican cutuhva ra tuchi ra chi nduva. ²¹Tacan, ta chacoo ñi nduhva iti cha nani Paraan, ta nducu sihi ra iin ña ñahan ñuhun Egipto cha cuu ñasihi ra.

Tiñu cha tiso vaha ra Abrahaam chi ra Abimeleec

²²Ta suvi ni tiempu can quichi ra Abimeleec chi ra Ficool, ra cuu xini chi ndihi sandadu ra, ta quichi ndehe ra ta ra chi ra Abrahaam, ta cati ra chi ra Abrahaam ti:

—Maa ra Ndioo iyo chihin cun chi ndihi tiñu savaha cun.

²³Ta vitin chica yu chihin cun iti nuu ra Ndioo ti ña cua savaha cun ndavaha ni chihin yu ni chi sehi ta ni chi ndihi ñivi yu. Cuhva cha savaha mai tu manini chihin cun cha queta cun ñuhun nu iyo yu, cuhva can cua savaha tahun tu manini chihin yu nu ñuhun nu iyo ndahvi cun —cati ra Abimeleec.

²⁴Ta nducahan ra Abrahaam, ta cati ra ti:

—Tacan na cua cuu chi —cati ra. ²⁵Tacan cuu, ta cahan ra Abrahaam chi ra Abimeleec cuenda iin soco cha savaha ra, vati musu ra Abimeleec ni quenda ra ta ra soco can chi ra.

²⁶Ta cati ra Abimeleec chi ra ti:

—Ña chito yu yoo ni savaha tacan, ta ni maun ña sacoto chihin yu, ta sa vitin chite chehe —cati ra.

²⁷Tacan cuu, ta samani ra Abrahaam mbee chi sundiquin chi ra Abimeleec, ta ndoo vaha tiñu chi ra ta ra. ²⁸Ta tava siin ra inga ucha tahan ri mbee sihi cuati. ²⁹Ta quechaha nducu tuhun ra Abimeleec chi ra Abrahaam ti:

—¿Ñaan cuni cati cha tava ndaa cun ucha ri mbee sihi cuati can? —cati ra.

³⁰Ta nducahan ra Abrahaam, ta cati ra ti:

—Ucha ri mbee cuati ya cua cuhve chihin cun, vati rican ta ri cua cuu iin seña cha yuhu nañu soco ya —cati ra.

³¹Ta chacan sacunani ra ta ra Beerseba ican, vati ican tiso vaha ra ta ra tiñu.

³²Yaha cha tiso vaha ra ta ra tiñu nu cuu chi Beerseba, ta cuahan ndico ra Abimeleec chi ra Ficool iti vehe ra nu cuu chi ñuhun Filistia. ³³Ta tachi ra Abrahaam iin yutun ticuahndi, ta ican sacahnu ra chi ra Jehovaha Ndioo ra iyo ndihi ndoo tiempu. ³⁴Ta tichi ñuhun ñivi Filistia can chacoo ra cuaha xaan quivi.

Tava tiñu ra Ndioo chi ra Abrahaam na cua samani ra sehe ra chi ra

22 ¹Ta nu ni yaha chacan cuni ra Ndioo ndehe ra an cua tasoho ra Abrahaam chi ra. Ta cati ra, chi ra ti:

—Abrahaam —cati ra.

Ta nducahan ra:

—Ihya iyo yu —cati ra.

²Ta cati ndico ra Ndioo ti:

—Vitin cua quihin cun chi ra Isaac, ta ituhun racan cuu sehe cun, ta cuni xaan cun chi ra, ta cua cuhun ndo iti ñuhun

Moriah, ta cua samani cun chi ra iti nui ti cua cayu ra iin xini yucu nu cua cati mai chihin cun —cati ra Ndioo.

³Tuvi inga quivi can, ta nahan xaan ndoyo ra Abrahaam, ta tihi ra tayu burru, ta quihin ra uvi musu ra chi ra Isaac, ta chahnda ra nducu cha cua cayu, ta quee ra ta ra, cuahan ra nu cati ra Ndioo chi ra. ⁴Cha queta uni quivi cha chica ra ta ra, ta ndehe ra Abrahaam yucu nu cuahan ra ta ra, ta ni cani xaan iyo chi. ⁵Ta cati ra chi musu ra ti:

—Cua cuatu ndo ihya chi ri burru sana yu, ta mai chi ra luhu sehi cua cuhun ndi. Cua cu sacahnu ndi chi ra Ndioo tican, ta yaha chacan, ta sa vachi ndico ndi —cati ra Abrahaam.

⁶Tacan cuu, ta quihin ra Abrahaam nducu can, ta tiso ra chi chi chata ra Isaac, ta maa ra quihin ra cuchillu chi ñuhun cha cua cayu, ta cuahan ra ta ra. ⁷Ta nducu tuhun ra Isaac chi sutu ra, ta cati ra ti:

—Tata —cati ra.

Ta nducahan ra Abrahaam:

—Ihya iyo yu, sehu —cati ra.

Ta cati ndico ra luhu can ti:

—Iyo nducu chi ñuhun cha cua cayu, ¿ta maa ri mbee luhu can, ndaa iyo ri? —nducu tuhun ra.

⁸Ta cati ndico ra Abrahaam ti:

—Maa ra Ndioo cua cuhva chi ri mbee luhu cha cua cayu, sehu —cati ra chi ra.

Ta sanihin ra ta ra cuahan ra. ⁹Ta queta ra ta ra nu cati ra Ndioo chi ra, ta savaha ra Abrahaam iin altaar yuu, ta tiso ra nducu nuu chi, ta chuhni ra chi ra Isaac sehe ra, ta tiso ra chi ra nuu nducu can. ¹⁰Ta quihin ra Abrahaam cuchillu cha cua cahni ra chi ra Isaac. ¹¹Ta quii xaan cahan ra tatun ra Jehovaha Ndioo chi ra, ta cati ra ti:

—Yoho Abrahaam, yoho Abrahaam —cati ra.

—Ihya iyo yu —cati ra Abrahaam.

¹²Ta cati ndico ra tatun ra Jehovaha Ndioo chi ra ti:

—Ña sayani ndaha cun chi ra luhu can, vati cha nacote cha chinu ndicha ini cun chi ra Ndioo, vati ña saxini xaan cun, ta chahun chi ituhun sehe cun —cati ra.

¹³Ta cani nuu ra Abrahaam iin chiyo, ta ndehe ra iin mbee ii cha chicu ndiqui ri nu yutun iñu, ta tiin ra chi ri, ta chahmi ra chi ri tiñu nuu sehe ra. ¹⁴Chacan tiso ra sivi chi cha nani chi: “Maa ra Jehovaha Ndioo cua cuhva ndihi cha chini ñuhun yo.” Ta chacan nda cua nda vitin nani yucu can cuhva can.

¹⁵Inga chaha cahan ndico tucu ra tatun ra Jehovaha Ndioo iti siqui andivi chi ra Abrahaam. ¹⁶Ta cati ra ti:

—Cha cati ra Jehovaha Ndioo cuenda suvi ni maa ra: ‘Cuenda cha ni sacuinu cun cha cati yu, ta ñahni cha saxini cun, ta chaha cun ituhun sehe cun cha cua cuvi ra iti nui. ¹⁷Cati ndicha yu chihin cun ti tata cun cua cuu ñi cuhva iyo ri tiñu iti siqui andivi. Ta cuhva cha iyo yuti yuhu tañuhun cua cuu ñi, ta yoni cua cuu cahvi chihin ñi. Ta ndihi ñivi cha cua cuu tata cun, cua sacanaan ñi chi ñivi cha cua cani tahan chihin ñi. ¹⁸Ta cua coo vaha xaan ndihi ñivi ñuñivi cha cuenda ñivi cuu tata cun, vati ni savaha cun cuhva cha ni cati yu chihin cun’, cati ra Ndioo —cati maa ra tatun ra Jehovaha Ndioo.

¹⁹Yaha chacan, ta cuahan ndico ra Abrahaam nu ndoo musu ra, ta ican quee ra ta ra, ta cuahan ra ta ra iti ñuun Beerseba, ta ni ndoo ra ta ra ican.

²⁰Yaha ndihi chacan, ta queta tuhun nuu ra Abrahaam cha chacoo sehe ra Nacoor yani ra chi ña Milca. ²¹Ra Uz cuu sehe xihna cuii ñi, ta sa chacoo tahan ra Buuz, ta chacoo tahan ra Kemueel ra cuu sutu ra Araam ²²chi ra Queseel chi ra Hazoo chi ra Pildaa chi ra Jidlaaf chi ra Betueel. ²³Ta ra Betueel can cuu sutu ña Rebeca. Una sehe rai ña Milca chacoo chi ra Nacoor yani ra Abrahaam.

²⁴Tacan ni ña Reuuma cha cuu musu ra, chacoo tahan sehe ra chi ña cha nani Teba chi ra Gahaam chi ra Tahaas chi ra Maaca.

Chihi ña Sara, ta cuchi tiñu chi ña

23 ¹Chacoo ña Sara cientu oco ucha cuiya ña, ²ta chihi ña nu cuu chi Quiriat-arba, ñuun Hebron, nu cuu

chi ñuhun Canaan, ta quihvi ra Abrahaam nu caa ña ndii can, ta ndahyu xaan ra, ta chacoo cuihya ini ra cha cuenda ña. ³Ta quee ra cha cahan ra chi ñivi cha cuu ñivi ra Heet, ta cati ra chi ñi ti:

⁴—Ñivi quichi inga ñuhun cui, ta chica cuu ndahvi yu nanduqui cha cua cachi sane nu iyo ndo. Tu cua cucahnu ini maa ndo, cuhva ndo ñuhun chihin yu, vati tacan cua cuu cuchi yu cuñu ñuhun ñasihi yu —cati ra Abrahaam chi ra ta ra.

⁵Ta nducahan ñivi can, ta cati ñi chi ra Abrahaam ti:

⁶—Ra chahnu, maun cuu iin ra chanihin cuenda ra Ndioo nu iyo ndi, ta chacan iin ñuhun vaha xaan cua cuchi cun cuñu ñuhun ñasihi cun, ta ni iin ndi ña cua cati ti na ña cuchi cun chi ña —cati ñi.

⁷Ta chacuinda ra Abrahaam, ta chahnu xini ra iti nuu ndihi ñivi cha cuu ñivi ra Heet, ⁸ta cati ra chi ñi ti:

—Vaha, tu tacan cati ndo, ta cuni ndo cha cua cuchi yu cuñu ñuhun ndii ñasihi yu. Vitin cua cahan ndo cuenda yu chi ra Efroon sehe ra Zohaar, ⁹vati na cuhva ra nu iyo yavi yuu cha nani Macpela chihin yu. Cha iyo yuhu nu iyo ñuhun ra. Ta cua sata yu chi chi cuhva yahvi chi, vati cua cuu chi nu cua cuchi ñivi yu nu iyo ndo —cati ra.

¹⁰Ta ra Efroon can indi tahan ra tañu ñivi ñuun Heet can, ta nducahan ra chi ra Abrahaam nu nducuiti ndihi ñivi ñuun can chi ndihi ñivi cha yaha yuhu ñuun can, ta cati ra ti:

¹¹—Ña saxini cun, ra chahnu, vati cua cuhva yu ñuhun can chihin cun, ta cua cuhva tahin yavi yuu cha iyo ican. Iti nuu ndihi ñivi ñuun yu chahi chi, ta cua cuchi cun cuñu ñuhun ndii ñasihi cun —cati ra Efroon can.

¹²Tacan cuu, ta ra Abrahaam chahnu xini ra iti nuu ndihi ñivi ñuun can. ¹³Ta nducahan ra chi ra Efroon iti nuu ndihi ñivi ñuun can, ta cati ra ti:

—Tu savahun tu manini, cua cuatu nuu cun, ta cua tasoho cun cha cua cahin, vati cua tiahvi yu yahvi ñuhun cha cua cuhva cun chihin yu, ta cua quihin cun chi cha cuenda yu, vati ican cua cuchi yu cuñu ñuhun ña ndii ñasihi yu —cati ra Abrahaam chi ra Efroon.

¹⁴Ta nducahan ndico tahan ra Efroon can chi ra Abrahaam, ta cati ra ti:

¹⁵—Ra chahnu, tasocho cun chihin yu. Cumi cientu cuu xuhun cuichin ndaa ñuhun ya, soco ñahni cha saxini yo cuenda chacan. Cuchi yoho chi ndii ñasihi cun —cati ra.

¹⁶Ta chacan tiso vaha ra Abrahaam tiñu chi ra Efron, ta ticuhva ra ta ra xuhun can cuhva cha ni cati ra Efron iti nuu ndihi ra cuu ñivi ra Heet. Ticuhva ra cha cuu cumi cientu xuhun cuichin vaha cha chatiñu ra sata ta xico ra ta ra. ¹⁷Tacan, ndoo ñuhun ra Efron chi ra Abrahaam, cha cuu cuhu Macpela chiyo cana nicandi iti Mamre. Ican ndoo tahan cha cuu yavi yuu chi ndihi yutun nahnu. ¹⁸Ndihichacan ndoo cha cuu chi ra Abrahaam, ta iti nuu ndihi ñivi ra Heet chi ndihi ñivi cha queta tichi ñuun can quihin cuenda ra chi.

¹⁹Tacan cuu, ta sa cuchi ra Abrahaam chi ña Sara ñasihi ra. Yavi yuu nu iyo cuhu Macpela cuchi ra chi ña, xiin nu iyo ñuhun Mamre chiyo cana nicandi. Ta iyo chi cuenda ñuun Hebron cuenda ñuhun Canaan. ²⁰Tacan ndoo ñuhun can chi yavi yuu can chi ra Abrahaam, vati ican cua cuchi ndihi ñivi ra, ta ñivi ra Heet chaha chi chihin ra.

Nducu ra Abrahaam ñasihi ra Isaac

24 ¹Ta cha chahnu xaan ra Abrahaam, vati cha cuaha cuiya cha iyo ra, ta savaha ra Jehovaha Ndioo cha cuaha xaan ndatiñu ra chaco. ²Ta cahan ra Abrahaam chi musu chahnu ra, vati maa ra cuu ra cha indi ndaha ndihi ndatiñu vehe ra, ta ndaca ñahan ra chi ndihi musu ra, ta cati ra ti:

—Taa ndaha cun nu sihin yu. ³Ta cua cati cun iin cha ndicha cuenda ra Jehovaha Ndioo, ra iyo iti siqui andivi ta ihya nu ñuhun ñuñivi, vati ña cua nducu cun ñasihi sehi cha cuu sehe sihi ñivi ñuhun Canaan nu iyo yo ihya, ⁴soco cua cahun cun iti ñuhun nu chaco nu iyo ñivi yu, vati cua nducu cun ñasihi ra sehi Isaac tican —cati ra Abrahaam.

⁵Ta nducan ra musu can, ta cati ra chihin ra ti:

—¿Ñaan cua savahi tu ña ñahan can, ña cuni ña nacoo ña ñuun ña, ta cua quichi ña chihin yu? ¿Atu cua cundaca ndico yu sehe cun ñuun nu quee cun? —cati ra musu can.

⁶Ta cati ndico ra Abrahaam ti:

—Cua tiso cun cuenda ti ña cua cunaun sehi tican. ⁷Ta ra chahnu Ndioo cha iyo iti siqui andivi, tava ra chihin yuvehe

suti, ta tava ra chihin ñuhun nu cacui, ta quichi ndaca ra chihin yu nu ñuhun ya, ta ra Ndioo cati ti ñuhun ya cua cuhva ra chihin yu, ta cua cuu chi chi ndihi ñivi yu. Ta suvi ni maa ra cua tachi ra chi tatun ra, vati cua cahun ra chihin cun, ta cua nanducu cun ñasihi sehi. ⁸Ta tu cha ña ñahan can, ña cua cuni ña quichi ña chihin cun, cua ndoo nuna cun chi tiñu cha chahi chihun vitin, soco ña cua cundaca cun sehi tican —cati ra Abrahaam chi ra.

⁹Tacan cuu, ta ra musu chahnu can, tiso ra ndaha ra nu sihin ra chahnu Abrahaam chitoho ra, ta cuhva can quihin ra tiñu. ¹⁰Tacan cuu, ta ra musu can quihin ra uchi tahan camellu ra chitoho ra, ta tivaha ra cuaha xaan cha taqui cha cua samani ra nu cuahan ra, ta quee ra cuahan ra chi ndihi ra cutahan chi ra ñuun nu iyo ra Nacoor ñuhun Mesopotamia. ¹¹Ta cuaha xaan quivi chica ra ta ra, ta queta ra yuhu ñuun can cha chacuaini, hora cha cha quihin ñivi ñahan tivaa nduta cuu chi. Queta ra, ta savaha ra cha chacuini chiti ri camellu can ta ri yatin nu iyo soco iti yuhu ñuun can. ¹²Tacan cuu, ta ra musu can cahan ra chi ra Ndioo, ta cati ra ti: “Ra chahnu Ndioo, ra sacahnu ra Abrahaam chitohi, tu cua cucahnu ini maun, savaha cha cua quee vaha tiñu cuahin. Savaha tu manini chi ra Abrahaam chitohi vitin, ¹³vati inda yu nu iyo soco ya, ta ñivi ñahan ñuun ya cua quichi quihin ñi nduta. ¹⁴Na cua quichi iin ña tivaa, ta cua cati yu chi ña ti: ‘Na savahun tu manini, ta cua sanuun cun quii cun, vati cua cohi nduta’, ta na cua cati ña ti: ‘Coho nduta, ta cua cuhva tahin cha cua coho ri camellu sana cun’, cua cati ña, ta ñacan na cua cuu ñahan cha nacachi cun cha cua cuu ñasihi ra musu cun Isaac. Ta cuhva can cua cote cha savaha cun cha vaha chi ra cuu chitohi, vati cuni mani xaun chihin ra”, cati ra chi ra Ndioo.

¹⁵Ta xihna ca cha ndihi cahan ndahvi ra musu can chi ra Ndioo, ta cha vachi ni iin ña tivaa nani Rebeca nu iyo soco, yoso sucu ña iin quii. Ta sehe sihi ra Betueel chihin ña, ta ra Betueel cuu sehe ña Milca ñasihi ra Nacoor, yani ra Abrahaam. ¹⁶Ñahan yoco viu xaan cuu ña, ta ña ta nacoto ña chi ni iin rai. Quihin ña nduta tichi soco can, ta sacutu ña quii ña, ta cha cua cahun ndico ña. ¹⁷Tacan cuu, ta chinu xaan ra musu can cha satahan ra chihin ña, ta cati ra chi ña ti:

—Savaha tu manini ti cua cuhva cun suhva nduta quii cun, vati cua cohi —cati ra.

¹⁸Ta cati ndico ña Rebeca can ti:

—Coho nduta ya, ra chahnu —cati ña.

Ta numi xaan sanuun ña chi, ta chaha ña nduta chi ra. ¹⁹Ta ndihi chihi ra nduta, ta cati ña chi ra ti:

—Cua tava tahin nduta cha cua coho ndihi camellu cun nda cua cha cua ndihi ri coho —cati ña.

²⁰Ta chacan numi xaan ña coyo ña nduta quii ña nu chihi sana ñivi, ta cuahan ña cua quihin ca ña nduta cha cua coho ri ta ri. ²¹Ta taxi taxi ndaa ra ndehe ra, vati cuni ra coto vaha ra cha cua savaha ra chahnu Ndioo cuhva cha ni chica ra, ta cua quee vaha tiñu cuahan ra. ²²Ta nu ni ndihi chihi ri camellu can ta ri, ta quihin ra iin xehe xuhun cuaan cha iyo iñu gramo chi uvi tahan tivi xuhun cuaan cha iyo cientu gramo, ta chaha ra chi chihin ña. ²³Ta cati ra ti:

—¿Yoo cuu sutu cun? ¿Atu iyo nu nuna vehe sutu cun cha cua ndoo nuu yu chi ndihi ra cutahan chihin yu chi ndihi sana ndi vitin chacuaa ya? —cati ra.

²⁴Ta nducahan ña Rebeca, ta cati ña ti:

—Betueel nani suti, ta sehe ña Milca chi ra Nacoor cuu ra —cati ña.

²⁵Ta cati ndico tucu ña ti:

—Iyo nu nuna vehe suti, ta iyo xaan ita cua cachi sana ndo, ta iyo nu nuna nu cua cusu ndo —cati ña.

²⁶Ta nu chini ra musu can cha tacan cuu chi, ta chahnu xini ra, ta sacahnu ra chi ra Ndioo. ²⁷Ta cati ra ti: “Cahnu xaan cuu ra chahnu Ndioo, ra sacahnu ra Abrahaam chitoho

yu, vati cundahvi ini ra Ndioo chi ra, ta chaha ra Ndioo cha ndicha chi ra, ta sanahan ra iti nu iyo ñivi ra chihin yu”, cati ra.

²⁸Tacan cuu, ta chinu xaan ña Rebeca cuahan ña iti vehe sihi ña, vati cua cati ña chi ñivi ña ñaan cha tahan ña. ²⁹Ta iyo iin cuhva ña cha nani Labaan. Chinu xaan ra cuahan ra cua ndehe ra nu inda ra musu ra Abrahaam nu iyo soco can. ³⁰Chini ra cha cahan ña, ta ndehe ra cha indi xehe xitin ña, ta indi sucu ndaha ña tivi xuhun cuaan can, ta chacan tuhva ra nu inda ra musu can chi sana ra. ³¹Ta cati ra chi ra ti:

—Nahan, vati cha iyo vaha cun cuenda ra chahnu Jehovaha Ndioo. Ña cua ndoo cun ican, vati iyo nu cua cusu cun, ta iyo nu cua coo sana cun —cati ra.

³²Tacan cuu, ta ra musu chahnu ra Abrahaam, ndoo ra vehe ñi ta ñi. Ta ra Labaan tindee ra chi ra chi ri camellu ra, ta chaha ra ita cha chachi ri ta ri. Ta chaha tahan ra nduta chi ra cha cua ndoo chaha ra ta ra.

³³Yaha chacan, ta tiso ra cha cua cachi ra musu chahnu ra Abrahaam, soco cati ra chi ra ti:

—Ña cua cachi nahin, vati cua ndatuhun xihne tiñu vachi —cati ra.

Ta cati ra Labaan chi ra ti:

—Ndatuhun yoho ñaan tiñu cuu chi —cati ra.

³⁴Ta cati ndico ra musu can ti:

—Musu ra Abrahaam cuu yu. ³⁵Ta maa ra chahnu Ndioo chaha cuaha xaan cha vaha chihin ra, ta cuca xaan ra. Tuvi xaan mbee ra iyo chi sundiquin ra. Iyo xuhun cuaan ra, ta iyo xuhun cuichin ra, ta tuvi xaan musu ra, rai ta ñahan, iyo, ta iyo tuvi xaan camellu ra chi burru ra. ³⁶Ta ña Sara ñasihi ra cha chahnu xaan ña, ta chacoo ituhun sehe ña. Ta ra Abrahaam chaha ra ndihi cha iyo chi ra chi sehe ra. ³⁷Ta ra chitoho yu savaha ra cha ndoo yu tiñu chihin ra. Ta cati ra chihin yu ti: ‘Ña cua nducu cun chi ñi ñahan ñuhun Canaan cha cua cuu ñasihi sehi. Tañu ñivi can iyo yo, soco ña cua nducu cun chi ñican cha cua cuu ñasihi ra, ³⁸soco cha nini xaan cua cuhun cun nu iyo ñivi yu, ta tican cua nducu cun ñasihi ra’, cati ra chi. ³⁹Ta chacan cati yu chihin ra ti: ‘¿Ta ñaan cua savahi tu ña ñahan can ña cua cuni ña quichi ña

chihin yu?', cati yu. ⁴⁰Ta cati ra chihin ti: 'Musu ra chahnu Ndioo cui, ta maa ra cua cuhun chihin cun, ta cua quee vaha tiñu cuahun cha cua nducu cun ñasihi sehi nu iyo ñivi yu.

⁴¹Tu cha cua cuhun cun ñuhun nu iyo ñivi yu, ta ña cua cuni ñi cuhva ñi ñahan cua tandaha sehi. Tacan sa cua ndoo nuna cun chi tiñu cha ni chahi chihin cun', cati ra.

⁴²"Ta chacan hora cha quete nu iyo soco can, ta cahin chi ra Ndioo, ta cati yu chi ra ti: 'Ra chahnu Ndioo, chi maun sacahnu ra Abrahaam chitohi. Savaha cha na cua quee vaha tiñu vachi. ⁴³Ta vitin cha iyo yu yuhu soco nu quichi quihin ñivi nduta, ta cua cahan yu chi iin ña tivaa ti: Savaha tu manini cuhva cun suhva nduta quii cun ti cua cohi. ⁴⁴Ta maa ña na cua nducahan ña: Coho yo nduta, ta cua cuhva tahin nduta coho camellu sana cun, cua cati ña. Tacan, ta cua cote ti ña ñahan can cuu ña nacachi cun cha cua cuu ñasihi sehe ra cuu chitoho yu', cati yu chi ra Ndioo. ⁴⁵Ta ña ta ndihi cahin chi ra Ndioo chi anima yu, ta cha vachi ni ña Rebeca ndiso ña quii ña cha cua quihin ña nduta. Ta cati yu chi ña ti: 'Savaha tu manini cuhva suhva nduta cohi', cati yu chi ña. ⁴⁶Ta numi xaan sanuun ña Rebeca quii ña, ta cati ña chi ti: 'Coho nduta, ta cua cuhva tahin nduta cha cua coho sana cun', cati ña. Tacan cuu, ta chihi yu nduta, ta chaha tahan ña cha chihi sana yu. ⁴⁷Ta nducu tuhun yu chi ña ti: '¿Yoo cuu sutu cun?' ta nducahan ña, ta cati ña ti: 'Ra Betueel cuu sutu yu cha cuu sehe ña Milca chi ra Nacoor', cati ña. Ta chacan cuu cha chaha yu iin xehe chi ña chi tivi cha cua cuindi sucu ndaha ña. ⁴⁸Ta yaha chacan, ta chahnu xini yu iti nuu ra chahnu Ndioo, ta sacahnu yu chi ra, ra sacahnu ra Abrahaam, vati maa ra tindee chihin yu cuenda tiñu cha vachi cha cua nduqui ñasihi sehe ra, cha cuu ñivi maa ra. ⁴⁹Ta chacan vitin cua cati ndo tu cua cuu savaha ndo tu manini, ta cua cati ndicha ndo an cua coo vaha anima ndo chi ra chitoho yu an ña cua cuu, vati tacan cua coto yu ñaan cha cua savahi", cati ra.

⁵⁰Ta ra Labaan chi ra Betueel, nducahan ra ta ra, ta cati ra ta ra ti:

—Cutuni ini ndi, ti cuenda maa ra chahnu Ndioo vachi tiñu ya, ta chacan ñahni cha cuu cati ndi. ⁵¹Ta cuu quihin cun chi

ña Rebeca, ta cuhun cun, ta na cua tandaha ña chi sehe ra cuu chitoho cun, vati na cua cuinu tiñu cuhva cha cahan ra chahnu Jehovaa Ndioo —cati ra ta ra.

⁵²Ta nu ni chini musu ra Abrahaam cha cahan ra ta ra, chahnu chiti ra nda nu ñuhun iti nuu ra chahnu Ndioo.

⁵³Tacan cuu, ta tava ra ndihi cha ndiso ra. Tava ra cha cua cuindi sucu ndaha ña. Tava ra yuu taqui ndicha. Tava ra cha cuu xuhun cuaan, ta tava ra cha cuu xuhun cuichin, ta tava ra ndihi sahma vaha, ta chaha ra chi chihin ña Rebeca. Ta chaha tahan ra ndihi ndatiñu cha ndayahvi xaan chi cuhva ña chi sihi ña. ⁵⁴Ta ra musu chahnu can chi ndihi ra cutahan chi ra, chachi ra ta ra, ta ndoo ra ta ra ican chacuaa can. Ta nahan inga quivi can ndoyo ra ta ra, ta cati ra musu chahnu can chi ñivi ña Rebeca ti:

—Vitin iyo cha cua cuhun ndico ndi iti nuu ra cuu chitoho ndi —cati ra.

⁵⁵Ta ra cuu cuhva ña chi sihi ña cati ñi ta ñi ti:

—Cua cuatu nuu ndo tichi uchi quivi, ta sa cua cuhun ña luhu can chihin ndo —cati ñi ta ñi.

⁵⁶Ta nducahan ra musu can, ta cati ra ti:

—Ña cua sanducuee ca ndo chihin yu, vati quee vaha tiñu quichi yu savaha ra Ndioo, ta chacan cua saña ndo cha na cua cuhun ndique nu iyo ra cuu chitoho yu —cati ra.

⁵⁷Ta nducahan ndico ñi, ta cati ñi ti:

—Cua cana xihna ndi chi maa ña tivaa can, ta cua nducu tuhun tiñu chi ña yoso cua cati maa ña —cati ñi ta ñi.

⁵⁸Ta cana ñi ta ñi chi ña Rebeca ta nducu tuhun ñi chi ña ti:

—¿Atu cuni cun cuhun cun chi rahya? —cati ñi.

Ta cati ña ti:

—Cua cuhin chi ra —cati ña.

⁵⁹Tacan cuu, ta saña ñi cuahan ña Rebeca chi ra musu ra Abrahaam chi ndihi ra cutahan chi ra, ta cuahan tahan ña ñahan sacuahnu chi ña Rebeca can. ⁶⁰Ta ñivi ña, cahan vaha xaan ñi ta ñi chihin ña, ta cati ñi ta ñi ti:

“Cuhva maa ndi chihin cun,

ta na cuhun vaha cun,

ta na cua coo tuvi xaan sehe cun chi sehe yani cun chi ñivi cun,

ta cua sacanaan ñi chi ñivi cuni cani tahan chi ñi”, cati ñi ta ñi chi ña.

⁶¹Tacan cuu, ta ña Rebeca chi ndihi ñivi ñahan cha cuu musu ña, chacoso ñi camellu, ta quee ñi ta ñi cuahan ñi ta ñi chi musu ra Abrahaam.

⁶²Tacan cuu, ta ra Isaac quichi ra nu iyo soco cha nani “Ra Ndioo ndito cha ndehe chihin yu”, vati ndoo nuu ra nu cuu chi Negueev. ⁶³Tacan, ta quee ra cuahan ra tichi cuhu cha chacuaini, vati cua saxini ra suhva, ta ndehe ra cha vachi ri camellu can ta ri. ⁶⁴Ta ña Rebeca can, ndehe ña chi ra Isaac. Ta nuu ña camellu ña. ⁶⁵Ta nducu tuhun ña chi ra musu chahnu can ti:

—¿Yoo ra vachi tichi cuhu ya, ta cua satahan ra chihin yo? —cati ña.

Ta cati ra musu can ti:

—Ra chitohi cuu ra —cati ra.

Tacan cuu, ta ña Rebeca, chasi ña sahma ndiquin nuu ña.

⁶⁶Tacan, ta ra musu chahnu can, ndatuhun ra ndihi cuhva cha chahan ra tiñu chi ra Isaac. ⁶⁷Yaha chacan, ta quihin ra chi ña Rebeca, ta cha naa ra chi ña vehe nu chacoo ña Sara sihi ra, ta ni tandaha ra chihin ña Rebeca, ta cuni xaan ra chi ña, ta nduvaha cuni anima ra cuenda cha ni chihi sihi ra.

Ñivi cha cuu sehe ra Abrahaam chi ña Cetura ñasihi ra

25 ¹Ta maa ra Abrahaam, tandaha ndico ra chi iin ña nani Cetura. ²Ta chacoo sehe ñi, cha cha cunani ra Zimraan chi ra Jocsaan chi ra Medaan chi ra Madaian chi ra Isbaac chi ra Sua. ³Ta sehe ra Jocsaan can cuu ra Seba chi ra Dedaan. Ta tata ra Dedaan cuu ñivi ra Asuur chi ñivi ra Letuus chi ñivi ra Leuum. ⁴Ta sehe ra Madaian cuu ra Efa chi ra Efeer chi ra Hanooc chi ra Abida chi ra Elda. Ndihi ñivi ya cuu sehe ña Cetura can. ⁵Ta ra Abrahaam, chaha ra ndihi cha iyo chihin ra chi ra Isaac. ⁶Ta chaha ra Abrahaam ndatu ndoo ra Isaac ñuhun nu iyo ra, soco ndihi cuati suhva ni samani ra chi ndihi ca sehe ra. Sehe ra chi ndihi ñi cuu ñasihi ra, ta tachi ra chi ñi ta ñi inga ñuhun cani ca iti chiyo cana nicandi quivi cha ni iyo ndito ra Abrahaam.

Chihi ra Abrahaam, ta cuchi ra

⁷Ta chacoo ra Abrahaam cientu uni xico chahun cuiya ra. ⁸Ta cha chahnu xaan ra, ta chihi ra, ta ni chacoo vaha xaan ra ndihi quivi cha chacoo ndito ra. ⁹Ta ra Isaac chi ra Ismaeel, cuchi ra ta ra chi ra nu iyo yavi yuu nu cuu chi Macpela. Ñuhun ra Efron sehe ra Zohaar ñivi ra Heet ican iyo maa yavi yuu can yatin nu cuu chi Mamre. ¹⁰Ta ñuhun ya ni sata maa ra Abrahaam chi ñivi Heet. Ta ican cuchi ra Abrahaam chi ña Sara ñasihi ra. ¹¹Tacan, ta nu ni chihi ra Abrahaam, savaha xaan ra Ndioo cha vaha chi ra Isaac sehe ra, ta ndoo ra yatin nu iyo soco cha nani “Ra Ndioo ndito cha ndehe chihin yu”.

¹²Ñivi ya cuu sehe ra Ismaeel cha cuu sehe ra Abrahaam chi ña Aagar. Ta ñahan ñuhun Egipto cuu ña, ta ñacan cuu musu ña Sara. ¹³Ta chehe cuu ndihi sivi sehe ra Ismaeel cuhva cha ni cacu ra ta ra: Ra xihna cuii cuu ra Nebaioot, ta chacoo ra Cedaar chi ra Adbeel chi ra Mibsaam ¹⁴chi ra Mismaa chi ra Duma chi ra Massa ¹⁵chi ra Hadaar chi ra Tema chi ra Jetuur chi ra Nafiis chi ra Cedema. ¹⁶Ndihi racan ta ra ni cuu sehe ra Ismaeel, ta iin iin ñuhun ta ndihi ñuun nu chacoo ra ta ra, cha cunani chi sivi ra. Ta ndihi uchi uvi ra ta ra cuu xini chi iin iin ñuun ra ta ra.

¹⁷Ta maa ra Ismaeel, chacoo ra cientu oco chahun uvi cuiya, ta chihi ra, ta nduiin ra chi ñivi chahnu ra. ¹⁸Ta ndihi sehe ra, ndoo ñi iyo ñi, nda nu cuu chi ñuhun Havilaa ta nda cua nda ñuhun Shuur iti xiin ñuhun Egipto ta nda cua nda iti ñuhun Asiria chiyo cana nicandi. Ta chihi ra Ismaeel can nu iyo cuiti ndihi ñivi ra.

Cacu ra Esauu chi ra Jacob

¹⁹Ndihi ñivi ya cuu tata ra Isaac sehe ra Abrahaam. ²⁰Ta cha iyo ra Isaac uvi xico cuiya ra, ta tandaha ra chi ña Rebeca, sehe ra Betueel ñivi Araam cha iyo ñuhun Padaan-araam, ta cuhva ña cuu ra Labaan ñivi Araam. ²¹Ta ña Rebeca ñasihi ra, ña cuu coo sehe ña, ta chacan cahan ra Isaac chi ra Ndioo cuenda ña. Ta tasoho ra Ndioo cha ni cahan ndahvi ra, ta quetuvi ña cha ñuhun sehe ña. ²²Ta uvi tahan ve, ta ca cani

tahan xaan ve ta ve tichi ña, ta quechaha saxini xaan ña, ta nducu tuhun ña chi ra chahnu Ndioo ti: “¿Ñacu tahan yu cuhva ya?”, cati ña.

²³Ta nducahan ra chi ña, ta cati ra ti:

“Uvi ñuun cuu cha ndiso tichi cun, ta rai cuu ra ta ra.

Ta nduvi tahan ra cua cuu xini chi ñivi ñuun ra.

Ta ña cua cuu nduunuun ra ta ra.

Ta ñuun nihin cua cuu iin ra, ta ñavi ca inga ra.

Ta ra chanihin ca cua cuu musu ra luhu cuii ca”, cati ra Ndioo chihin ña.

²⁴Ni queta quivi cha cacu ve xinihin sehe ña Rebeca.

²⁵Cacu xihna cuii iin ve luhu, ta cuaha xaan ñiin ve, ta ixi xaan ve, ta chacan sacunani ñi Esauu chi ve. ²⁶Tacan, ta cacu tahan inga yani ve, ta naa ra xuu chaha maa ra Esauu can, ta chacan cuu cha cha cunani ra Jacoob. Ta uni xico cuiya ra Isaac iyo ra quivi cha ni cacu ve ta ve.

²⁷Chahnu ve cuati can, ta ra Esauu, vaha xaan chahni ra quti cuhu, ta sii xaan ini ra caca cuu ra tichi cuhu, ta ra Jacoob, iyo taxi maa ra vehe ni. ²⁸Cuni xaan ca maa ra Isaac chi ra Esauu, vati chachi xaan ra cuñu ri quti cuhu cha nihin ra, ta maa ña Rebeca, cuni xaan ca ña chi ra Jacoob.

²⁹Ta iin quivi satihyo ra Jacoob cha cua cachi ra, ta queta ra Esauu cha chahan ra chiqui, ta chitatun xaan ra. ³⁰Ta cati ra chi ra Jacoob ti:

—Cuhva suhva calu nduti cuaha cha satihyo cun, vati cua cachi ti chisoco xain —cati ra.

Chacan cuu cha nani ra Esauu Edoom.

³¹Ta cati ndico ra Jacoob chi ra ti:

—Xico ndatu cha cuu cun sehe xihna cuii sutu yo chihin yu —cati ra.

³²Ta nducahan ndico ra Esauu, ta cati ra ti:

—Cha cuni cuvi yu chi soco, ta tu cha cua cuvi yu, ñaan yahvi ndaa cha cuu yu ra chanihin —cati ra.

³³Ta cati ndico tucu ra Jacoob ti:

—Soco cati xihna tu cha cua cuhva cun ndatu cha cuu cun sehe xihna cuii chihin yu vitin quivi ya —cati ra.

Tacan, ta cati vaha ra Esauu chi ra, ta cuhva can xico ra ndatu cha cuu ra sehe xihna cuii chi ra Jacoob. ³⁴Tacan cuu, ta sa chaha ra Jacoob paan chi calu nduti, ta chachi ra Esauu paan, ta chihi ra calu can, ta sa ndoyo ra, ta cuahan ra. Ta cuhva can ña tayahvi ra Esauu ndatu cha cuu ra sehe chanihin sutu ra, ta saña ra chi chi.

Cuahan ra Isaac iti Geraar

26 ¹Tacan cuu, ta yaha tiempu, ta chacoo tama nu ñuhun nu iyo ra Isaac cuhva cha ni chacoo chi tiempu maa ra Abrahaam. Ta chacan quee ra Isaac, cuahan ra iti ñuun Geraar nu iyo ra Abimeleec, ra ndaca ñahan chi ñivi Filistia. ²Ta ican ni satuvi nuu ra chahnu Ndioo chi ra, ta cati ra chi ra ti: “Ña cua cuhun cun iti ñuhun Egipto. Cua ndoo cun nu ñuhun cha cua cati mai nu cua coo cun. ³Cua caca cuu ndahvi cun, ta cua nanducu cun cha cua cachi sana cun, ta mai cua coo chihin cun, ta cua cuhve cha vaha chihin cun, vati chi maun cua cuhve ñuhun ya chi sehe cun chi ndihi sehe yani cun chi ndihi tata cun, vati cua sacuinu yu tiñu cha ni tiso vahi chi ra Abrahaam sutu cun. ⁴Ta cua savahi cha cua coo tuvi xaan sehe cun cuhva cha iyo ri tiñu iti siqui andivi. Ta chi maa ndo cua cuhve ñuhun ya, ta ndihi ñivi ñuñivi, cua coo vaha ñi cuenda sehe cun. ⁵Tacan cua savahi, vati ra Abrahaam sutu cun, tasoho vaha xaan ra ndihi cha ni cati yu chihin ra. Sacuinu ra ndihi tiñu cha ni cahin chi ra”, cati ra Ndioo.

⁶Tacan cuu, ta queta ra Isaac ñuun Geraar, ta ndoo ra ican. ⁷Ta ra rai cha iyo ñuun can, nducu tuhun ra ta ra chi ra cuenda ña Rebeca ñasihi ra, ta cati ra chi ra ta ra ti cuhva yu chihin ña. Tacan cati ra Isaac, vati yuhvi ra cati ra cha ñasihi ra chi ña, vati viu xaan ñahan cuu ña, ta saxini ra ti cua cahni ra ta ra chihin ra, ta cua quihin ra ta ra chihin ña.

⁸Tacan cuu, ta yaha iin tiempu cha iyo ñi ñuun can, ta queta iin quivi, ra Abimeleec cha cuu xini chi ñivi Filistia, inda ra yu vendana vehe ra, ta ndehe ra cha savii xaan ra Isaac chi ña Rebeca ñasihi ra. ⁹Chacan cuu cha cana ra Abimeleec chi ra Isaac, ta cati ra chi ra ti:

—Ña vaha cha sandahyu ñahan cun chihin ndi cha cati cun cha cuhva cun chihin ña! —cati ra Abimeleec.

Ta nducahan ra Isaac, ta cati ra ti:

—Saxini yu ti tu cua cati yu chihin ndo, cua cahni ndo chihin yu, ta cua ndoo ndo chi ñasihi yu —cati ra.

¹⁰Ta cati ndico ra Abimeleec can ti:

—Ña vaha cha savahun tacan. Tu cha ni quihin inga rai chi ña, cuati maun cuu chi —cati ra.

¹¹Ta chacan ra Abimeleec ni chaha ra tiñu chi ndihi ñivi ra, ta cati ra ti:

—Tu cua sayani ndaha ñivi chi ra Isaac an chi ñasihi ra, cua cuvi ndicha ñi —cati ra.

¹²Suvi ni tichi cuiya can tachi xaan ra Isaac chiti trigu, ta cuaha xaan chi chacoo, vati ra Jehovaha Ndioo, ni savaha ra cha yaha ituhun cientu siqui cha ni tachi ra. Ta ni canihin vaha ra chiti chi. ¹³Ta nducuca xaan ra, vati cuaha xaan ndatiñu ra chacoo. ¹⁴Tuvi xaan mbee sana ra chacoo, ta tuvi xaan sundiquin ra, ta chahnu vaha ndihi chiti tata cha tachi ra. Chacan cuu cha ñivi Filistia, ndutahñu cuni ñi ndehe ñi chi ra Isaac. ¹⁵Ta ndihi soco cha ñaño musu ra Abrahaam sutu ra Isaac tiempu cha chacoo ra ñuñivi, ndihi chi sandutu ta run. ¹⁶Yaha chacan, ta cati ra Abimeleec chi ra Isaac ti:

—Quee ihya, ta cuahan, vati iyo xaan ca tundee ini chihin cun ta ñavi ca chi maa ndi —cati ra.

¹⁷Tacan cuu, ta quee ra Isaac ican, ta cuahan ra iti nduhva Geraar, ta chaqui ndaa ra vehe ñiin ra nu cuu chi nduhva can, ta chacoo ra ican. ¹⁸Tiso vaha ndico ra soco cha ñaño ra

Abrahaam sutu ra, vati ndihi chi, ni sandutu run ñivi Filistia can ta run. Ta ña sama ra sivi chi. Ndoos chi cuhva cha cati sutu ra cha nani chi. ¹⁹Ta iin quivi ñaño musu ra Isaac iin soco tichi nduhva can, ta tahan ra ta ra iti nduta vaha, ²⁰soco queta quivi cha ra sacienda mbee ñuun Geraar, cani tahan ra ta ra chi ra sacienda sana ra Isaac, ta cati ra ta ra ti:

“Nduta soco ya, chi maa ndi cuu chi”, cati ra ta ra. Ta chacan sacunani ra soco can Eseek. Ta cuni cati chi “Soco nu ni cani tahan ra ta ra”. ²¹Chacan ra cuu musu ra Isaac, ñaño ra ta ra inga soco, ta cani tahan tucu ñivi can chihin ra, ta sacunani ra chi Sitnaa. Chacan cuni cati chi “soco cha cuxaan ini ñivi”.

²²Ni quee ra Isaac ican, ta savaha ra inga soco, ta yoni cani tahan chihin ra ican, ta chacan sacunani ra chi Rehoboot. Cha cuni cati chi “soco cha ndoo nuna”. Ta cati ra ti: “Vitin chaha ra Jehovaha Ndioo cha nuna chihin yo, ta cua coo vaha yo nu ñuhun ya”, cati ra.

²³Ta ican quee ra Isaac, ta cuahan ra iti Beerseba. ²⁴Tacan, ta chacuaa can cahan ra Jehovaha Ndioo chi ra, ta cati ra chi ra ti:

“Yuhu cuu Ndioo ra Abrahaam sutu cun.

Ña cuyuhvi cun, vati iyo yu chihin cun,

ta cua cuhve cha vaha chihin cun,

ta cua savahi cha cua ndutuvi xaan sehe cun chi sehe yani cun chi ndihi tata cun,

vati cuni xain chi ra Abrahaam musu yu”, cati ra.

²⁵Tacan, ta ni savaha ra Isaac iin altaar yuu, ta sacahnu ra chi ra Jehovaha Ndioo, ta sandaa ra vehe ñiin qiti cuhu ra ican, ta ndihi ra cuu musu ra ni savaha ra ta ra inga soco.

²⁶Quichi ra Abimeleec iti ñuun Geraar, ta cutahan ra Ahuzaat amigu ra chi ra. Ta quichi tahan ra Ficool ra cuu xini chi sandadu ra. Quichi ndehe ra ta ra chi ra Isaac. ²⁷Ta cati ra Isaac chi ra ta ra ti:

—¿Ñacu vachi nanducu ndo chihin yu? Ta ndioho, ña cuni mani ndo chihin, ta sacunu ndo chihin yu nu iyo ndo —cati ra Isaac chi ra ta ra.

²⁸Ta ni nducahan ra ta ra, ta cati ra ta ra ti:

—Vitin chito vaha ndi cha ra chahnu Ndioo iyo chihin cun. Ta cha cuenda chacan saxini ndi ti cua tiso vaha ndi tiñu

chihin cun. ²⁹Cati cachi chi ndi ti ña cua savaha cun ndavaha ni chihin ndi cuhva cha ña savaha maa ndi ndavaha ni chihin cun. Tava ndi chihin cun ñuhun nu iyo ndi, soco chi cha vii tava ndi chihun, vati chito ndi ti cha savaha ra chahnu Ndioo cha vaha chihin cun —cati ra ta ra.

³⁰Tacan cuu, ta ra Isaac, ni savaha ra iin vico, ta ndihi ra ta ra ni chachi icaa ni. ³¹Ta nahan inga quivi can ndoyo ra ta ra, ta tiso vaha ra ta ra tiñu cuhva cha cua ndoo vaha iin ra ta inga ra ta ra, ta saña tahan ra ta ra chi ra Isaac, ta cuahan ra ta ra chi cha vii.

³²Ta suvi ni quivi can ni quichi ra cuu musu ra Isaac, ta chaha ra ta ra cuenda cha nañu ra ta ra inga soco, ta cati ra ta ra ti:

—Na nihin ndi nduta —cati ra ta ra.

³³Ta chacan Seba sacunani ra Isaac chi, ta cuenda soco can cha cunani ñuun can Beerseba.

³⁴Ta ra Esauu, cha iyo ra uvi xico cuiya ra, ta tandaha ra chi uvi ñi ñahan. Iin ña nani Judiit cha cuu sehe sihi ra Beeri, ta inga ña nani Basemaat cha cuu sehe sihi ra Eloon, ta mani sehe ñivi Heet cuu ñi ta ñi. ³⁵Ta cha cuenda cha tandaha ra chi ñivi can, ndahvi cuni ra Isaac chi anima ra. Tacan ni maa ña Rebeca.

Chaha ra Isaac ndatu ra Esauu chi ra Jacoob

27 ¹Queta quivi nduchahnu xaan ra Isaac, ta ña ndichin ca ndehe ra. Cana ra chi ra Esauu, vati sehe cha nihin ra cuu ra, ta cati ra chi ra ti:

—Sehu —cati ra.

—Ihya iyo yu —cati ra Esauu.

²Ta cati ndico ra Isaac chi ra ti:

—Ndehe chihin yu, vati cha chahnu xain, ta ña chito yu ama cua cuvi yu. ³Ta chacan quihin nduva cun, ta cua cunducu cun ituhun ri quti cuhu luhu ti cua cachi yu. ⁴Cua tiso vaha cun chi ri, ta cua satihyo cun chi ri, ta cua cuu ri calu cuhva cha tahan ini mai, vati cua cachi yu chi, ta cua cuhve cha vaha chihin cun, ta cua cuvi yu —cati ra Isaac.

⁵Ta ndihi cha cahan ra ta ra chini ña Rebeca. Tacan cuu, ta cuahan ra Esauu, cua nanducu ra ituhun ri quti cuhu luhu

ti cua cachi sutu ra. ⁶Tacan, ta cati ña Rebeca chi ra Jacoob sehe ña ti:

—Ndehe xihna, ti chini yu cha cahan sutu cun chi ra Esauu yani cun. ⁷Ta cati ra ti: ‘Cua cunducu cun ituhun ri quti cuhu luhu, ta cua satihyo cun chi ri ti cua cachi yu chi ri, ta cua cuhva yu ndatu chihin cun iti nuu ra chahnu Ndioo, ta cua queta quivi cua cuvi yu’, cati ra. ⁸Ta chacan vitin cua savaha cun cuhva cha cua cati yu, sehu. ⁹Cua cuhun cun nu indi ri chivu cuati, ta cua quihin cun uvi tahan ri vaha, vati cua tiso vaha yu chi ri ta ri cuhva cha chachi maa sutu cun. ¹⁰Ta cua cunaan cun chi ri ti cua cachi ra, ta cua cahan vii ra chihin cun, ta cua cuhva ra ndatu chihun, ta cua cuvi ra —cati ña Rebeca.

¹¹Tacan cuu, ta cati ra Jacoob chi ña Rebeca sihi ra ti:

—Ndehe, yaa, ti ra Esauu yani yu, ixi xaan ra, ta yuhu, ñahni ixi yu. ¹²Tu cua cati maa sutu yu ti cua tuhva yu chi ra, ta cua nanducu ndaha ra chihin yu, ta cua nihin ra cuhva cha sandahyu ñahan yu. Ndavaha ni cua cahan ra chi yu, ta ña cua ndoo yu chi cha vaha —cati ra Jacoob.

¹³Tacan cuu, ta cati ndico sihi ra chi ra ti:

—Ndihi cha ña vaha cua cahan sutu cun chihin cun, na cua cuhun chi siqui mai, ta vitin savaha cuhva cha cati yu. Cua quihin chi ri chivu cuati can, ta quichi naan cun chi ri ta ri chihin yu —cati ña.

¹⁴Tacan, ta chahan ra Jacoob cha quihin ra chi ri ta ri, ta cha ndaca ra chi ri chi sihi ra, ta satihyo ña chi ri, ta asi xaan tihyo ri cuhva cha tahan ini maa ra Isaac. ¹⁵Yaha chacan, ta ña Rebeca, quihin ña sahma vaha cha chacundichin ra Esauu sehe chanihin ña, ta sacundichin ña chi chi ra Jacoob, sehe nu cuu ña. ¹⁶Ta quihin tahan ña ñiin ri chivu can, ta taa ña chi sucu ra chi sucu ndaha ra. ¹⁷Ta chaha ña ndayu cha satihyo ña chi paan cha savaha ña.

¹⁸Ta chanaan ra Jacoob chi chi sutu ra, ta cati ra chi ra ti:

—Tata —cati ra Jacoob.

—Ihya iyo yu —cati ra Isaac—. ¿Ndaa sehi cuu yoho? —cati ndico tucu ra.

¹⁹Nducahan ra Jacoob chi sutu ra, ta cati ra ti:

—Ra Esauu, sehe chanihin cun, cuu yu. Savahi cuhva cha ni chica cun chi, ta vitin ndoyo, ta cua cunda nuu cun ti cua

cachi cun chi ri quitu cuhu luhu cha nihin yu cuenda maun, ta cua cahan cun cha vaha chihin yu, ta cua cuhva cun ndatu chi —cati ra.

²⁰Tacan, ta cati ra Isaac chi sehe ra ti:

—¿Yoso savaha cun cha yatin xaan ni nihin cun chi ri? —nducu tuhun ra.

Ta nducahan ra Jacob, ta cati ra ti:

—Maa ra Ndioo chitoho cun tindee chi yu —cati ra.

²¹Ta cati ndico ra Isaac chi ra Jacob ti:

—Satuhva chihin cun iti nui, sehu, ta cua tiin ndahun, vati cua cote an ndicha cha ra Esauu sehi cuu cun —cati ra.

²²Tuhva ra Jacob chi sutu ra, ta tiin ra soco ra, ta cati ra ti: “Ndusu cun, cuhva cahan ra Jacob cuu chi, ta ndaha cun, ndaha ra Esauu cuu chi”, cati ra. ²³Ta ña nacoto ra Isaac chi ra, vati ixi xaan ndaha ra cuhva caa ndaha maa ra Esauu. Tacan cuu, ta cahan vaha ra chi ra, ta chaha ra ndatu chi ra.

²⁴Ta cati ra ti:

—¿An ndicha cha Esauu sehi cuu cun? —cati ra Isaac.

Ta nducahan ra Jacob, ta cati ra ti:

—Ndicha, mai cui —cati ra.

²⁵Ta cati ndico tucu ra Isaac chi ra ti:

—Cua quichi naan cun suhva cuñu cha satihyo cun ti cua cachi, ta cua cuhva yu ndatu yu chihin cun —cati ra.

Ta quichi naan ra Jacob cha cua cachi sutu ra, ta chaha tahan ra nduta chiti uva cha cua coho ra. ²⁶Tacan, ta cati ra Isaac chi ra ti:

—Nahan tihya, ta tayuhu cun chi, sehu —cati ra.

²⁷Ta nu tuhva ra Jacob nu ndaa sutu ra, cha cua tayuhu ra chi ra, ta ra Isaac, ni tahni ra sahma ndichin ra Jacob, ta sa cahan vii ra chi ra, ta chaha ra ndatu ra chi ra, ta cati ra ti:

“Jihna, xico ra sehi, cuhva iyo xico tichi cuhu chahan nuu ra, ta vaha xaan chi savaha ra Jehovaha Ndioo.

²⁸Maa ra Ndioo na cua cuhva cha cua cuun cachin iti siqui,

ta na cua cuhva ra ñuhun vaha nu cua coo cuaha chiti trigu,

ta na cua cuhva ra nduta chiti uva cha cua coho cun.

²⁹Ta na cua sacahnu ndihi ñivi iyo ihya chihin cun, na cua sacahnu ndihi ñivi ñuñivi chihun.

Na cua cundaca ñahan cun chi ndihi yani cun chi ndihi ñivi cun,

ta na cua cahnu chiti ndihi ñivi cuu ñivi sihi cun iti nuu cun,

ta ndihi ñivi cha cua cahan ndavaha ni chihun, chi maa ñi na cua quichi tundoho,

ta na cua coo cha vaha chi ndihi ñivi cahan cha vaha cuenda cun”, cati ra.

Cuhva can ni cahan vii ra Isaac sutu ra chi ra.

³⁰Ta hora ndihi cahan vii ra Isaac chi ra Jacob, quee ra Jacob, ta cuahan ndico ra. Tacan, ta sa queta ra Esauu chi ri quitu cuhu luhu cha cha nducu ra tichi cuhu. ³¹Ta tiso vaha tahan ra cha cha nducu ra, ta asi xaan savaha ra chi, ta chanaan ra chi chi sutu ra, ta cati ra chi sutu ra ti:

—Tata, ndoyo ti cua cachi cun suhva cuñu cha cha nduqui, ta cua cahan vii cun chihin yu, ta cua cuhva cun ndatu cun chi —cati ra.

³²Ta ra Isaac, nducu tuhun ra chi ra:

—¿Yoo ra cuu cun? —cati ra.

Nducahan ra Esauu, ta cati ra ti:

—Yuhu cuu sehe chanihin cun —cati ra.

³³Ta ra Isaac, xaan quechaha cuni ra, ta cati ra ti:

—¿Yoo ra ni quichi naan chi ri quitu cuhu luhu cha chachi yu chuhva? Ta yoho sa vitin vachi cun. Cati yu cuhva ya, vati cha ni cahan vii yu chi ra ni quichi iti nui chuhva, ta chahi ndatu yu chi ra. Ta vitin cha nihin racan chi —cati ra Isaac chi ra Esauu.

³⁴Ta nu ni chini ra Esauu cha tacan cuu chi, ndahyu chaa xaan ra chi tisihi, ta cati ra chi sutu ra ti:

—Tata, cahan vii tahan chihin yu, ta cuhva tahun ndatu cun chi —cati ra.

³⁵Ta cati ra Isaac chi ra ti:

—Ra yani cun, cha ni quichi ra, ta sandahyu ñahan ra chihin yu, ta quihin ra ndatu cha tahan chi maun —cati ra.

³⁶Ta ra Esauu, cati ndico ra ti:

—Cha tacan iyo ra. Chacan tiso ndo sivi ra cha nani ra Jacob, vati cha xihna cuii quenda ra ndatu cha cua coo chihin yu cha cui sehe chanihin cun, ta cha uvi cuu chi vitin cha sandahyu ñahan ra, ta quihin ra cha cahan vii cun cha tahan chi chihin yu —cati ra.

Ta cati ndico ra chi sutu ra ti:

—¿Atu ñahni inga cha cua cahan vii tahun chihin yu? —cati ra Esauu.

³⁷Nducahan ra Isaac, ta cati ra chi ra ti:

—Cha ni chaha yu ndatu chi ra cha cua cundaca ñahan ra chihin cun chi ndihi sehe cun chi ndihi sehe yani cun chi ndihi ñivi cun, ta cha chahi cuaha xaan chiti trigu cha cua cachi ra chi nduta chiti uva cha cua coho ra, ta ndihi chacan cua nihin ra. ¿Ñaan ca cha cuu cha cua cuhve chihin cun vitin, sehu? —cati ra.

³⁸Tacan cuu, ta cati ndico tucu ra Esauu chi sutu ra ti:

—¿Atu ñahni ñaan inga tuhun cha cahan cun chihin, ta tata? Cahan vii tahan chihin yu vitin —cati ra Esauu, ta quechaha ndahyu xaan ra.

³⁹Tacan cuu, ta cati ndico ra Isaac ti:

“Ña cua coo cun nu ñuhun vaha,
ta ni ña cua coo vaha savi nu ñuhun cun,
ta ni ña cua quehni vaha ca cachin iti siqui andivi.

⁴⁰Ta cua coo cha cua cani tahan cun nu cua coo cun,
ta musu ra yani cun cua cuu cun,
soco cua queta quivi ña cua cundee ini cun,
ta ña cua cundaca ñahan ca ra chihin cun”, cati ra Isaac.

Chinu ra Jacob nu iyo ra Esauu

⁴¹Tacan cuu, ta chihi xaan ra Esauu tisihi ndehe ra chi ra Jacob yani ra cuenda cha ni cahan vii sutu ra chi ra Jacob

ta chaha ra ndatu ra chi ra, ta saxini ra Esauu chi anima ra ti: “Cha yatin cua queta quivi cua cuvi suti, ta cua coo cuihya ini ndi cuenda ra, ta yaha chacan, ta cua cahni yu chi ra Jacob yani yu”, saxini ra.

⁴²Ta ña Rebeca, chito ña cha tiso vaha ra Esauu tiñu cuhva cha cua savaha ra. Tacan cuu, ta cana ña chi ra Jacob, ta cati ña chi ra ti:

—Ndehe, ti ra yani cun, cha tiso vaha ra tiñu cha cua cahni ra chihun. ⁴³Ta chacan vitin, sehu, taa vahun sohun cuhva cha cua cati yu chihin cun. Cua cahun cun iti ñuun Haraan nu iyo ra Labaan cuhva yu. ⁴⁴Ta cua ndoo nuu cun suhva quivi tican nda cua yaha tisihi chi ra yani cun. ⁴⁵Ta cua naa ini ra cha savaha cun chi ra, ta cua tachi ndico mai iin musu cua cu quihin chihin cun, na cua yaha tisihi chi ra yani cun, vati ña cuni yu cha iin ni quivi cua ndoyo ñuhun nduvi tahan ndo —cati ña.

⁴⁶Ta ña Rebeca, cahan ña chi ra Isaac, ta cati ña ti:

—Ña vaha cuni yu cuenda sehe sihi ñivi ñuun Heet, cuenda ñasihi ra Esauu. Vaha ca na cuvi yu tu cua cuni ra Jacob tandaha ra chi ñi ñahan ñuun ihya —cati ña.

28 ¹Tacan cuu, ta cana ra Isaac chi ra Jacob, ta cahan vaha ra chi ra, ta chaha ra tiñu chi ra, ta cati ra ti: “Ña cua tandaha cun chi ñi ñahan ñuhun Canaan. ²Cua sanumi cun, ta cua quee cun, ta cua cahun cun iti ñuhun Padaan-araam, nu iyo ra Betueel sutu chahnu cun cuenda sihi cun, ta tican iyo tahan ra Labaan xito cun, ta cua tandaha cun chi sehe sihi ra. ³Ta maa ra Ndioo cha iyo ndihi cuii tundee ini, na cua cuhva ra cha vaha chihin cun, ta na cua ndutuvi sehe cun chi sehe yani cun chi ndihi ñivi cun, ta cua cuu cun sutu chi tuvi xaan ñivi. ⁴Ta na cua cuhva ra cha vaha chihin cun chi ndihi sehe cun nu ñuhun nu chica ndahvi cun, vati cuu chi ñuhun cha ni chaha ra Ndioo chi ra Abrahaam sutu yu”, cati ra Isaac chi ra Jacob.

⁵Tacan, ta tachi ra Isaac chi ra Jacob iti ñuhun Padaam-araam nu iyo ra Labaan xito ra. Sehe ra Betueel ra ñuun Araam cuu ra. Ta ra Labaan can cuu cuhva maa ña Rebeca sihi ra Jacob chi ra Esauu.

⁶Ndehe ra Esauu cuhva cha chaha ra Isaac cha vaha chi ra Jacob, ta tachi ra chi ra cuahan ra iti ñuhun Padaan-araam,

vati tican cua nducu ra ñasihi ra, ta chito ra Esauu cha cati vaha sutu ra chi ra Jacobo cha ña cua cuu tandaha ra chi ñi ñahan ñuhun Canaan. ⁷Ta chito tahan ra cha tasohe ra Jacobo chi sutu ra chi sihi ra, vati cuahan ra iti ñuhun nu iyo ñivi ñi. ⁸Ta chito ndico tucu ra Esauu cha ña tahan ini sutu ra chi ñi ñahan ñuhun Canaan can. ⁹Ta cha iyo uvi tahan ñasihi ra, soco chahan ra nu iyo ra Ismaeel xito ra, ta quihin ra sehe sihi racan cha cua cuu ñasihi ra, ta nani ña Mahalaat cha cuu cuhva ra Nebaioot.

¹⁰Quee ra Jacobo Beerseba, ta cuahan ra iti ñuun Haraan. ¹¹Ta cha chiso ri nicandi, ta queta ra inga nu queta ra. Ta quihin ra ituhun yuu, ta chaqui ra xini ra chata chi, ta quixi ra. ¹²Ndehe ra tichi ñumahna cha inda iin cuayu nu ñuhun, ta queta xini chi nda cua nda andivi, ta tuvi xaan ra tatun Ndioo, ndaa ra ta ra, ta nuu ra ta ra nuu chi. ¹³Ta ndehe ra cha ra chahnu Jehovaha Ndioo, inda ra iti xini cuayu can, ta cati ra chi ra ti: “Yuhu cuu ra Jehovaha Ndioo cha sacahnu ra Abrahaam sutu chahnu cun ta ra Isaac sutu cun. Ta ñuhun nu caa cun vitin cua cuhve chi chi sehe cun chi ndihi sehe yani cun chi ndihi ñivi cun.

¹⁴Ta tuvi xaan sehe cun cua coo, vati sava ta cua cha iyo ñuhun ñaca cua cuu ñi. Ta cua coo ñi nda iti xini ñuhun ya ta nda cua nda iti xuu chi ta nda cua nda iti chiyo cana nicandi ta nda cua nda iti chiso ri, ta ndihi ñivi ñuñivi cua coo cha vaha chihin ñi cha cuenda maun chi cha cuenda sehe cun. ¹⁵Ta mai cua coo chihin cun, ta cua cumi yu chihin cun ndihi chiyo cua cuhun cun, ta cua nduqui cha cua quichi ndico cun ñuhun

Illustration by Katie Voiglander.

nu iyo cun, vati ña cua saña ndahi chihin cun, ta cua sacuinu yu ndihi tiñu cha ni chahi chihin cun vitin”, cati ra.

¹⁶Ndoyo ra Jacobo cha quixi ra, ta cati ra: “¡Jehovaa Ndioo, iyo ndicha cun ihya, ta ña chito yu!”, cati ra. ¹⁷Ta yuhvi xaan cuni ra, ta cati ndico ra ti: “¡Nu ii xaan cuu ñuhun ya! Ihya cuu vehe ra Ndioo, ta ihya cuu nu cua quihvi yo andivi”, cati ra.

¹⁸Ta inga quivi can, nahan xaan ndoyo ra Jacobo, ta quihin ra yuu cha chacava xini ra, ta chaqui ndaa ra chi, vati cua cuu chi iin seña cha cua cucuhun ini ra, ta choso ra aceite nuu chi, ta sacu-ii ra chi chi. ¹⁹Ñuun can, cha cunani chi Luuz xihna ca, soco sama ra Jacobo sivi chi, ta sacunani ra Beteel chi.

²⁰Tacan, ta cahan ra Jacobo iin cha ndicha ndicha iti nuu ra Ndioo, ta cati ra ti: “Tu ra Ndioo cua coo chihin yu, ta cua cumi ra chi nu cua cuhin, ta cua cuhva ra cha cua cachi chi cha cua cundichin yu, ²¹ta cua cuhva ra cha cua queta vaha ndico yu vehe suti, tu cua cuhva ra ndihi chacan, maa ra Jehovaha Ndioo cua cuu Ndioo yu. ²²Ta nu sacuinda yu yuu ya cua cuu chi seña, ta cua coo vehe ra Ndioo ihya. Ta ndihi cha cua cuhva ra chihin yu, cua tava yu uchi cuhva chihin chi, ta cua cuhva ndico yu ituhun cuhva can chihin ra”, cati ra.

Satiñu ra Jacobo chi ra Labaan cha cua tandaha ra chi ña Raqueel

29 ¹Yaha chacan, ta quee ra Jacobo, cuahan ra nu iyo ñivi chiyo cana nicandi.

²Queta ra ican, ta ndehe ra iin soco nu iyo nduta tichi cuhu, ta nducuiti uni cuenda ri mbee nu iyo soco can, vati ican cha coho ri ta ri nduta, ta ndasi iin yuu cahnu yuhu soco can. ³Ta nu cha cha nducuiti ndihi ri ta ri, sachiyo ra sacuenda mbee can ta ra yuu yuhu soco can, ta chihi ri ta ri nduta. Yaha cha chihi ri, ta sa chasi ndico ra ta ra yuhu soco can. ⁴Ta cati ra Jacobo chi ra ta ra ti:

—Yani xaa. ¿Ndaa ñuun ndo? —cati ra.

Nducahan ra ta ra, ta cati ra ti:

—Ra ñuun Haraan cuu ndi —cati ra ta ra.

⁵Tacan cuu, ta nducu tuhun ra Jacobo chi ra ta ra ti:

—¿An nacoto ndo chi ra Labaan sehe ra Nacoor? —cati ra.

Nducahan ra ta ra, ta cati ra ti:

—Nacoto ndi chi ra —cati ra ta ra.

⁶Ta nducu tuhun ndico tucu ra Jacobo, ta cati ra ti:

—¿Ta ñaan caa iyo ra? —cati ra.

Nducahan ra ta ra, ta cati ra ti:

—Iyo vaha ra. Ndehe, ña ñahan vachi ndaca mbee ra Labaan ndaca ña, ñacan cuu ña Raqueel. Ta sehe ra chi ña —cati ra ta ra.

⁷Ta cati ndico tucu ra chi ra ta ra ti:

—Ndehe ndo ti ni nahan xaan, ta ña ta queta hora cha cua nducuiti ri mbee. Ta ña ta cuaa, ta chacan cuhva ndo cha cua coho ri, ta cundaca ndico ndo chi ri tichi cuhu nu cua cachi ca ri —cati ra Jacobo.

⁸Nducahan ra ta ra, ta cati ra ti:

—Ña cuu nuna ndi yuhu soco can, vati cua nducuiti xihna ndihi ri mbee, ta sa cua nuna ndi, ta cua cuhva ndi nduta coho ri ta ri icaa ni —cati ra ta ra.

⁹Ni vii ndatuhun ra Jacobo chi ra sacienda mbee can ta ra, ta queta ña Raqueel chi ndihi mbee sana sutu ña, vati maa ña sacienda chi ri ta ri. ¹⁰Cha cuu ña sehe ra Labaan, cuhva ña Rebeca, sihi ra Jacobo. Nu ni ndehe ra Jacobo chi ña Raqueel chahan ra cha sachiyo ra yuu cha ndasi yuhu soco can, ta tava ra nduta chihhi ndihi ri mbee can ta ri cha cuu chi ra Labaan xito ra. ¹¹Ta yaha chacan, ta chahan ra cha tayuhu ra chi ña Raqueel, ta ndahyu xaan ra. ¹²Ta ndatuhun ra chihin ña cha ñivi ra chi sutu ña, ta sehe ña Rebeca cuu ra, ta nu ni chito ña chacan chinu xaan ña cuahan ña, vati cua cati ña chi sutu ña.

¹³Ta nu ni chito ra Labaan cha tacan queta ra Jacobo sehe cuhva ra, chinu xaan ra cha quihin iti ra chi ra, ta tayuhu ra chi ra, ta quihin ra chi ra, ta cuahan ra ta ra iti vehe ra, ta ndatuhun ra cuhva cha cuu ñivi ñi. ¹⁴Ta nducahan ra Labaan, ta cati ra ti: “¡Ndicha ndicha ti ñivi yu chihin cun!”; cati ra.

Ta ndoo nuu ra Jacobo vehe ra ituhun yoo.

Sandahyu ñahan ra Labaan chi ra Jacobo

¹⁵Ta iin quivi cati ra Labaan chi ra Jacobo ti:

—Ñivi yo, soco ña vaha cha cua satiuu cuatu cun chihin yu, ta ña cua coo yahvi cun. Chacan cati maun yoso cua tiahvi yu chihin cun —cati ra chi ra.

¹⁶Ta iyo uvi sehe sihi ra Labaan, ta ña chanihin nani Lea, ta ña luhu ca nani Raqueel. ¹⁷Ta ña Lea, ndahvi xaan caa titi nuun ña, ta ña Raqueel, sii xaan caa nuu ña, ta taqui xaan ca ñahan cuu ña. ¹⁸Ta chi maa ña Raqueel cuni xaan ra Jacobo, ta chacan cati ra chi sutu ña ti:

—Tu cha cua cuhva cun tandahi chi ña Raqueel sehe nu cuu cun, cua satiuu yu chihin cun ucha cuiya —cati ra.

¹⁹Ta cati ndico ra Labaan ti:

—Vaha ca cha cua tandaha ña chi yoho, ta ñavi ca chi inga rai cuu ni, ta chacan cua ndoo cun chihin yu —cati ra.

²⁰Tacan cuu, ta ndoo ra Jacobo chi ra Labaan, ta satiuu ra ucha cuiya cuenda ña, ta yatin xaan yaha tiempu can cuni ra, vati cuni xaan ra chihin ña. ²¹Tacan cuu, ta queta quivi, ta cati ra Jacobo chi ra Labaan ti:

—Queta tiempu cuhva cha satiuu yu cuenda ña Raqueel, ta cua tandahi chihin ña —cati ra.

²²Ta chacan sacuiti ra Labaan chi ndihi ñivi cha iyo nu iyo ra, ta savaha ra vico. ²³Ta chacuaa can cha naan ra Labaan chi ña Lea chi ra Jacobo, ta chaco ra chihin ña. ²⁴Ta chaha cuenda tahan ra Labaan chi ña Zilpa chi ña Lea, vati cua cuu ña musu ña. ²⁵Ta tuvi inga quivi can, ta ndehe ra Jacobo cha chi ña Lea quixi ra, ta chacan cati ra chi ra Labaan ti:

—Ña vaha cha savaha cun chihin yu cuhva ya. Cuaha xaan tundoho satiuu yu cuenda cha cua tandahi chi ña Raqueel. Ta vitin sandahyu ñahan cun chi —cati ra.

²⁶Ta nducahan ra Labaan, ta cati ra ti:

—Cuhva cha iyo maa ndi nuun ndi cuu chacan. Ña tahan chi cha cua tandaha xihna cuii ña luhu cuii ca, vati maa ña chanihin ca tahan chi cha cua tandaha xihna cuii. ²⁷Ta chacan sacuinu yoho vico cha tandahun niniin vita ya chi ña Lea, ta cua cuhve cha cua tandaha tahan chi ña Raqueel, tu cha cua satiuu cun chihin yu inga ucha cuiya —cati ra.

²⁸Ta chacan sacuinu ra Jacobo cuhva cha iyo vico tandaha can niniin vita can, ta chaha cuenda ra Labaan chi ña Raqueel chihin ra, ti cua cuu ñasihi ra chi ña. ²⁹Ta chaha tahan ra chi ña Bilha, ti cua cuu tahan ña musu ña Raqueel. ³⁰Ta chacoo tahan ra Jacobo chi ña Raqueel cuhva cha cuu ñasihi ra chi ña, ta cuni xaan ca ra chi ñacan, ta ñavi ca sa

chi maa ña Lea, ta chacan satiñu ra inga ucha cuiya cuenda ña.

Chacoo tuvi xaan sehe ra Jacoob

³¹Ta ra chahnu Jehovaha Ndioo, ndehe ra cha ña cuni vaha ra Jacoob chi ña Lea, ta chacan savaha ra Ndioo cha cua coo sehe ña, ta ña Raqueel ña cuu coo sehe ña, ³²soco ña Lea, quetuvi ña cha ñuhun sehe ña, ta cacu ve, ta cha cunani ve Rubeen. Tiso ña sivi ve cuhva can, vati saxini ña ti: “Maa ra Jehovaha Ndioo chito ti ndahvi cuni yu, ta vasi vitin cua cuni ra ii yu chi”, cati ña.

³³Inga chaha quetuvi ndico tucu ña cha ñuhun sehe ña, ta cacu ve, ta cati tucu ña ti: “Maa ra Jehovaha Ndioo, chito ra cha ña cuni vaha ra ii yu chihin, ta chacan chaha ra inga sehi”, cati ña. Ta chacan sacunani ña Simeoon chi ve.

³⁴Ta quetuvi ndico tucu ña inga chaha cha ñuhun sehe ña, ta cacu ve. Tacan cuu, ta cati tucu ña ti: “Vitin ndicha ra ii yu, cua ndoo cuii ra chihin yu, vati cha chacoo uni tahan sehi chi ra”, cati ña. Ta chacan sacunani ña Levii chi ve luhu can.

³⁵Inga chaha quetuvi ña cha ñuhun sehe ña, ta chacoo ndico tucu inga ve, ta cati tucu ña ti: “Vitin cua sacahnu xain chi ra chahnu Jehovaha Ndioo”, cati ña. Ta chacan tiso ña sivi ve cha nani ve Judaa. Tacan cuu, ta chacuita cha chacoo sehe ña.

30 ¹Ta nu ni chito ña Raqueel cha ña cuu coo sehe ña chi ra Jacoob, quechaha ndutahñu cuni ña ndehe ña chi cuhvi ña, ta cati ña chi ra Jacoob ti:

—Cua cuvi yu, tu cha ña cua cuhva cun sehi —cati ña.

²Ta quihin ra Jacoob tisihi chi ña Raqueel, ta cati ra ti:

—¿Atu Ndioo cuu yuhu cha cati cun tacan? Maa ra ña chaha chacoo sehe cun —cati ra.

³Ta nducahan ña Raqueel, ta cati ña ti:

—Quihin chi ña Bilha cha cuu musu yu, ta cua coo cun chihin ña, ta cua coo sehe ña, ta vecan cua cuu sehi —cati ña chi ra.

⁴Tacan cuu, ta chaha ña Raqueel chi ña Bilha chi ra Jacoob, ta chacoo ra chihin ña. ⁵Ta quetuvi ña cha ñuhun sehe ña, ta chacoo ve cha cuu ve sehe ra Jacoob. ⁶Ta cati ña Raqueel ti:

“Cha ni chini ra Ndioo cha cahan ndahvi yu chihin ra, vati ni chaha ra iin sehi”, cati ña. Ta chacan sacunani ña Daan chi ve, cha cuni cati chi “savaha ra Ndioo cha vaha chi ña”.

⁷Yaha chacan, ta chacoo tucu inga sehe ña Bilha chi ra Jacoob. ⁸Ta cati ndico ña Raqueel ti: “Neftalii cua cunani ve, vati ndee xaan cani tahin chi ña cuhvi yu, ta sacanain chi ña”, cati ña.

⁹Ta nu ni chito ña Lea cha ña cuu ca coo sehe ña, chaha tahan ña chi ña Zilpa ña cuu musu ña cha cua coo ra Jacoob chi ña. ¹⁰Tacan cuu, ta quetuvi ña Zilpa cha ñuhun sehe ña, ta cacu ve cha cuu ve sehe ra Jacoob. ¹¹Ta cati ña Lea ti: “Gaad cua cunani ve, vati ndatu mai cuu ve”, cati ña.

¹²Yaha chacan, ta chacoo tucu inga sehe ña Zilpa chi ra Jacoob. ¹³Ta cati ndico ña Lea ti: “Sii xaan cuni yu, ta ndihi ñivi ñahan cua cati ñi ti sii cuu yu”, cati ña. Ta chacan sacunani ña Aseer chi ve luhu can.

¹⁴Ta tichi tiempu cha canihin tiñu chiti trigu chahan ra Rubeen chiqui, ta nanihin ra iin yutun numa cha chaha chiti mandraagora, ta chanaan ra chi chi ña Lea sihi ra. Ta ndehe ña Raqueel, ta cati ña chi ña Lea ti:

—Savaha tu manini chihin yu, cuhva tahan iin chiti yutun numa cha ni nihin sehe cun chi —cati ña.

¹⁵Nducahan ña Lea, ta cati ña ti:

—Cha ni quenda cun chi ra ii yu, ta vitin cuni ndihi cun quenda cun chiti yutun cha ni nanihin sehi —cati ña.

Ta cati ndico ña Raqueel ti:

—Tu cha cua cuhva cun chiti yutun numa can chi, cua cusu ra Jacoob chihin cun chacuaa ya —cati ña.

¹⁶Ta cha vachi nuhun ra Jacoob iti chiqui cha chacuaini, ta cha quihin iti ña Lea chihin ra, ta cati ña chi ra ti:

—Chacuaa vitin cua cusu cun chihin yu, vati cha ni chahi chiti yutun cha ni nihin sehi chi ña Raqueel cuenda cun —cati ña.

Ta chacan quixi ra chi ña Lea chacuaa can. ¹⁷Ta quetuvi ña cha ñuhun sehe ña, ta cacu ve, ta vecan cuu uhun sehe ra Jacoob cha chacoo chihin ña, vati chini ra Ndioo cha ni cahan ndahvi ña chihin ra. ¹⁸Ta cati ña Lea ti: “Isaacar cua cunani ve, vati maa ra Ndioo samani inga sehi cuenda cha ni chahi chi ña cuu musu yu chi ra ii yu”, cati ña.

¹⁹Ta yaha chacan, ta chacoo ndico tucu inga sehe ña, ta vecan cuu iñu sehe ra Jacoob cha chacoo chihin ña. ²⁰Ta cati ña Lea ti: “Maa ra Ndioo samani cha cahnu xaan chihin yu, ta chacan vitin cua cuni ra ii yu chihin yu, vati cha chacoo iñu tahan sehi chi ra”, cati ña. Ta chacan sacunani ña Zabuloon chihin ve.

²¹Ta yaha chacan, ta cacu inga sehe ña Lea. Ta ñahan luhu cuu ve, ta cha cunani ve Dina, ta vecan cuu ve sandihi. ²²Ta ni savaha tahan ra Ndioo tu manini chi ña Raqueel, vati chini ra cha cahan ndahvi ña cuenda cha na cuhva tahan ra sehe ña. ²³Cuhva can quetuvi ña cha ñuhun sehe ña, ta cacu ve, ta cati ña ti: “Quenda ra Ndioo ndihi tucanuun cha ni yahi”, cati ña. ²⁴Ta chacan sacunani ña Cusee chihin ve. Ta cati ndico tucu ña ti: “Na cua cuhva ndico ni ra Ndioo inga sehi”, cati ña Raqueel.

Sandahyu ñahan ra Jacoob chi ra Labaan

²⁵Ta nu ni yaha cacu ra Cusee, cahan ra Jacoob chi ra Labaan, ta cati ra ti:

—Cuhva ndatu chihin yu, vati cua cuhun ndico yu ñuhun nu iyo ñivi yu. ²⁶Ta cua cuhva cun ndihi ñasihi yu chi ndihi sehi ti cua cuhun ñi chi, vati cuenda maa ñi cha satiñu xaan yu chihin cun —cati ra Jacoob.

²⁷Ta cati ndico ra Labaan ti:

—Cucahnu ini chihin yu, ta savaha tu manini ta ña cuhun cun, vati chito vahi cha cuenda maun chaha xaan ra Jehovah Ndioo cha vaha chihin yu. ²⁸Ta chacan cati maun yoso yahvi cun, vati cua tiahvi yu chihun —cati ra Labaan.

²⁹Ta nducahan ra Jacoob, ta cati ra chi ra ti:

—Chito vaha cun ti ndee xaan satiñu yu chihin cun cha cumi yu ndihi sana cun. ³⁰Ta quivi cha queta yu nu iyo cun ña tuvi ri iyo, soco vitin tuvi xaan ca ri ta ri cha cuu, vati maa ra Jehovah Ndioo savaha cha quee vaha ndihi tiñu cun cha savahi, ta chacan vitin tahan chi cha cua satiñu tahin cuenda ñivi yu —cati ra Jacoob.

³¹Ta cati ra Labaan chi ra ti:

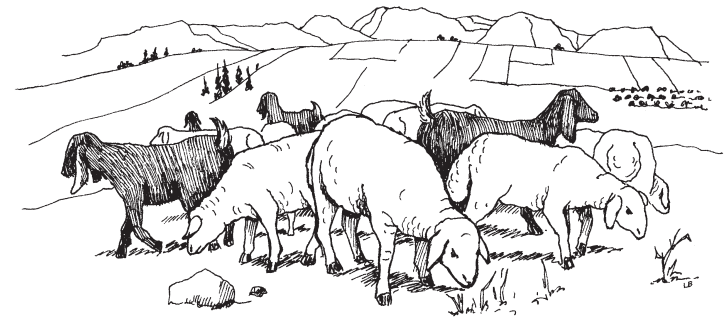
—¿Ñaan cuni cun cha cua cuhva yu chihin cun vitin? —cati ra.

Ta nducahan ra Jacoob, ta cati ra ti:

—Ñahni cha cua cuhva cun chihin yu. Tu cha cua savaha cun cha cua cati yu, cua cumi ndico tucu yu sana cun, ³²ta cua cuhva cun cha cua caca cui tañu ndihi ri ta ri chacuaa ya. Ta cua tava ndaa yu ndihi ri mbee chi ndihi ri chivu pindu ta chi ndihi ri mbee chi ndihi ri chivu tuun cuati, rican ta ri cua cuu yahvi yu. ³³Ta cua ndehe cun tu cha ndicha cha cua savahi. Cua cundehe cun nu iyo sana yu. Tu cha cua nanihin cun mbee ta chivu cha ña pindu ri, ta ña tuun ri, cua coto cun tu suhu yu sana cun —cati ra Jacoob.

³⁴Ta cati ndico ra Labaan ti:

—Vaha tu cha tacan cati cun. Ndoi vaha —cati ra Labaan.

³⁵Ta suvi ni quivi can tixehe ra Labaan ndihi ri mbee chi ri chivu pindu chi ndihi ri mbee chi ri chivu tuun cuati, ta chaha ra chi ri ta ri chi ndihi sehe ra cha cua cumi ra ta ra chi ri. ³⁶Ta cani xaan cha ndaca ra chi ndihi ri mbee can, vati uni quivi chica ra ta ra, ta queta ra nu cuahan ra.

Ta ra Jacoob, ndoo ra sacienda ra ndihi ca mbee sana ra Labaan cha nandoo chihin ra. ³⁷Tacan cuu, ta chahnda ra Jacoob soco yutun aalamo chi tulimendra chi castañu, ta saquee ra soco chi cha na ndundichin raya cuichin chi. ³⁸Ta chaqui ndaa ra chi nu cha coho ri ta ri nduta. Ta ican ndaa ri ta ri tahan ri. ³⁹Ta ndihi ri chahan nu tecu soco yutun can chacoo sehe ri cha pindu ri, ta tuun ri. ⁴⁰Tacan cuu, ta ra Jacoob tava ndaa ra chi ndihi ri mbee pindu ta mbee tuun, ta tihi ra chi ri tichi corra maa ra. Cuhva can savaha ra, ta ndutuvi sana

ra. Tacan tava siin ra chi ri tuun cha cuu sana ra tichi corra ra Labaan chiso ra. ⁴¹Ta ndihi chaha cha ndaa ri mbee ii nahnu chi ri mbee sihi can, cuahan ra Jacoob chaqui ndaa ra soco yutun naquee can nuu ri ta ri, ⁴²soco ña savaha ra tacan chi ndihi ri mbee cuehe. Ta chacan ri nahnu ni cuu chi maa ra, ta ri cuehe can cuu chi ra Labaan. ⁴³Ta cuhva can nducuca xaan ra Jacoob, ta chacoo tuvi xaan sana ra, mbee chi camellu chi burru ra, ta tuvi musu rai ta musu ñahan chacoo chi ra.

Quee xehe ra Jacoob nu iyo ra Labaan

31 ¹Tacan cuu, ta chito ra Jacoob cha cahan ndihi sehe ra Labaan, cha cati ra ta ra ti: “Cha ndihi ndatiñu sutu yo quihin ra Jacoob, ta chacan cha cuca xaan ra vitin”, cati ra ta ra. ²Ta nihin ra Jacoob cuhva cha tucu xaan quechaha iyo ra Labaan chihin ra, vati ña iyo mani ca ra chi ra cuhva xihna ca. ³Tacan cuu, ta cati ra Jehovaha Ndioo chi ra Jacoob ti: “Cuahan ndico ñuhun nu iyo sutu cun nu iyo ndihi ñivi cun, ta main cua cuhun chihin cun”, cati ra.

⁴Tacan cuu, ta tachi ra Jacoob tiñu cha na cua cuhun ña Raqueel chi ña Lea nu indi ra chiqui sacienda ra sana ra, ⁵ta cati ra chi ñi ti:

—Cha nihin yu cuhva cha tucu xaan iyo sutu ndo chihin yu, soco ra Ndioo, cha sacahnu suti, iyo ra chi, ⁶ta chito vaha maa ndo, vati ndee xaan satinũ yu chi ra, ⁷ta uchi chaha cha sama ra yahvi cha satinũ yu, ta cha sandahyu ñahan xaan ra chi, soco maa ra Ndioo, ña chaha ra cha savaha ra ni iin cha ndavaha ni chi. ⁸Ta cha cati ra Labaan sutu ndo ti: ‘Ndihi ri pindu can cua cuu yahvi cun’, ta mani ri mbee pindu quechaha cacu, ta tu cati ra ti: ‘Ndihi ri ndecu raya can cua cuu chihin cun’, mani ri ndecu raya sacacu sana ra. ⁹Cuhva can quenda ra Ndioo ndihi ri cuu sana sutu ndo, ta chaha ra chi ri ta ri chihin yu.

¹⁰“Ta queta iin quivi ndehi tichi ñumahna cha chinu ri ta ri tahan ri, ri mbee ii pindu chi ri tuun ndicu ri ta ri chi ri mbee sihi can. ¹¹Ta cahan ra tatun Ndioo can sivi yu tichi ñumahna, ta cati yu chi ra ti: ‘Ihya iyo yu’. ¹²Ta cati ndico ra tatun Ndioo chihin ti: ‘Ndehe vaha, vati ndihi ri mbee ii cha chinu chi ri sihi can, mani ri ndecu raya chi ri pindu cuu ri ta

ri. Tacan cati yu, vati cha ni ndehi ndihi cha ndavaha ni cha savaha ra Labaan chihun. ¹³Ta yuhu cuu Ndioo cha ni ndehe cun tichi ñumahna nu cuu chi Beteel nu ni chaqui ndaa cun iin yuu, ta choso cun aceite chata chi, ta ican cati ndicha cun chihin yu cha cua savaha cun. Ta chacan vitin cua quee cun ihya, ta cua cuhun cun ñuhun nu ni cacu cun’, cati ra chi tichi ñumahna —cati ra Jacoob chi ñi ta ñi.

¹⁴Nducahan ña Raqueel chi ña Lea, ta cati ñi ti:

—Ñahni ca cha cua nacoo sutu yo chihin yo na cua cuvi ra. ¹⁵Ta vitin ndacu ra cha ña nacoto ca ra chihin yo. Ta ndihi yahvi yo cha ni nihin ra cha xico ra chihin yo, cha ndihi chi sanaan ra. ¹⁶Ta maa ra Ndioo cha ni quenda ndihi ndatiñu sutu yo, ta chacan chi maa yo chi sehe yo cuu ndihi chi —cati ña Raqueel chi ña Lea.

Ta cati ndico ñi chi ra Jacoob ti:

—Savaha ndihi cha cati ra Ndioo chihin cun —cati ñi chi ra.

¹⁷⁻¹⁹Ta suvi ni quivi can, cuahan ra Labaan cua sata ra ixi mbee ra, ta quihvi xehe ña Raqueel tichi vehe sutu ña, ta suhu ña ita niñu cha sacahnu ñivi ña. Ta ra Jacoob, tiso vaha ra ndihi ndatiñu cha cua cuhun chi ñi, vati cua cuhun ndico ra iti ñuhun Canaan nu iyo ra Isaac sutu ra. Tacan cuu, ta sandaa ra chi ndihi sehe ra ta chi ndihi ñasihi ra siqui ri camellu. Ta quihin ra ndihi ri qiti cuhu sana ra ta ndihi ndatiñu cha nihin ra cha satinũ ra ñuhun Padaan-araam. ²⁰Cuhva can sandahyu ñahan ra Jacoob chi ra Labaan ra ñuhun Araam, vati ña ni cati ra chi ra cha cua cuhun ra, ²¹ta quihin ra ndihi ndatiñu ra, ta chinu xehe ra, ta yaha ra yuta cahnu cha nani Euufrate, ta cuahan ra iti yucu nu cuu chi ñuhun Galaad.

Cha ndicu ra Labaan chi ra Jacoob

²²Tacan cuu, ta yaha uni quivi, ta cati ñivi chi ra Labaan cha cuahan xehe ra Jacoob. ²³Chacan cuu cha sacuiti ra Labaan ndihi ñivi ra, ta cuahan ra ta ra chihin ra, vati cua ndicu ra ta ra chi ra Jacoob. Ta ucha quivi chica ra ta ra, ta sa ni tahan ra chi ra nu ndoo nuu ra nu cuu chi yucu Galaad. ²⁴⁻²⁵Ta ican ndoo tahan ra Labaan chi ndihi ra cuahan chi ra. Ta chacuaa can cahan ra Ndioo chi ra tichi ñumahna, ta cati ra chi ra ti: “Cua cumi cun cuenda ti ña cua cahan yuhu

cun chi ra Jacob”, cati ra chi ra tichi ñumahna can. ²⁶Ta ra Labaan, cati ra chi ra Jacob ti:

—Ña vaha cha sandahyu ñahan cun chi, ta quihun sehi, ta vachi ñi chihun cuhva ñivi cha tiin tiñu nu chacoo cuati. ²⁷Ña vaha cha chinu xehe cun, ta ña cati cun chi, vati tu cha chite, cua savahi iin vico, ta cua coo yaa, ta cua quee vaha cun chi cha vii. ²⁸Ta ni chi sehe yu ta ni chi sehe yani yu, ña ni chaha cun cha tayuhi chi ñi, ta saña tahan ndi. ¡Ña vaha cui savahun! ²⁹Cuu sandoyo ñuhun yu chihin ndo tu cuni yu, soco cuni ni cahan ra Ndioo sacahnu sutu cun chi tichi ñumahna, ta cati ra chi ti: ‘Ña cua cahan yuhu cun chi ra Jacob’, cati ra chi. ³⁰Ta tu cha cuni xaan cun chun cun vehe sutu cun, ¿ñacu suhu cun ndihi ita niñu cha sacahnu yu? —cati ra Labaan.

Ta ña chito ra Jacob cha ña Raqueel suhu ña ita niñu cha sacahnu sutu ña. ³¹Ta chacan cati ra Jacob chi ra ti:

—Cuyuhvi yu, ta chacan ña sacote chihun, vati saxini yu ti cua quenda ndico cun sehe cun chihin yu. ³²Ta cha cuenda ita niñu sacahnu cun, yaha maun, ta nanducu cun chi. Tu cha cua nanihin cun ita niñu chitohun nu iyo ndatiñu yu, cuu quihin ndico cun chi. Ta tu cha iyo iin ñivi cha cumi ita niñu cha sacahnu cun ihya, na cua cuvi ñivi can, ta ndihi ñivi yu ndehe ñi cuenda chehe —cati ra Jacob chi ra Labaan.

³³Tacan cuu, ta quihvi ra Labaan tichi vehe ñiin nu iyo ra Jacob, ta quechaha nanducu ra chi. Ta quihvi tahan ra tichi vehe ñiin ña Lea, ta sa quihvi tahan ra nu iyo ndihi uvi ñi cuu musu ñi, ta quihvi tahan ra nu iyo ña Raqueel, soco ñahni cha nanihin ra, ³⁴vati cha ni tixehe ña chi tichi tayu ri camellu, ta chacunda ña siqui chi. Chacan ña nanihin ra Labaan ita niñu can, masi nanducu xaan ra chi tichi nu iyo ña. ³⁵Ta cati ña chi sutu ña ti:

—Tata, ña cua cuxaan cun chihin yu, vati ña cuu cuinde iti nuu cun, vati tundoho cha tahan maa ndi cha cuu ndi ñahan iyo chihin yu —cati ña chi ra.

Ta sanihin ca ra Labaan nanducu ra ita niñu can, ta ña nanihin ra chi. ³⁶Tacan cuu, ta nduxaan ra Jacob, ta cati ra chi ra Labaan ti:

—¿Ñaan cha cumani yu, ta ñaan cuati savahi cha vachi nanducu cun chi chi tisihi? ³⁷Cha nanducu cun ndihi nu iyo

ndatiñu yu, ¿ta ñaan cha nanihin cun cha cuu chihin cun? Caqui chi ihya iti nuu ndihi ñivi yo, ta maa ñi cua cati ndaa yo ndicha. ³⁸Oco cuiya satiñu yu chihin cun, ta ni iin chaha ña nuu sehe mbee cun, ta ni iin chaha ña chachi yu sehe chivu cun. ³⁹Ta ni iin chaha ña cha ndaca yu ni iin ri mbee chihin cun cha chahni ri quti cuhu xaan, ta tiahvi yu chihun cuenda ri naan cha chinucahni ta chacuaa. ⁴⁰Cha chinucahni sandihi chi chihin yu cha ihni, ta chacuaa ña quixi vahi cha vichin. ⁴¹Cuhva can chacoi oco cuiya vehe cun, vati uchi cumi cuiya satiñu yu chihin cun cha cuenda nduvi tahan sehe sihi cun, ta inga iñu cuiya cumi yu sana cun, ta uchi chaha sama cun yahvi yu. ⁴²Ta ña cuu quenda cun cha iyo chihin yu, vati ra Ndioo sacahnu ñivi chahnu yu iyo chihin, ra sacahnu ra Abrahaam sutu chahnu-i ta sacahnu tahan ra Isaac suti chihin ra. Ta racan ndehe cha iyo yu chi tundoho, ta ndehe ra ndihi tiñu cha ni savahi. Chacan cuu cha cuxaan ra chihun cuni —cati ra Jacob chi ra Labaan.

Tiso vaha ra Jacob tiñu chi ra Labaan

⁴³Ta nducahan ra Labaan, ta cati ra chi ra Jacob ti:

—Ñi cuu ñasihi cun, sehe mai cuu ñi ta ñi, ta ndihi ve cuati ya, sehe yani yu cuu ve ta ve, ta ndihi ri mbee ya, chi mai cuu ri ta ri, ta chi mai cuu ndihi cha iyo ihya. Chacan ña cuu savahi cha ña vaha chihin ñi ta ñi chi sehe ñi. ⁴⁴Ta chacan vitin cua tiso vaha yo tiñu, vati tacan nacoto ñivi yo cuhva cha nduinuun yo —cati ra Labaan.

⁴⁵Tacan cuu, ta quihin ra Jacob iin yuu, ta chaqui ndaa ra chi cha cua cuu chi iin seña. ⁴⁶Ta cati ra chi ndihi ñivi ra ti: —Sacuiti ndo cuaha ca yuu ihya —cati ra.

Ta ndihi ni ñi sacuiti yuu ican, ta cuu chi iin mondo, ta suvi ni siqui chi ni chachi ñi ta ñi. ⁴⁷Ta ican sacunani ra Labaan “Jegaar Sahaduta”, ta ra Jacob sacunani “Galaad” chi.

⁴⁸Ta cati ra Labaan chi ra Jacob ti:

—Vitin, nu ndumondo yuu ya, cua cuu chi iin seña cuhva cha ndoo inuun yo, vati cua cucuhun ini yo cuhva cha tiso vaha yo tiñu ihya —cati ra.

Ta chacan cha cunani chi Galaad. ⁴⁹Ta cha cunani tahan chi Mizpa, vati cati ra Labaan ti:

—Maa ra Jehovaha Ndioo na cua cumi chi yoho ta chi yuhu ndihi tiempu cha ña cua ndehe tahan ca yo —cati ra.

⁵⁰Ta cati ndico tucu ra Labaan ti:

—Tu cha cua sayaha cun tundoho chi sehe sihi yu, an cua quihun inga ñi ñahan cua cuu ñasihi cun, vasi yoni ñivi cua ndehe cha ndavaha ni cua savahun, soco cucuhun ini cun ti ra Ndioo cha ndehe ra chi iin yo ta chi inga yo —cati ra.

⁵¹Ta cati ndico tucu ra Labaan chi ra Jacoob ti:

—Vitin ndehe nu chaqui ndaa yo yuu ya, ta caa mondo ndihi ca chi, vati chehe cuu iin seña cha cuenda nduvi tahan yo, ⁵²vati cua cuhva chi cuenda cha ndoo inuun yo, vati ni yoho ta ni yuhu, ña cua cuu yaha yo nu iyo seña ya, ta cua savaha yo cha ña vaha chi tahan yo. ⁵³Na cua cati ra Ndioo ra Abrahaam, ra ni sacahnu tahan ra Nacoor an ndicha yo an ña ndicha yo cha cahan yo chi tahan yo —cati ra Labaan.

Tacan, ta cati tahan ra Jacoob chi ra Labaan iin cha ndicha ndicha cuenda ra Ndioo ra Isaac sutu ra. ⁵⁴Ta yaha chacan, ta chahni xaan ra Jacoob quiti cuhu sana ra, ta sacahnu ra chi ra Ndioo siqui yucu can, ta cana ra chi ndihi ñivi ra ti cua cachi ñi ta ñi, ta suvi ni ican ndoo ñi chacuaa can.

⁵⁵Ta tuvi inga quivi, nahan xaan ndoyo ra Labaan, ta tayuhu ra chi ndihi sehe yani ra ta chi ndihi sehe ra, ta cahan vaha xaan ra chi ñi ta ñi, ta sa cuahan ndico ra iti ñuun ra.

Nu nihin tahan ra Jacoob chi ra Esauu

32 ¹Ta sanihin ra Jacoob cuahan ra iti chi ndihi ñivi ra. Ta ni ndehe ra cha tuvi xaan ra tatun Ndioo iyo nu yaha ra. ²Ta quechaha cati ra Jacoob ti: “¡Nu iyo ra tatun Ndioo cuu tichi cuhu ya!” cati ra. Ta chacan sacunani ra Mahanaiim ican.

³Ta tachi ra Jacoob musu ra cuahan iti yucu Seiir nu cuu chi ñuhun Edoom nu iyo ra Esauu yani ra. ⁴Ta cati ra chi ra ta ra ti: “Cuhva ya cua cati ndo chi ra: ‘Ra Jacoob musu cun tachi chihin ndi, ta chaha ra cuenda ti: Chi ra Labaan chacoo ra ndihi tiempu ya, ta satíñu ra chi ra. ⁵Ta vitin tuvi xaan sana ra iyo. Iyo sundiquin ra chi burru ra chi mbee ra chi musu rai chi musu ñahan iyo chihin ra, ta tachi ra tuhun chihin cun, yoho ra chahnu, ta chica ra tu manini ti na cua

quihin cuenda cun chihin ra chi ñivi ra’. Tacan cua cati ndo chi ra”, cati ra chi ra ta ra. Ta quee ra ta ra, ta cuahan ra.

⁶Ta quivi cha queta ndico ra musu can ta ra cha chahan ra tiñu, ta cati ra ta ra chi ra Jacoob ti:

—Chahan ndi nuu ra Esauu yani cun, ta cha vachi maa ra, vachi ndehe ra chihin cun chi cumi cientu rai —cati ra ta ra chi ra.

⁷Ta chacan quechaha cuyuhvi xaan ra Jacoob, ta saxini xaan ra, ta numi ni ra quechaha natahvi ra ñivi ra, ta ni savaha ra uvi cuenda chi ñi. Tacan ni natahvi tahan ra sana ra, ri sundiquin chi ri mbee chi ri camellu. ⁸Ta quechaha saxini ra ti: “Tu cua quichi ra yani yu, ta cua cahni ra iin cuenda ñi, soco inga cuenda ñi, cua cunu xehe ñi, ta cua cacu ñi”, saxini ra. ⁹Ta quechaha cahan ndahvi ra chi ra Ndioo, ta cati ra chi ra ti: “Maun cuu Ndioo ni sacahnu ra sutu chahnu yu Abrahaam, ta suvi ni chi maun sacahnu ra Isaac suti, ta maun cuu ra Jehovaha Ndioo ni cati chi cha na cua cuhun ndico yu ñuhun nu iyo ñivi yu, ta cati cun ti cua tindee cun chihin yu. ¹⁰Ta ndihi chaha savaha xaun tu manini chihin yu, masi ña tahan chi, vati main cuu musu cun. Ta quivi cha ni yahi yuta Jordaan ndicha cuii iin yutun ni nain, soco vitin iyo ñivi yu chi sana yu, ta cuaha xaan ndatiñu yu, ta uvi cuenda ñivi cuu chi nu iyo yu vitin. ¹¹Ta chacan chica yu tu manini ti cua cumi cun chihin yu tu cha cua cani tahan ra Esauu yani yu chi, vati yuhvi xain, coto cua cahni ra chi ñi cuu ñasihi yu chi ndihi sehe cuati ndi, ¹²vati maun cati ndicha chi cha cua savahun cha vaha chi, ta tuvi xaan sehe yu chi ñivi yu cua coo cuhva cha iyo cuaha xaan yuti yuhu tañuhun, ta yoni cua cuu cahvi chi ñi, cati cun”, cati ra Jacoob chi ra Ndioo.

¹³Ta chacuaa can ndoo ra quixi ra ican, ta nu ndoyo ra, ta sa nacachi ra quiti cuhu cha cua samani ra chi ra Esauu. ¹⁴Ta quihin ra uvi cientu ri chivu sihi chi oco ri ii chi uvi cientu ri mbee sihi chi oco ri ii ¹⁵chi oco uchi ri camellu sihi ndoo ni chi sehe ri chi uvi xico ri sundiquin sihi chi uchi ri ii chi oco ri burru sihi chi uchi ri ii. ¹⁶Ta chaha cuenda ra chi ri ta ri chi ra cuu musu ra, iin iin cuenda ri chi iin iin cuenda ra ta ra, ta cati ra chi ra ta ra ti:

—Cuahan ndo iti nuu, ta cua nacoo nuna ndo mahñu iin iin cuenda ri quiti cuhun can —cati ra Jacoob chi ra ta ra.

¹⁷Chaha ra tiñu chi ra musu cha cuahan xihna cuii, ta cati ra chi ra ti:

—Tu cua nihin tahan cun chi ra Esauu yani yu, ta cua nducu tuhun ra chihun ‘¿Yoo chi iyo cun, ta ndaa cuahan cun, ta yoo chi cuu ri quti cuhu ndaca cun?’, cua nducu tuhun ra. ¹⁸Ta cua cati cun ti: ‘Chi ra Jacoob musu cun cuu ri, ta chi maun samani ra chi ri, ra chahnu, ta vachi tahan ra iti chata yu’, cua cati cun chi ra —cati ra Jacoob.

¹⁹Tava tiñu ndico tucu ra chi ra musu uvi can, tacan ni chi ra uni can chi ndihi ca ra ndaca iin iin cuenda ri quti cuhu sana ra. Ta cati ra chi ra ta ra ti:

—Tu cua tahan tahan ndo chi ra Esauu, iin ni cuhva cua cahan ndo, ²⁰ta cua cati ndo chi ra ti: ‘Ra musu cun Jacoob, cha vachi tahan ra iti chata ndi’, cua cati ndo —cati ra Jacoob chi ra ta ra.

Ta saxini ra Jacoob ti: “Cua ndehe ra ndihi cha samani yu, ta cua nduvita ini ra. Tacan, ta hora cha cua ndehe ra chi cua cucahnu ini ra chihin yu”, saxini ra. ²¹Cuhva can tachi ra ndihi cha cua samani ra iti nuu, ta ndoo ra quixi ra chacuaa can nu iyo ra.

²²Ta suvi ni chacuaa can ndoyo ra, ta quihin ra nduvi tahan ñasihi ra chi nduvi musu ñi ta ñi chi ndihi uchi iin sehe ra, ta sayaha ra chi ñi yuta cha nani Jabooc. ²³Ta nu ni ndihi ñi yaha savaha ra, sayaha tahan ra ndihi ndatiñu ra.

Titahan ra Jacoob chi ra tatun Ndioo

²⁴Tacan cuu, ta ndoo ituhun maa ca ra Jacoob, ta titahan xaan iin ra rai chihin ra nda cua nda cha cundichin, ²⁵soco hora cha nihin ra rai can cuhva cha ña cua cuu sacanaan ra chi ra Jacoob, cani ra nu tiin tahan iquin siqui xuu ra, ta yaha tahan chi. ²⁶Ta cati ra rai can chi ra ti:

—Saña chi, vati cha cuahin, ti cha vachi cundichin —cati ra.

Ta nducahan ra Jacoob, ta cati ra ti:

—Ña cua sañe chihun, tu cha ña cua cuhva cun cha vaha chihin yu —cati ra.

²⁷Ta nducu tuhun ra rai can chi ra Jacoob ti:

—¿Ñaan nani cun? —cati ra.

Ta nducahan ra, ta cati ra ti:

—Jacoob nani yu —cati ra.

²⁸Ta cati ndico tucu ra rai can ti:

—Vitin ta iti nuu ñavi ca Jacoob cua cuu sivi cun.

Israeel cua cunani cun, vati ni titahan xaan cun chi ra Ndioo ta chi ra ñuñivi, ta sacanaan cun —cati ra chi ra Jacoob.

²⁹Ta nducu tuhun ra Jacoob chi ra ti:

—Cati tahan ñaan nani cun chihin yu —cati ra.

Ta nducahan ra rai can, ta cati ra ti:

—¿Ñacu nducu tuhun cun sivi yu? —cati ra.

Tacan cuu, ta chaha ra cha vaha chi ra Jacoob. ³⁰Ta chacan Penieel sacunani ra Jacoob ican, vati cati ra ti: “Ihya ni satuvi nuu ra Ndioo chi ra chihin yu, soco ni ndito yu”, cati ra.

³¹Ta cha quee nicandi, ta quee ra cuahan ra, soco chica uhvi ra, vati ni yaha tahan iquin siqui xuu ra. ³²Ta chacan nda cua nda vitin ña chachi ñivi ñuhun Israeel tuti iquin siqui xuu ri quti cuhu cha cuenda cha ni tahan ra Jacoob tacan.

Ndumani ra Jacoob chi ra Esauu

33 ¹Ta nu ni ndehe ra Jacoob cha vachi ra Esauu chi cumi cientu rai cha cuahan chi ra, quechaha natahvi ra sehe cuati ra chi ña Lea chi ña Raqueel chi nduvi ñi cuu musu ra. ²Ta nduvi ñi musu can, cuahan ñi iti nuu chi ndihi sehe ñi, ta sa cuahan tahan ña Lea chi ndihi sehe ña, ta nda nu sandihi cuahan ña Raqueel chi ra Cusee. ³Ta yaha ra iti nu ndihi ñi, ta chahnu xini ra ucha chaha nda nu ñuhun nda cua nda cha nduyatin ra chi yani ra. Cuhva can queta ra nu inda yani ra, ⁴soco ra Esauu, chinu xaan ra cha satahan iti ra chi ra Jacoob, ta chacunumi ndaa ra chi ra, ta tayuhu ra chi ra. Ta quechaha ndahyu xaan nduvi tahan ra ta ra. ⁵Yaha chacan, ta ndehe ra Esauu nu inda ñi ñahan can ta ñi chi ndihi sehe cuati ñi, ta quechaha nducu tuhun ra chi ra Jacoob ti:

—Ta ñivi can, ¿yoo ñi cuu ñi? —cati ra.

Ta cati ndico ra Jacoob ti:

—Sehe cuati ra musu cun cuu ve ta ve cha chaha ra Ndioo chihin yu —cati ra.

⁶Tacan, ta tuhva ñi cuu musu ra chi ndihi sehe ñi, ta chahnu xini ñi nda nu ñuhun nu inda ra Esauu. ⁷Ta sa tuhva tahan ña Lea chi ndihi sehe ña, ta queta tahan ra Cusee chi ña Raqueel, ta iin ni cuhva chahnu xini tahan ñi. ⁸Ta quechaha nducu tuhun ra Esauu chi ra ti:

—¿Ñaan cuni cati cha tachi cun ndihi sana cun chihin yu chi ndihi ñivi cha tahan tahin iti vachi? —cati ra.

Ta nducahan ra Jacoob, ta cati ra ti:

—Cuni yu cha savahun tu manini, cucahnu ini cun chihin yu, yoho ra chahnu —cati ra.

⁹Ta cati ndico ra Esauu ti:

—Yani xaa, cuaha xaan cha iyo chihin yu, na ndoo ndico sana cun chi maun —cati ra Esauu.

¹⁰Ta nducahan ndico ra Jacoob, ta cati ra ti:

—¡Ña tacan! Savaha tu manini chihin yu, tu cha ndicha cucahnu ini cun chi, cua quihin cuenda cun ndihi cha samani yu chihun, vati cha ndehi nuu cun vitin. Nu ra Ndioo ndehi cuni yu, ta cusii ini xain, vati quihin cuenda vahun chi. ¹¹Ta chica ndahvi xain chihun, na cua quihin cuenda cun ndihi cha vaha cha chahi chihin cun, vati maa ra Ndioo, cuaha xaan cha vaha chaha ra chihin yu, ta ñahni cha cumani chi —cati ra Jacoob chi ra.

Tacan cuu, ta quihin cuenda ra Esauu chi, vati sanini xaan ra Jacoob chi ra. ¹²Ta cati ndico tucu ra Esauu chi ra ti:

—Cua cuhun yo vitin, ta mai cua cuhun iti nuu —cati ra.

¹³Ta cati ra Jacoob chi ra ti:

—Cha chito maun, ra chahnu, ti ni cuati xaan sehi, ta inga ndico, ti sana yu sa chacoo tahan sehe ri ta ri, ta tu cha cuaha xaan cua caca ri, cua cuitatun ri, ta cua cuvi ri ta ri. ¹⁴Ta chacan cua yaha maun iti nuu, ta cua cundicu tahan ndi chihun, ta cuhva cha cuee cuee ni cua caca ndihi sehi chi ndihi sana yu. Tacan cua cuhin, ta cua nihin tahan ndico yo nda nu iyo cun ñuhun Seiir —cati ra.

¹⁵Ta cati ndico ra Esauu ti:

—Tu cha tacan cati cun, cua ndoo uvi ñivi yu chihin, vati cua tindee ñi chihin —cati ra.

Ta nducahan ra Jacoob, ta cati ra chi ra ti:

—Ña saxini cun, vati cha savaha xaun tu manini chihin yu —cati ra.

¹⁶Tacan cuu, ta suvi ni quivi can cuahan ndico ra Esauu iti ñuhun Seiir. ¹⁷Ta ra Jacoob, cuahan ra iti nu cuu chi Sucoot, ta ican sandaa ra vehe ñiin ra, ta savaha ra tiahva nu chacoo sana ra, ta chacan sacunani ra Sucoot ican.

¹⁸Ta cuhva can queta vaha ra nu cuahan ra cha quee ra ñuun Padaan-araam, ta queta ra ñuun Siqueem cha iyo cuenda ñuhun Canaan. ¹⁹Ican sata ra iin ñuhun chi ñivi iyo ican, cha cuu sehe ra Hamoor, sutu ra Siqueem, ta tiahvi ra yahvi chi cha cuu ituhun cientu xuhun cuichin, ta ican sandaa

ra vehe ñiin ra. ²⁰Ta savaha ra iin altaar yuu, ta sacunani ra chi El-Elohee-Israeel, cha cuni cati chi “Ra Ndioo sacahnu ra Israeel”.

Sandoyo ñuhun run Siqueem chi ña Dina

34 ¹Ta chacoo iin quivi quee ña Dina sehe ra Jacoob chi ña Lea, ta chahan ña cha ndehe ña chi ñi ñahan tivaa cha iyo ñuun can. ²Ta ndehe run Siqueem chi ña, ta titahan xaan run chi ña, ta sa chacoo run ndavaha ni chi ña. Ta run Siqueem can cuu sehe ra Hamoor cha ndaca ñahan chi ñivi ñuun can, ³soco yaha cha savaha run tacan, ta cuni xaan run chi ña, ta nducu run cuhva cha na cua cuni tahan ña chi run. ⁴Chacan cuu cha ni cati run chi sutu run ti:

—Cua nducu cun chi ña tivaa can, vati cua cuu ñasihi yu —“ati run Siqueem chi sutu run.

⁵Ta nu ni chito ra Jacoob cha ni savaha run Siqueem chi sehe sihi ra, ña cahan ni ra hora can, soco chatu ra nda ni queta ndihi sehe rai ra cha cuahan ra ta ra chiqui cua sacuenda ra ta ra sana ra. ⁶Ta suvi ni quivi can chahan ra Hamoor cha cahan vaha ra chi ra Jacoob.

⁷Ta nu ni queta ndihi sehe rai ra Jacoob cha chahan ra ta ra chiqui, ta ni chito ra ta ra cha savaha run Siqueem chi ña Dina. Ndahvi xaan cuni ra ta ra, soco xaan xaan quechaha cuni tahan ra ta ra cuenda cha ña chaa ini run Siqueem chi ñivi ñuun Israeel cha savaha run ndavaha ni chi tahan ra ta ra, vati iin cha ña tahan chi ni savaha run. ⁸Ta ra Hamoor, cahan vaha ra chi ra ta ra, ta cati ra ti:

—Ra sehi Siqueem, cuni ndicha ra chi ña tivaa tahan ndo, ta chacan chica xain tu manini chihin ndo cha na cua cuhva ndo chi ña, vati cua tandaha ña chi ra. ⁹Chacan vitin cua tiso vaha yo tiñu, vati tacan cua cuu tandaha ñi ñahan ñuun ndo chi ra ñuun maa ndi, ta cua tandaha tahan ñi ñahan ñuun ndi chi ra ñuun ndo. ¹⁰Cuu ndoo ndo chihin ndi. Coe ndo, vati iyo nuna nu ñuhun ya satíñu ndo, ta xico ndo ndatiñu ndo, ta cuu sata ca ndo ñuhun cha cua cuu chihin ndo —cati ra Hamoor.

¹¹Ta cati run Siqueem chi ra Jacoob chi ndihi sehe rai ra ti:

—Savaha ndo tu manini chi, ta cua cuhve ndihi cha cua ndaca ndo. ¹²Cati maa ndo chi ñaan ndihi cha cuni ndo, ta

cua cuhva yu ndihi chi, soco savaha ndo tu manini cuhva ndo chi ña Dina, ti cua tandahi chi ña —cati run Siqueem.

¹³Tacan cati run, soco ndihi ra cuu sehe rai ra Jacoob, ña cuni vaha ra ta ra ndoo ra ta ra tiñu chi run Siqueem ni chi sutu run cuenda cha ña ni chaa ini run chi ñivi ra ta ra, vati chacoo run ndavaha chi ña Dina, ta chacan sandahyu ñahan ra ta ra. ¹⁴Ta cati ra ta ra chi run Siqueem chi sutu run ti:

—Ña cuu cuhva ndi chi ña tahan ndi cha cua tandaha ña chi iin rai cha ña tahnda ñiin xini xuu ra cuhva iyo maa ndi, vati cua cuu chi iin tucanuun chihin ndi. ¹⁵Cuu cua ndoo ndi tiñu cuhva cha chica ndo, soco cua savaha tahan ndo cuhva cha iyo tahan maa ndi, vati ndihi ra rai ñuun ndo, cua tahnda tahan ñiin xini xuu ra ta ra. ¹⁶Tacan cua cuu tandaha ra ta ra chi sehe sihi ndi, ta cua tandaha maa ndi chi ñivi ñahan ñuun ndo. Ta cua ndoo ndi chihin ndo, ta cua cuu yo iin ni ñuun. ¹⁷Ta tu cha ña ndoo ndo vaha cuhva cha chica ndi chihin ndo, cua quihin ndi chi ña Dina tahan ndi, ta cua cuhun ndi —cati ra ta ra.

¹⁸Ta ra Hamoor chi ra Siqueem sehe ra, ndoo ra ta ra vaha cuhva cha chica tiñu chi ra ta ra. ¹⁹Chacan cuu cha ra Siqueem, numi ni ra, ta savaha ra cuhva cha chica tiñu chi ra, vati cuni xaan ra chi sehe ra Jacoob. Ta maa ra cuu iin rai ndaa yahvi xaan chi ndihi ñivi ra. ²⁰Ta ra Hamoor chi sehe ra, queta ra ta ra yuhu ñuun ra, ta cha cahan ra ta ra chi ndihi ra rai ñuun can nu tiso vaha ra ta ra ndihi tiñu. Ta cati ra ta ra ti:

²¹—Ndihi ñivi cha cuu sehe ra Jacoob, rai vaha xaan cuu ra ta ra, ta chacan cua cuhva yo cha cua coo ra ta ra nu ñuhun yo, ta cua satíñu ra ta ra nuu chi, vati ni iyo xaan nu nuna nu ñuhun yo, ta cuhva can cua cuu tandaha yo chi sehe sihi ñi, ta cua cuhva tahan yo sehe sihi yo chihin ñi. ²²Ta cua ndoo ñi coo ñi ihya tu cha cua savaha yo cuhva cha iyo tahan maa ñi, ta iin ni ñuun cua cuu yo. ²³Ndihi ndatiñu ñivi can chi ndihi sana ñi cua cuu chi chi maa yo, ndicha cui ti cua sacuinu yo cuhva cha chica ñivi can —cati ra ta ra chi ñivi ñuun ra.

²⁴Ta ñivi ñuun can ta ñi, nduinuun ñi ta ñi chi ra Hamoor chi sehe ra. Tacan, ta ndihi ra yaha yuhu ñuun can, savaha ra

ta ra cuhva cha chica tiñu chi ra ta ra, ²⁵soco cha ni yaha uni quivi cha savaha ra rai can ta ra cuhva cha iyo tahan maa ñivi ra Jacoob, ta ra Simeoon chi ra Levii cuhva ña Dina, quihin ra ta ra machete ra, ta chahan ra ta ra ñuun can, ta ni chahni ra ta ra chi ndihi ra rai iyo ican, ta ña cuu cani tahan ñivi can, vati ni uhvi xaan ra ta ra cuenda cha savaha ra ta ra cuhva cha ni chica ndihi sehe ra Jacoob. ²⁶Ta chahni tahan ra ta ra chi ra Hamoor chi run Siqueem sehe ra chi machete ra, ta sa ni quihin ndico ra ta ra chi ña Dina, ta cuahan ra ta ra. ²⁷Ta queta ndihi ca sehe ra Jacoob ñuun can, ta yaha cava ra ta ra siqui ndii cuecu ican, ta suhu ra ta ra ndihi cha iyo ñuun can cuenda cha ni savaha run Siqueem ndavaha ni chi ña Dina cuhva ra ta ra. ²⁸Ta quihin tahan ra ta ra ndihi ri mbee chi ri sundiquin chi ri burru cha iyo ñuun can, ta quihin tahan ra ta ra ndihi ri cha iyo chiqui. ²⁹Ndihni ndatiñu ñivi can cha iyo vehe ñi ni quihin ra ta ra, ta quihin ra ta ra chi ndihi ñi ñahan chi ndihi sehe ñi. ³⁰Tacan cuu, ta cati ra Jacoob chi ra Simeoon chi ra Levii ti:

—Ña vaha cuii savaha ndo, vati tichi tundoho cahnu xaan tihni ndo chihin yu. Ta vitin ñivi Canaan chi ñivi Fereez, cua cuxaan ini run ta run chi, ta cua quichi cani tahan ta run chihin yu, ta ña tuvi ñivi iyo chihin. Ta cua cahni ta run chihin yu chi ndihi ñivi yu vehi —cati ra Jacoob.

³¹Ta nducahan ra ta ra, ta cati ra ti:

—Maa run Siqueem savaha ndavaha ni chi ña tahan ndi, vati savaha run chi ña cuhva cha ndacu ñivi chi ñi ñahan chica cuu ndavaha ni —cati ra ta ra.

Cuahan ra Jacoob ñuun Beteel

35 ¹Yaha chacan, ta cahan tucu ra Jehovaha Ndioo chi ra Jacoob, ta cati ra ti: “Cuahan iti ñuun Beteel, ta cua ndoo nuu cun tican. Ta cua savahun iin altaar yuu ican, ta cua sacahnu cun chihin yu nu ni ndehe cun chi quivi cha cuahan chinu cun nuu ra Esauu yani cun”, cati ra Jehovaha Ndioo. ²Tacan cuu, ta cahan ra Jacoob chi ndihi ñivi ra chi ndihi ca ñivi cha iyo chi ra, ta cati ra chi ñi ti:

—Cua tava ndo ndihi ita niñu cha sacahnu ndo, ta cua cuhva cuenda ndo chihin yu, ta cua coo ica ndo, ta cua cuti

ndo, ta cua sama ndo sahna ndo, ³vati cua cuhun yo iti ñuun Beteel, ta ican cua savahi iin altaar yuu nu cua sacahnu yo chi ra Ndioo, ra ni tindee chihin yu quivi cha chaco chi tundoho, ta suvi ni maa ra tindee chihin ndihi nu cuahin nda cua nda vitin —cati ra Jacoob.

⁴Cuhva can quechaha chaha cuenda ñi ndihi ita niñu cha sacahnu ñi, ta chaha tahan ñi ndihi siqui soho ñi, ta cuchi ra Jacoob ndihi run chaha yutun tundii cahnu cha inda yatin ñuun Siqueem. ⁵Ican quee ñi, ta cuahan ñi, ta savaha ra Ndioo cha cuyuhvi ndihi ñivi ñuun cha iyo yatin nu cuahan ñi, ta yoni cani tahan chi ñivi ra Jacoob.

⁶Ta queta ra Jacoob chi ndihi ñivi ra ñuun cha nani Luuz, ta vitin nani chi Beteel cha iyo cuenda ñuhun Canaan. ⁷Tacan cuu, ta savaha ra iin altaar yuu cuhva cha cati ra Ndioo chi ra, ta sacunani ra Beteel chi, vati ican ni ndehe ra chi ra Ndioo quivi cha cuahan chinu ra cuenda ra Esauu yani ra. ⁸Ta tichi quivi can chihi ña Deebora ñahan ni cumi chi ña Rebeca cha cuu ña ña luhu, ta cuchi ñi chihin ña chaha yutun tundii cha inda yatin Beteel can, ta chacan cha cunani chi Aloon-bacut cha cuni cati “Yutun nu ndahyu ñivi”.

⁹Ta quivi cha quichi ndico ra Jacoob iti Padaan-araam satuvi nuu ra Jehovaha Ndioo chi ra, ta ni chaha ra cha vaha chi ra. ¹⁰Ta cati ra Ndioo chi ra ti:

“Jacoob nani cun,
soco vitin cua sama yu sivi cun,
ta Israeel cua cunani cun”, cati ra chi ra.

Tacan, ta ndoo sivi ra cha nani ra Israeel. ¹¹Ta cati ndico tucu ra Ndioo chi ra Jacoob ti:

“Yuhu cuu ra Ndioo iyo ndihi cuii tundee ini,
na cua ndutuvi sehe cun chi sehe yani cun cha cua cuu
tata cun,
ta ñican cua sañuun, ta cua savaha ñi cuaha xaan
ñuun nahnu,
ta suvi ni tata cun cua quee ñivi cha cua cundaca
ñahan chi ñivi can.

¹²Ta ndihi ñuhun cha chahi chi ra Abrahaam chi ra Isaac cua cuhve chi chihin cun, chi ndihi tata cun”, cati ra Ndioo.

¹³Ndihhi cahan ra Ndioo chi ra, ta cuahan ra. ¹⁴Ta quihin ra Jacoob iin yuu, ta chaqui ndaa ra chi cuhva iin seña cha ican ni cahan ra Ndioo chi ra, ta choso ra aceite olivu chi nduxi chiti uva nuu chi, ta ndoo chi cuenda ra Ndioo. ¹⁵Ta Beteel sacunani ra Jacoob ican, vati ican ni cahan ra Ndioo chi ra.

¹⁶Tacan cuu, ta quee ñi ican, ta cuahan ñi iti nuu ca. Ni cani ta cua queta ñi ñuun Efrata, ta cacu sehe ña Raqueel. Cuaha xaan tundoho ndehe ña, ta chacoo ve. ¹⁷Ta hora cha ni ndehe ña tundoho cati ña ñahan cha ndehe nu cacu sehe ña Raqueel ti: “Ña cuyuhvi cun, vati suvi ni rai cuu ve cua cacu”, cati ña. ¹⁸Cha cuni cuvi ña, ta cacu sehe ña, ta sacunani ña Benoni chi ve, soco sutu ve sacunani ra Benjamiin chi ve.

¹⁹Yaha chacan, ta chihi ña Raqueel, ta cuchi ñi chihin ña iti cuahan ñuun Efrata nu cuu chi Beleen vitin. ²⁰Ta quihin ra Jacoob iin yuu, ta chaqui ndaa ra chi nu cuchi ra chi ña Raqueel cha cua cuu chi iin seña, ta iyo chi nda cua nda vitin.

²¹Chacan cuu cha quee ñivi ra Israeel, ta cuahan ñi iti nu cuu chi Migdaal-edar, ta ican ni sandaa ñi vehe ñiin ñi. ²²Tacan cuu, ta cha ni iyo ñi nu ñuhun can, ta quixi ra Rubeen chi ña Bilha cha cuu ñasihi sutu ra, ta chacoo ra chihin ña, ta chito ra Israeel cha ni savaha ra, ta chihi xaan ra tisihi.

Uchi uvi sehe ra Jacoob

Tacan, ta chacoo uchi uvi sehe ra Israeel. ²³Ta ndihi sehe ña Lea cha chacoo chi ra Jacoob, cuu ra Rubeen, sehe xihna cuii ña, ta sa chacoo tahan ra Simeoon chi ra Levii chi ra Judaa chi ra Isacaar chi ra Zabuloon. ²⁴Ndihhi sehe ña Raqueel cha chacoo cuu ra Cusee chi ra Benjamiin. ²⁵Ndihhi sehe ña Bilha cha cuu musu ña Raqueel cuu ra Daan chi ra Neftalii. ²⁶Ndihhi sehe ña Zilpa cha cuu musu ña Lea cuu ra Gaad chi ra Aseer. Ndihi racan ta ra cuu sehe ra Jacoob cha cacu nu ni chacoo ra iti ñuhun Padaan-araam.

²⁷Ta cuahan ndico ra Jacoob vehe ra Isaac sutu ra iti ñuun Mamre cha iyo cuenda ñuhun Arba cha cuu ñuun Hebron nu

ni chacoo ra Abrahaam chi ra Isaac. ²⁸Cientu cumi xico cuiya chacoo ra Isaac nu ñuhun ñuñivi ya. ²⁹Ta cha chahnu xaan ra, ta chihi ra, ta cuchi sehe ra chi ra, ra Esauu chi ra Jacoob nu ni cuchi ndihi ca ñivi chahnu ra ta ra.

Ñivi cha cuu tata ra Esauu

36 ¹Ndihhi ñivi ya cuu tata ra Esauu, ta inga sivi ra cuu Edoom. ²Ta ra Esauu, tandaha ra chi ñi ñahan ñuhun Canaan. Tandaha ra chi ña Ada cha cuu sehe sihi ra Eloon cha cuu ñivi Heet, ta tandaha tahan ra chi ña Aholibama cha cuu sehe sihi ra Anaa ra cuu sehe ra Zibeoon cha cuu ra ñivi Heev, ³ta tandaha tahan ra chi ña Basemaat cha cuu sehe sihi ra Ismaeel cha cuu cuhva ra Nebaioot. ⁴Ta chacoo iin sehe ña Ada chi ra Esauu, ta cha cunani ve Elifaaz. Tacan ni ña Basemaat chacoo tahan iin sehe ña, ta cha cunani ve Reueel. ⁵Ta ña Aholibama, chacoo uni tahan sehe ña. Chacoo ra Jeuus chi ra Jalaam chi ra Coree. Ndihi racan ta ra cuu sehe ra Esauu cha cacu ñuhun Canaan.

⁶Ta quihin ra Esauu chi ñi cuu ñasihi ra chi ndihi sehe rai ra chi sehe sihi ra chi ndihi ñivi cha iyo chi ra. Quihin tahan ra ndihi qüiti cuhu sana ra chi ndihi ndatiñu ra cha nihin ra ñuhun Canaan, ta quee ndaa ra Esauu chi ra Jacoob yani ra, ta cuahan ra cua coo ra inga ñuhun, ⁷vati tuvi xaan sana ra ta ra iyo. Chacan ña cua cuu coo icaa ra ta ra ñuhun Canaan can, vati ña cua queta cachi sana ra ta ra ican. ⁸Ta ra Esauu ndoo ra yucu Seiir. Ta Edoom cuu inga sivi ra.

⁹Ndihhi ñivi ya cuu tata ra Esauu cha cuu ñivi ñuun Edoom cha iyo yucu Seiir. ¹⁰Ta cuhva ya cha cunani ra ta ra: Iin ra cuu Elifaaz cha cuu sehe ña Ada ñasihi xihna cuii ra Esauu, ta inga ra cuu ra Reueel cha cuu sehe ña Basemaat inga ñasihi ra. ¹¹Ta ndihi sehe ra Elifaaz cuu ra Temaam chi ra Omaar chi ra Zefo chi ra Gataam chi ra Cenaaz. ¹²Ta ra Elifaaz, quihin ra iin ñahan cha cha cunani Timna, ta chacoo iin sehe ña cha nani Amaleec. Rahya cuu sehe yani ña Ada ña cuu ñasihi xihna cuii ra Esauu. ¹³Ta sehe ra Reueel cuu ra Nahaat chi ra Zera chi ra Sama chi ra Miza. Ndihi racan ta ra cuu sehe ña Basemaat ña cuu ñasihi uvi ra Esauu. ¹⁴Ta ña cuu ñasihi uni ra Esauu cuu ña Aholibama cha cuu sehe ra Anaa, ta sehe

yani ra Zibeoon cuu ña, ta ndihi sehe ña cha chacoo cuu ra Jeuus chi ra Jalaam chi ra Coree.

¹⁵Racan ta ra cuu xini chi ñivi ra Esauu. Ta ndihi sehe ra Elifaaz sehe xihna cuii maa ra Esauu cuu rahya ta ra. Ra cuu xini cuu ra Temaam chi ra Omaar chi ra Zefo chi ra Cenaaz ¹⁶chi ra Coree chi ra Gataam chi ra Amaleec. Racan ta ra cuu iti nuu chi ñivi ñuhun Edoom cha cuu ñivi ra Elifaaz, ta ndihi ra ta ra cuu sehe ña Ada. ¹⁷Ta ndihi sehe ra Reueel, inga sehe ra Esauu: Ra cuu xini cuu ra Nahaat chi ra Zera chi ra Sama chi ra Miza, ta racan ta ra cuu xini cuenda ra Reueel, ta chacundaca ñahan ra ta ra chi ndihi ñivi ñuhun Edoom cha cuu tata ña Basemaat ñasihi uvi ra Esauu. ¹⁸Ta ndihi sehe ña Aholibama ñasihi uni ra Esauu cha cuu sehe sihi ra Anaa cuu ra Jeuus chi ra Jalaam chi ra Coree, ta rahya ta ra cuu xini chi ñivi ra ta ra. ¹⁹Ndihhi racan ta ra cuu xini cha cuu tata ra Esauu, ta chacundaca ñahan ra ta ra chi ñivi ñuhun Edoom.

²⁰Rahya ta ra cuu sehe ra Seiir ñivi Hoor cha iyo nu ñuhun can: Ra Lotaan chi ra Sobaal chi ra Zibeoon chi ra Anaa ²¹chi ra Disoon chi ra Ezeer chi ra Disaan cuu ra ta ra. Ta ndihhi racan ta ra cuu xini chi ñivi Hoor cha cuu ñivi ra Seiir cha iyo tichi ñuhun Edoom. ²²Ta sehe ra Lotaan cuu ra Hori chi ra Hemaam. Ta cuhva ra Lotaan cuu ña Timnaa. ²³Ta sehe ra Sobaal cuu ra Alvaan chi ra Manahaat chi ra Ebaal chi ra Sefo chi ra Onaam. ²⁴Ta sehe ra Zibeoon cuu ra Aja chi ra Anaa. Ta ra Anaa cuu ra nanihin nu iyo nduta nduhva iti nu cha sacoho ra ndihhi burru cha cuu sana sutu ra. ²⁵Ta nduvi sehe ra Anaa cuu ra Disoon chi ña Aholibama. ²⁶Ta sehe ra Disoon cuu ra Hemdaan chi ra Esbaan chi ra Itraan chi ra Queraan. ²⁷Ta sehe ra Ezeer cuu ra Bilhaan chi ra Zavaan chi ra Acaan. ²⁸Ta sehe ra Disaan cuu ra Uuz chi ra Araan.

²⁹Rahya ta ra cuu xini chi ñivi Hoor: Ra Lotaan chi ra Sobaal chi ra Zibeoom chi ra Anaa ³⁰chi ra Disoon chi ra Ezeer chi ra Disaan cuu ra ta ra. Ta ndihhi racan ta ra chacundaca ñahan chi ñivi ra ta ra tichi ñuhun Seiir.

³¹Xihna ca cha ña ta cundaca ñahan ni iin rey chi ñivi ra Israeel, chacoo rey chi ñivi ra Edoom ta rahya ta ra chacundaca ñahan: ³²Ra Bela cha cuu sehe ra Beoor, ta Dinaba cha cunani ñuun ra. ³³Ta nu ni chihi ra Bela ndoo ra

Jobaab sehe ra Zera cuu ra xini tiñu nuu ra, ta ra ñuun Bosra cuu ra. ³⁴Tacan ni cha ni chihi ra Jobaab, ta ndoo ra Husaam cuu ra xini, ta ra ñuun Temaam cuu ra. ³⁵Ta chihi tahan ra Husaam, ta ndoo ra Hadaad cha cuu sehe ra Bedaad, ta cha cundaca ñahan ra tiñu nuu ra Husaam, ta racan sacanaan chi ñivi ñuun Madaaan nu cuu chi ñuhun Moaab, ta Aviit cha cunani ñuun ra. ³⁶Ta nu ni chihi tahan ra Hadaad ndoo ra Samlaa cuu ra xini, ta ra ñuun Masreca cuu ra. ³⁷Ta cha yaha chihi ra Samlaa, ta chacundaca ñahan ra Sauul tiñu nuu ra, ta ra ñuun Rehoboot cuu ra cha ndoo chi xiin yuta cahnu Euufrate. ³⁸Ta nu ni chihi ra Sauul, chacundaca ñahan ra Baal-hanaan sehe ra Acboor tiñu nuu ra. ³⁹Ta nu ni chihi ra Baal-hanaan, chacundaca ñahan ra Hadaar tiñu nuu ra, ta ra ñuun Pau cuu ra, ta ñasihi ra cha cunani Mehetabeel sehe ña Matreed ña cuu sehe ra Mezaab.

⁴⁰Ndihhi sivi ñivi ya cuu tata ra Esauu cuhva chacoo iin iin ñuun ra ta ra. Ra Timna chi ra Alva chi ra Jeteet ⁴¹chi ra Aholibama chi ra Ela chi ra Pinoon ⁴²chi ra Cenaaz chi ra Temaam chi ra Mibzaar ⁴³chi ra Magdieel chi ra Iraam cuu ra ta ra. Ta ndihhi racan ta ra chacundaca ñahan chi ñivi ñuhun Edoom cuhva cha tahan chi ñuhun nu chacoo ra ta ra. Ta maa ra Esauu cuu sutu chi ndihhi ñivi ñuhun Edoom.

Xico yani ra Cusee chi ra

37 ¹Ta ra Jacob, ndoo ra ñuhun Canaan nu chacoo sutu ra. ²Cuhva ya chaha chi cuenda yoso cuhva cha chacoo ñivi ra Jacob.

Ra Cusee, iyo ra chahun uvi cuiya ra, ta cha tindee ra sacuenda ra mbee chi sehe ña Bilha chi sehe ña Zilpa cha cuu yani ra. Ta cati tuhun ra chi sutu ra ndihhi cha ña vaha ndacu ra ta ra.

³Ta cuni xaan ca ra Israeel chi ra Cusee ta ñavi ca chi ndihhi sehe ra cha iyo, vati cha chahnu xaan ra, ta cacu ra Cusee. Ta savaha ra iin sahma ndihhi nuu ni color cha ndichin ra. ⁴Nu ni ndehe ndihhi yani ra cha cuni ca sutu ra ta ra chi ra Cusee ta ñavi ca chi ndihhi ra ta ra, xaan xaan quechaha cuni ra ta ra ndehe ra chi ra Cusee, ta ni ña cahan vaha ca ra ta ra chi ra.

⁵Ta ndehe ra Cusee ñumahna, ta cati ra chi ndihi yani ra cha ni ndehe ra, ta xaan ca quechaha cuni ra ta ra ndehe ra chi ra. ⁶Ta cati ndico ra Cusee chi ra ta ra ti:

—Tasoho ndo, ti cua cati yu chihin ndo cuhva cha ndehe ñumahna. ⁷Ndihni yo indi tichi cuhu, ta chuhni yo cuhva sucu trigu, ta suvi ni hora can sucu cha chuhni yuhu. Ndoyo chi, ta chacuinda cuiti chi, ta sucu cha chuhni maa ndo, ticuta chi, ta chacuifni chiti chi iti nuu cha chuhni yuhu —cati ra Cusee.

⁸Ta nducahan ndihi yani ra, ta cati ra ta ra ti:

—¿Tu tacan, yoho cua cundaca ñahan chi ndi, an yoho cua cuu chitoho ndi? —cati ra ta ra.

Ta xaan ca quechaha cuni ra ta ra ndehe ra chi ra cuenda cha ndatuhun ra cuhva cha ndehe ra ñumahna can.

⁹Ta ndehe ndico tucu ra Cusee inga ñumahna, ta ta ni cuhva ndatuhun tucu ra chi ndihi yani ra cha ndehe ra.

Ta cati ra ti:

—Ndehe tuqui inga ñumahna cha iyo ri nicandi chi ri yoo chi uchi iin ri tiñu, ta chahnu chiti ri ta ri iti nui —cati ra.

¹⁰Ta nu cati tuhun ra chi sutu ra chi ndihi yani ra cuhva cha ndehe ra ñumahna can, cuxaan sutu ra chi ra, ta cati ra ti:

—¿Ñaan cuni cati chi cha ndehe cun tacan? ¿An cua queta iin quivi cha cua cahnu chiti yu chi sihi cun chi ndihi yani cun iti nuu cun? —cati sutu ra chi ra.

¹¹Ta quechaha ndutahñu cuni ndihi yani ra ndehe ra chi ra, soco sutu ra, saxini xaan ra ñaan cuni cati ñumahna cha ndehe ra Cusee.

¹²Yaha chacan, ta ndihi yani ra, cuahan ra ta ra iti Siqueem cua sacienda ra ta ra mbee sutu ra. ¹³Tacan cuu, ta cati ra Israeel chi ra Cusee ti:

—Cuni yu cha cua cundehe cun nu indi yani cun nda iti Siqueem nu sacienda ra ta ra mbee —cati ra Israeel sutu ra.

Nducahan ra Cusee, ta cati ra ti:

—Vaha, cua cuhin —cati ra.

¹⁴Ta cati ndico tucu ra Israeel chi ra ti:

—Cuahan vitin, ta cua ndehe cunan vaha ni caa nu indi yani cun sacienda ra ta ra mbee. Ta sa vachi ndico cun ti cua cati cun chi ñaan caa nu indi ra ta ra —cati ra Israeel chi ra.

Ta quee ra nu cuu chi nduhva Hebron, ta cuahan ra nda Siqueem, ta queta ra ican. ¹⁵Ta sana ihni ra tichi cuhu can, ta

nanihin iin ra rai chi ra, ta nducu tuhun ra chi ra Cusee, ta cati ra ti:

—¿Ñaan nanducu cun? —cati ra.

¹⁶Ta cati ra Cusee chi ra ti:

—Chi ndihi yani yu chique nanduqui. Savaha tu manini cati chi ndaa ca indi ra ta ra sacienda ra ta ra mbee —cati ra.

¹⁷Ta cati ndico ra rai can ti:

—Yoni ca ra ta ra indi ihya. Chini yu cha cati ra ta ra cha cua cuhun ra ta ra iti Dotaan —cati ra chi ra Cusee.

Tacan cuu, ta quee ra Cusee cua nanducu ra chi ra ta ra, ta nanihin ra chi ra ta ra nda ndacan. ¹⁸Ta ni cani ta ndehe ndihi yani ra cha cuahan ra nu indi ra ta ra, ta quechaha tiso vaha ra ta ra tiñu yoso cuhva cua cahni ra ta ra chi ra. ¹⁹Ta cati ra ta ra chi tahan ra ti:

—Ndehe ndo, ican vachi ra ndehe ñumahna. ²⁰Yatin ndo ti cua cahni yo chi ra, ta cua tihi yo chi ra tichi soco, ta cua cati yo ti quiti cuhu xaan chachi chi ra. Ta cua ndehe yo tu cha cua cuinu cuhva cha cahan ñumahna chi ra —cati ra ta ra.

²¹Nu ni chini ra Rubeen cha cahan ra ta ra nducu ra cuhva cha cua tindee ra chi ra Cusee, ta cati ra chi ra ta ra ti:

—Ña cua cahni yo chi ra —cati ra.

²²Ta cati ndico tucu ra Rubeen ti:

—Ña cua cati yo niñi ra. Cua canihni yo chi ra tichi soco ya, ta ña cua sayaha yo tundoho chi ra —cati ra Rubeen.

Cati ra cuhva can, vati cua sacacu ra chi ra, ta cua tachi ndico ra chi ra Cusee nu iyo sutu ra. ²³Ta nu ni queta vaha ra Cusee nu indi ndihi yani ra quenda ta run sahma taqui ndichin ra. ²⁴Ta tiin ta run chi ra, ta tihi ta run tichi soco cunu nu ñahni ca nduta iyo.

²⁵Yaha chacan, ta sa chacunda ta run chachi ta run, ta ndehe run ta run cha vachi uvi ñivi ñuhun Ismaeel cha xico, cha quee iti ñuhun Galaad. Ta ndiso camellu ñivi can nduta vixin chahan chi aceite baalsamo chi cutu vaha cha cua xico ra ta ra iti ñuhun Egipto. ²⁶Tacan cuu, ta cati ra Judaa chi ndihi yani ra ti:

—Ñahni cha cua sacanaan yo cha cua cahni yo yani yo, ta ña cua cuu tixehe yo cha cua savaha yo. ²⁷Vaha ca cha cua xico yo chi ra chi ñivi ñuhun Ismaeel ya. Ña cua sayaha yo

tundoho chi ra, vati yani yo cuu ra, ta iin ni niñi cuu yo —cati ra chi run ta run.

Nduinuun ndihi ca ta run chi ra Judaa. ²⁸Ta hora cha yaha ñivi ñuun Madiaan iti can tava ta run chi ra Cusee tichi soco, ta chi oco xuhun cuichin xico ta run chi ra chi ñivi ñuun Ismaeel. Chacan cuu cha cuahan ra Cusee chi ñivi can iti ñuhun Egipto.

²⁹Ta queta ndico ra Rubeen nu ndaa soco can, ta ndehe ra cha ñahni ca ra Cusee indi ican. Chacan chahnda cuati ra sahma ndichin ra. Cha cuu chi iin seña cha ndahvi xaan cuni ra. ³⁰Ican quee ra, ta cuahan ndico ra nu indi yani ra, ta cati ra chi run ta run ti:

—Yoni ca ra Cusee indi tichi soco can. Ña chite ñaan cua cati yu chi sutu yo vitin —cati ra.

³¹Chacan cuu cha chahni run ta run iin chivu luhu, ta cuhu ta run niñi ri sahma ra Cusee. ³²Ta quihin run ta run sahma taqui ra, ta chandaca ta run chi chi ra Jacob, ta cati run ta run chi ra ti: “Sahma ya nanihin ndi. Ndehe an ñavi chi sehe cun cuu chi”, cati run ta run chi ra.

³³Nacoto ra Jacob sahma can, ta cati ra ti: “Suvi chi. Sahma sehi cuu chi. Vasi iin quitu cuhu xaan chahnda cuati chi ra Cusee, ta chachi run chi ra”, cati ra. ³⁴Tacan cuu, ta chahnda cuati ra sahma ra, ta quihin ra iin sahma tuun cha cundichin ra, ta cuaha xaan quivi chacoo ra chi tu cuihya ini, ta chacu xaan ra cha cuenda sehe ra. ³⁵Ndihhi sehe rai ra chi sehe sihi ra, cahan ndee ini xaan ñi chi ra, soco ña ndoo ra vaha, ta cati ra ti: “Cua coo tahan maa cha ndahvi anime cha cuenda sehi nda cua nda cha cua cuvi yu”, cati ra. Cuhva can ndoo ra ndahyu xaan ra cha cuenda sehe ra.

³⁶Ta nu queta ñivi ñuun Madiaan can ñuhun Egipto xico ta run chi ra Cusee chi ra Potifaar ra cuu xini cha cumi vehe ra faraon.

Nducu ra Judaa chi ña Tamaar cha cua cuu ñasihi ra Eer

38 ¹Ta suvi ni tiempu can quee ndaa ra Judaa nu iyo ndihi yani ra, ta cuahan ra nu iyo ra nani Hira ra ñuun Adulaam. ²Ta ican nacoto ra chi sehe sihi iin ra ñuun Canaan cha nani Sua. Ta tandaha ra chi ña. ³Ta yaha quivi, ta quetuvi ña cha ñuhun sehe ña, ta cacu ve, ta ra Judaa, sacunani ra Eer chi ve. ⁴Yaha iin tiempu, ta cha cuñuhun inga sehe ña, ta cacu ve, ta sacunani ra Onaan chi ve. ⁵Yaha tucu inga tiempu cha cha iyo ñi nda Queziib, ta chacoo ndico tucu inga sehe ña, ta cacu ve, ta sacunani ra Sela chi ve.

⁶Yaha chacan, ta nducu ra Judaa ñasihi ra Eer sehe xihna cuii ra, ta Tamaar nani ña, ⁷soco ña sii vaha cuni ra Jehovaha Ndioo ndehe ra cuhva cha ña vaha iyo ra Eer, ta chacan quenda ra Jehovaha Ndioo cha ndito ra, ta chihi ra. ⁸Tacan cuu, ta quechaha cati maa ra Judaa can chi ra Onaan ti:

—Quihin chi ña cuu ñasihi yani cun, ta cua coo sehe ndo, vati tacan na cua coo tata ra yani cun —cati ra chi ra Onaan.

⁹Ta ndihhi chaha cha chacoo ra chi ña cumi ra chi ra cha na ña cua cuñuhun sehe ña, vati chito ra cha ñavi sehe maa ra cua cuu ve, ta ña cuni ra cha cua coo tata yani ra. ¹⁰Ta ra Jehovaha Ndioo, ña tahan ini ra cha ni savaha ra Onaan. Chacan quenda tahan ra cha ndito ra, ta chihi ra. ¹¹Tacan cuu, ta cati ra Judaa chi ña Tamaar chanu ra ti:

—Cua cuhun cun nu iyo sutu cun, ta ña cua tandaha nahun nda cua cuahnu ra Sela sehi —cati ra.

Cati ra cuhva can, vati yuhvi ra, coto cua cuvi tahan ra Sela cuhva cha chihi uvi yani ra. Ta chacan cuahan ña Tamaar vehe sutu ña.

¹²Cuaha tiempu yaha, ta chihi ñasihi ra Judaa, ña cuu sehe ra Sua. Yaha cha chacoo ra chi tu cuihya ini, ta cuahan ra chi ra Hira amigu ra iti Timnaat nu iyo ra sata ixi mbee sana ra. ¹³Ta chito ña Tamaar cha cuahan chiso ña iti Timnaat nu sata ixi mbee sana ra. ¹⁴Ta chacan tava ña sahma tuun ndichin ña, ta chasi ña sahma ndiquin nuu ña, ta chacunda ña yuhu ñuun

Enaiim iti cuahan ñuun Timnaat. Savaha ña tacan, vati chito ña cha cha chahnu ra Sela, ta ña ta tandaha ña chi ra.

¹⁵Ta ndehe ra Judaa chi ña, ta saxini ra ti ñahan chica cuu ndavaha ni cuu ña, vati ndasi sahma ndiquin nuu ña. ¹⁶Ta tuhva ra nu ndaa ña yuhu iti can, soco ña chito ra cha chanu ra cuu ña, ta chacan cati ra chi ña ti:

—¿Atu cuu cusu yu chihin cun? —cati ra.

Ta nducahan ña, ta cati ña ti:

—¿Ñaan cua cuhva cun chi cha cua coo cun chihin yu? —cati ña.

¹⁷Ta cati ndico ra ti:

—Cua tachi yu ituhun ri chivu luhu cha cuu sana yu chihin cun —cati ra.

Ta cati ndico ña ti:

—Vaha, soco cuhva iin sahma chi cha cuu iin seña cha cua tachi cun chi ri chi —cati ña.

¹⁸Ta cati ndico ra Judaa ti:

—¿Ñaan cha cuu cha cua cuhve chihin cun? —cati ra.

Ta cati ña chi ra ti:

—Cuhva xehe cha indi sucu cun ndoo ni chi yuhva chi, ta cua cuhva tahun yutun naa cun —cati ña.

Tacan cuu, ta chaha ra ndihi chi chihin ña, ta chacoo ra chi ña, ta quetuvi ña cha ñuhun sehe ña. ¹⁹Yaha chacan, ta tava ña sahma ndiquin ndichin ña, ta chacundichin ndico ña sahma tuun cuhva cha cuu ña ñahan ndahvi.

²⁰Tacan, ta tachi ra Judaa chi ri chivu luhu cha cua cundaca ra Hira amigu ra, vati tacan cua cuhva ndico ña ñahan can ndihi ndatiñu ra, soco ña nanihin ca amigu ra chi ña. ²¹Tacan cuu, ta nducu tuhun ra chi ra rai iyo ican, ta cati ra ti:

—¿Ndaa iyo ña ñahan ñuun Enaiim cha chica cuu ndavaha ni cha chacunda yuhu iti ya? —cati ra Hira.

Ta cati racan ta ra ti:

—Ñahni ni ituhun ñi ñahan chica cuu ndavaha ni iyo ihya —cati ra ta ra.

²²Tacan cuu, ta quee ndico ra cuahan ra nu iyo ra Judaa, ta cati ra chi ra ti:

—Ña nanihin yu chi ña ñahan can, ta cati ra ñuun can ta ra ti yoni ni ituhun ñi ñahan chica cuu ndavaha ni iyo ican —cati ra chi ra Judaa.

²³Ta cati ndico ra Judaa ti:

—Na ndoo ndihi cha chahi chihin ña, vati ña cuni yu cha cua cuacu nahan ñivi ndehe ñi chi, soco vaha ti tachi yu chi ri chivu luhu can, ta ña nanihin cun chi ña —cati ra.

²⁴Yaha uni yoo, ta queta tiñu nuu ra Judaa, ta cati ñivi can chi ra ti:

—Ña Tamaar chanu cun, chacoo ña ndavaha ni chi iin rai, ta cha ñuhun sehe ña —cati ñi.

Ta nduxaan ra Judaa, ta cati ra ti:

—¿Tava ndo chi ña iti chata ñuun ndo, ta cahmi ndo chi ña! —cati ra.

²⁵Ta hora cha tava ñivi ñuun can chihin ña tachi ña tiñu chi chiso ña, ta cati ña ti: “Ra cuu chitoho ndihi cha nain ihya iyo cuati cuenda cha ñuhun sehi. Ta ndehe xehe chi yuhva cha chacuindi sucu ra, ta yutun cha chacunaan ra”, cati ña.

²⁶Tacan cuu, ta nacoto ra Judaa ndihi ndatiñu ra, ta cati ra ti: “Cha ndicha ña cati ña cha mai iyo cuati, vati ña chahi chi ra Sela sehi chi ña cuhva cha cati yu”, cati ra. Ta ña chacoo ca ra chi ña ni inga ca chaha.

²⁷Ta cha cua queta tiempu cha cua cacu sehe ña, ta chito ña cha xinihin cuu ve ta ve. ²⁸Ta quivi cha cacu sehe ña tava iin ve luhu can, ndaha ve, ta ña ndehe nu cacu ve cuati, chuhni ña yuhva cuaha ndaha ve tava xihna cuii ndaha, ta cati ña ti: “Rahya cacu xihna cuii”, cati ña, ²⁹soco tihi ndico ra ndaha ra, ta cacu inga ra yani ra, ta cati ña ndehe nu cacu ve cuati can ti: “Quihin xaan iti nuna cun”, cati ña. Ta chacan sacunani ñi Fares chi ra. ³⁰Yaha cha cacu racan, ta cacu tahan ra nuhni yuhva cuaha ndaha can, ta chacan cha cunani ra Zara.

Iyo ra Cusee ñuhun Egipto

39 ¹Cuahan ra Cusee chi ñivi ñuun Ismaeel iti ñuhun Egipto, ta ra Potifaar cha cuu xini cha cumi vehe ra faraon, ni sata ndico ra, chi ra Cusee chi ñivi can. ²Ta vaha xaan chacoo ra vehe ra cuu chitoho ra, ra ñuhun Egipto, vati ra Jehovaa Ndioo chacoo chi ra. ³Ta ndehe ra Potifaar cha tindee xaan ra Jehovaa Ndioo chi ra Cusee, vati ndihi tiñu cha ndacu ra quee vaha chi. ⁴Chacan cuu cha quechaha vii

xaan iyo ra chi ra Cusee, ta tiso ra chi ra cha cuu ra xini chi vehe ra chi ndihi cha iyo chihin ra. ⁵Nda ni quivi cha ni tiso ra chi ra Cusee cha cuu ra xini, quechaha savaha ra Jehovaha Ndioo cha vaha vehe ra Potifaar cha cuenda maa ra Cusee, vati chaha xaana ra ndatiñu vehe ra, ta chacoo vaha xaana itu nu iyo chiqui ra. ⁶Chacan cuu cha chaha cuenda ra ndihi ndatiñu ra chi ra Cusee cha cua cumi ra, ta ña tuñu ca cuni ra cuenda ndihi ndatiñu ra, soco ituhun ni cha chachi ni ra Potifaar saxini ra.

Ta rai taquí cuu ra Cusee, ta sii cuni ñivi ndehe ñi chi ra. ⁷Yaha iin tiempu, ta ña cuu ñasihi ra Potifaar can, tahan ini ña chi ra Cusee, ta queta iin quivi cati ña chi ra ti:

—Cava chihin yu, Cusee —cати ña.

⁸Ta ña cuni ra Cusee savaha ra cuhva cha chica ña chi ra, ta cati ra chi ña ti:

—Ndehe xihna, ñahni cha saxini ña vaha ra chitoho yu, cuenda cha iyo yu vehe ra, ta chaha ra cha ndehi ndihi tiñu ra, vati cua sacuenda vaha yu ndihi cha iyo chi ra. ⁹Ta mai cuu xini chi ndihi chacan, ta ñahni inga ñivi ndehe tiñu cha cahnu ca cuhva mai vehe ya, soco cha cuenda maun ña chaha ra tiñu chihin cha cua cumi yu chihin cun, vati ñasihi ra cuu cun, ta chacan ña cua savaha yu ndavaha ni chihun tichi vehe ra, vati cuati cuu chi iti nuu ra Ndioo —cати ra Cusee chi ña.

¹⁰Ta masi ndihi ni quivi chica ña chi ra cha nacoo ra ndavaha ni chihin ña, soco ña tasoho ra cha cahan ña. ¹¹Ta queta iin quivi cha yoni iyo tichi vehe, ta quihvi ra Cusee cha cua savaha ra tiñu, ¹²ta xita caa ña sahma ra, ta cati ña chi ra ti:

—Cava chihin yu vitin —cати ña.

Nacoo ihni ra sahma ra nu ndaha ña, ta quechaha chinu ra. ¹³Nu ndehe ña cha chinu ra, ta ndoo ihni sahma ra nu ndaha ña, ¹⁴ta quechaha cana chaa ña chi ndihi ca musu cha iyo vehe ña, ta cati ña ti:

—Ndehe xihna ndo, ra ñuun hebreo cha quichi ndaca maa ra ii yu ihya, ña chaa ini ra chihin yo, vati quihvi ra nu indi yu, ta cuni ra savaha ra ndavaha ni chihin yu, soco cana chaa xain chi ndihi cuii tundee ini chi. ¹⁵Ta nu ni chini ra cha quechaha cana chai, nacoo ihni ra sahma ra, ta chinu xaana ra cuahan ra —cати ña.

¹⁶Tivaha ña sahma ra Cusee nda cua nda ni queta ndico maa ra ii ña vehe ñi. ¹⁷Ta cati ña chi ra Potifaar ii ña ti:

—Run hebreo ni sata cun, quichi run, ta cuni savaha run ndavaha ni chi, ¹⁸soco quechaha cana chaa xain, ta nacoo ihni run sahma run, ta chinu run cuahan run —cати ña chi ra ii ña.

¹⁹Nu ni chito ra Potifaar ndihi cha ni cati ñasihi ra, xaana xaana cuni ra. ²⁰Chacan cuu cha tiin tiñu chi ra Cusee, ta cuahan ra vecaa nu indi ñivi cha tihni ra faraon ican, ²¹soco iin ni cuhva chacoo ra Jehovaha Ndioo chi ra Cusee, ta chaha ra tundee ini chi ra, ta chacan vii xaana chacoo ra cuu xini vecaa can chihin ra. ²²Ta tiso ra cuu xini vecaa can chi ra Cusee cha cua sacuenda ra chi ndihi ra indi tichi vecaa can cuhva cha satiñu ra ta ra. ²³Ta ra cuu xini cuenda vecaa can, ña tichaha ra cuenda ndihi tiñu cha ndacu ra Cusee, vati ra Jehovaha Ndioo tindee chi ra Cusee chi ndihi tiñu cha ndacu ra, ta quee vaha ndihi chi.

Sandico coo ra Cusee nduvi tahan cuhva cha cahan ñumahna

40 ¹Yaha chacan, ta iyo uvi rai cha cuu tatun ra faraon ra ndaca ñahan ñuhun Egipto. Iin ra cumi cha cua

coho ra, ta inga ra cuu xini chi ñivi cha savaha paan cha chachi ra. Tacan, ta chaha ra ta ra tisihi chi ra rey chitoho ra ta ra. ²Ta xaan xaan cuni ra rey can ndehe ra chi nduvi tahan ra ta ra. ³Chacan cuu cha chaha cuenda ra chi ra ta ra chi ra cuu xini chi ndihi ñivi cha cumi vecaa cha iyo vehe ra, vati na cua tihi ra chi ra ta ra nu cha indi ra Cusee. ⁴Ta ra cuu xini chi ra cumi vecaa can, nacoo ra tiñu chi ra Cusee cha na cua ndo tiñu ra chi nduvi tahan ra indi vecaa can, ta cuaha tiempu cuu chi cha chacuindi ra ta ra ican.

⁵Ta nduvi tahan ra indi vecaa can, ndehe ra ta ra ñumahna iin ni chacuaa, ta siin siin cuhva ni cahan chi chihin ra ta ra. ⁶Ta inga quivi can quihvi ra Cusee nu indi ra ta ra, ta ndehe ra cha saxini xaan ra ta ra, vati ndahvi xaan cuni ra ta ra, ⁷ta nducu tuhun ra chi ra ta ra, ta cati ra ti:

—¿Ñacu ndahvi xaan ndehe ndo vitin? —cati ra.

⁸Nducahan ra ta ra, ta cati ra ti:

—Ni cahan ñumahna chihin ndi, ta yoni chito ñaan cuni cati chi —cati ra ta ra.

Ta cati ra Cusee chi ra ta ra ti:

—Ra Ndioo cuu sanahan cuhva cha cuni cati chi. Ndatuhun ndo chihin yu ñaan cha ni cahan ñumahna chihin ndo —cati ra.

⁹Tacan cuu, ta ra cuu xini cuenda cha chihi ra rey can, ndatuhun ra chi ra Cusee ñaan cha cuu cha ni ndehe ra, ta cati ra ti:

—Ndehi cha inda iin yoho chiti uva, ¹⁰ta quee uni tahan soco chi. Ta cha quee ni ita chi, ta ita can cha cuu ni chi chiti uva. ¹¹Ta cha cuu ni chi cha naa yu copa nu chihi ra rey, ta quihin yu uva can, ta nacuhni yu chi tichi copa ra. Ta chahi chi maa ra faraoon can —cati ra.

¹²Ta cati ndico ra Cusee chi ra ti:

—Cua cati yu chihun ñaan cuni cati cha ndehe cun tichi ñumahna. Cha cuu uni soco yoho chiti uva can cuu chi uni quivi. ¹³Ta chacan tichi uni quivi cua cucahnu ini ra rey cuati cun. Ta cua cuhva ndico ra tiñu chihun, ta cua cuu ndico cun xini cha cua cumi cun cha chihi ra cuhva cha satañu tahan maun chihin ra nu quichi quivi, ¹⁴soco vitin ta cha cua ndoo nuna cun na cua savahun tu manini cua cucuhun ini cun

chihin yu. Ta cua cahun cuenda yu chi ra rey, vati na cua quee tahn vecaa ya, ¹⁵vati suhu ñivi chihin yu nu iyo ñivi hebreo, ta ñahni cuati savahi, ta indi yu vecaa ya —cati ra Cusee chi ra.

¹⁶Ta nu ni chini ra savaha paan can ti vaha xaan cahan ra Cusee, cati tahan ra chi ra ti:

—Ni cahan tahan ñumahna chihin yu. Cuu chi cha yoso xini yu uni tahan tica paan. ¹⁷Ta tichi tica yoso nda siqui ca indi ndihi nuu paan vixin cha cua cuu chi ra rey, ta chachi ri saa ndihi paan indi tichi tica cha yoso xini yu —cati ra.

¹⁸Tacan cuu, ta cati ndico tucu ra Cusee chi ra ti:

—Cuhva cha ndehe cun uni tahan tica, cuni cati chi ti uni quivi cuu chi. ¹⁹Ta tichi uni quivi can cua cahnda ra rey sucu cun, ta cuñu ñuhun cun cua cata caa ra chi nu yutun, ta cua cachi tachii chi —cati ra Cusee chi ra.

²⁰Yaha chacan, ta tichi uni quivi sacahnu ra faraoon vico cuiya ra. Ta satuhun ra chi ndihi ra ndo tiñu chi ra, ta iti nuu ndihi racan ta ra tava ra chi nduvi tahan ra tatun ra cha indi vecaa. ²¹Ta chi ra cuu xini cuenda cha chihi ra faraoon can, chaha ndico ra tiñu cha cua cumi ra nu chihi ra, ²²ta chi ra savaha paan can, chata caa ra chi ra nu yutun. Cuhva ya ni tahan nduvi tahan ra cuhva cha ni cati ra Cusee chi ra ta ra, ²³soco ra cuu xini chi ñivi cha cumi cha chihi ra rey can, ña cha cuhun ca ini ra chi ra Cusee.

Sandico coo ra Cusee ñumahna cha ndehe ra faraoon

41 ¹Yaha uvi cuiya, ta ndehe ra faraoon ñumahna cha inda ra yuhu yuta Nilo, ²ta tichi yuta can quee ucha sundiquin xahan taqui xaan, ta quechaha chachi ri ita cha iyo yuhu yuta can. ³Yaha chacan, ta quee tahan inga ucha sundiquin cuehe ndasi caa, ta cuahan ri ta ri nu iyo ri sundiquin xahan tecu yuhu yuta can. ⁴Tacan cuu, ta quechaha chachi ri sundiquin cuehe can ta ri chi ri sundiquin xahan taqui can.

Ta suvi ni hora can ndoyo ra faraoon, ⁵soco quixi ndico ra, ta ndehe ndico tucu ra inga ñumahna cha inda iin chaha trigu cha iyo ucha yoco. Nahnu chi, ta taqui chi. ⁶Tacan cuu, ta quee inga chaha trigu cha iyo ucha yoco xii chi, ta iti chi

cha chahmi tati yoco cha quichi chiyo cana nicandi. ⁷Ta yoco trigu iti can, quechaha coco chi chi ndihi ucha yoco trigu nahnu can.

Tacan cuu, ta sa ndoyo ndico tucu ra faraoon, ta chito ra cha ñumahna ndehe ra. ⁸Ta tuvi inga quivi can tuñu xaan quechaha cuni ra. Chacan cuu cha tachi ra tiñu cha quihin chi ndihi ra nditi chi ndihi ra natava cha iyo ñuhun Egipto can, ta ndatuhun ra chi ra ta ra cuhva cha ndehe ra ñumahna, soco ni iin ra ta ra ña cuu sandico coo cuhva cha cahan ñumahna can. ⁹Tacan cuu, ta ra cuu xini cha cumi nu chihi ra faraoon, quechaha cati ra chi ra ti:

—Quichi cuhun ini yu vitin cha ña vaha savahi, ¹⁰vati quivi cha quihin cun tisihi chi chi inga ra cuu xini cha savaha paan, tihi cun chihin ndi vecaa, ta chaha cuenda cun chihin ndi chi ra cuu xini cha cumi vecaa. ¹¹Ta iin chacuaa nduvi tahan ndi ndehe ñumahna, soco siin siin cuhva cuni cati chi. ¹²Ta ican indi tahan iin ra tivaa ñuun hebreo, ta musu ra cuu xini cha cumi vecaa can cuu ra, ta ndatuhun ndi chi ra cuhva cha ndehe ndi ñumahna. Ta ra tivaa can, sandico coo ra cuhva cha cuni cati chi chi iin iin ndi. ¹³Ta chinu chi cuhva cha ni cati ra tivaa can chihin ndi. Yuhu, nihin ndico yu tiñu savahi, ta chi inga ra, chata caa tiñu chi ra —cati ra tihi cha chihi ra rey can.

¹⁴Tacan cuu, ta ra faraoon, tachi ra cha quihin tiñu chi ra Cusee nu indi ra vecaa, ta sata tiñu xini ra chi ixi yuhu ra, ta sama ra sahna ra, ta chahan ra iti nuu ra faraoon. ¹⁵Ta cati ra faraoon can chi ra Cusee ti:

—Ndehi ñumahna, ta yoni cuu sandico coo chi, soco chini sohi cha yoho cuu sandico coo cuhva cha cahan ñumahna can —cati ra faraoon.

¹⁶Nducahan ra Cusee chi ra faraoon, ta cati ra ti:

—Ña cuu chi yuhu, soco ra Ndioo cuu chi ra —cati ra Cusee.

¹⁷Tacan cuu, ta ra faraoon ndatuhun ra cuhva cha ndehe ra, ta cati ra ti:

—Ndehi tichi ñumahna cha inde yuhu yuta Nilo. ¹⁸Ta tichi nduta can quee ucha sundiquin xahan taqui xaan, ta chachi ri ita iyo ican. ¹⁹Yaha chacan, ta quichi quee tahan inga ucha sundiquin cuehe ndasi caa, ta ni iin chaha ña ta ndehi sundiquin caa cuhva can tichi ñuhun Egipto. ²⁰Ta ndihi sundiquin cuehe cha ndasi caa can, chachi ri ta ri chi ndihi ucha ri sundiquin xahan taqui can. ²¹Ta masi chachi ri ta ri chi ri sundiquin xahan can, soco ña ndichin caa ri cha chachi ri, vati ta ni cuhva cuehe ri, ta ndasi caa ri ta ri, ta hora can cha cuhun ini yu.

²²Tacan cuu, ta ndehe ndico tuqui inga ñumahna cha inda iin chaha trigu, ta iyo ucha yoco chi, ta taqui xaan nahnu chi. ²³Ta chahnu tahan inga ucha yoco trigu xii, ta iti chi savaha tati yoco cha quichi iti chiyo cana nicandi. ²⁴Ta yoco trigu iti can, coco chi chi ndihi yoco trigu cha taqui xaan can. Ta ndihi cuhva ya cha ndatuhin chi ndihi ra nditi, soco ni iin ra ta ra ña cuu sandico coo cuhva cha cuni cati ñumahna can —cati ra faraoon.

²⁵Tacan cuu, ta cati ra Cusee chi ra faraoon can ti:

—Nduvi tahan ñumahna cha ndehun, iin ni cuhva cuni cati chi. Ra Ndioo, sanahan ra chihun cuhva cha cua savaha ra, ta cha yatin xaan cua coo chi. ²⁶Ucha sundiquin xahan ta ucha yoco trigu taqui xaan can cuu chi ucha cuiya cha cua coo vaha itu, ta iin ni cuhva cuni cati ñumahna can. ²⁷Ta ucha sundiquin cuehe cha ndasi caa, ta ucha yoco trigu xii, ta iti chi, cuu tahan chi inga ucha cuiya cha cua coo tama. ²⁸Ta sanahan ra Ndioo chihun cuhva can, vati cha yatin cua savaha ra chi. ²⁹Ta tichi ucha cuiya cua coo vaha xaan itu cha cua cachi ñivi niniin cahnu ñuhun Egipto. ³⁰Ta cua yaha tiempu can, ta inga ucha cuiya can cahnu xaan tama cua coo, ta yoni cua cucuhun ini quivi cha chaco vaha cha chachi ñivi, ta tuvi xaan ñivi cua cuvi cha cuenda tama can niniin cahnu tichi ñuhun Egipto. ³¹Quivi cha cua coo tama ya yoni ca cua cucuhun ini cuhva cha chaco vaha cha chachi ñivi,

vati cuaha ndicha tundoho cua ndehe ñi. ³²Ta nduvi tahan ñumahna cha ndehe cun, iin ni cuhva cuni cati chi. Ra Ndioo, cha saxini ndicha ra cuhva cha cua savaha ra, ta cha yatin xaan cua cuu chi.

³³“Ta chacan cuu cha cati yu chihin cun ti cua cunumi cun, ta cua nducu cun iin rai nditi, ta iyo vaha cha chini tuni chi ra, vati cua ndehe ra tiñu ya niniin cahnu ñuhun Egipto. ³⁴Ta cua tiso tahan cun chi inga ra ta ra cha cua cuu iti nuu chi tiñu ya ndihi ñuun cha iyo niniin cahnu ñuhun Egipto, vati cua tava ra ta ra uhun cuhva ndihi chiti trigu cha cua nihin ñivi cha satiñu ñi nu ñuhun ya, ta cua canihin vaha ra ta ra iin cuhva chi ndihi ucha cuiya cha cua coo vaha chi. ³⁵Ta cha nini xaan cuu chi cha cua sacuiti ra ta ra ndihi chacan tichi cuiya cha cua coo vaha chi, ta vaha ca cha cua coo chi tichi ndaha maun cha cuu cun rey. Ta cua cuindi vaha chi iin iin ñuun nu cua sataca tiñu chihin chi. ³⁶Ta cua cuindi vaha chiti trigu can cha cuenda ñivi ñuhun Egipto, vati chacan cua cachi ñi tichi ucha cuiya cha cua coo tama niniin cahnu ñuhun Egipto, vati tacan ña cua cuvi ñivi iyo nu ñuhun ya chi soco —cati ra Cusee chi ra faraoon.

Chacundaca ñahan ra Cusee chi ñivi ñuhun Egipto

³⁷Ta tahan xaan ini ra faraoon chi ndihi ra cutahan chihin ra cuhva cha cati ra Cusee. ³⁸Ta cati ra faraoon chi ndihi ra cutahan chi ra ti:

—Ña cua nanihin yo chi inga rai cha iyo ra Tati Ndioo —cati ra.

³⁹Tacan cuu, ta quechaha cati ndico tucu ra faraoon chi ra Cusee ti:

—Yoni inga ñivi cha nditi, ta iyo cha chini tuni ta cua maun. Chihun sanahan ra Ndioo cuhva cha cua coo chi. ⁴⁰Vitin cua quihin maun tiñu cha cua cundaca ñahan cun vetiñu nu iyo yu, ta chi ndihi ñivi ñuin cua cundaca ñahan cun, ta cua tayahvi ñi tiñu cua cahan cun, soco mai cua cundaca ñahan chi maun —cati ra faraoon chi ra Cusee.

⁴¹Yaha chacan, ta cati ndico tucu ra faraoon chi ra Cusee ti:

—Ndehe vitin, chahi tiñu chihin cun cha cua cundaca ñahan cun niniin cahnu ñuhun Egipto ya —cati ra.

⁴²Tacan cuu, ta tava ra faraoon xehe indi nundaha ra, ta tihi ra chi nundaha ra Cusee. Ta chaha ra tiñu cha na sacundichin ra ta ra iin sahna vaha xaan chi ra, ta tihi ra iin siqui xuhun cuaan sucu ra. ⁴³Ta chaha ra faraoon iin carreta cha cuahan iti chata ra cha cua coso ra Cusee, ta chaha ra tiñu cha na cua cana chaa ñivi cuahan iti nuu ra, ta cana chaa ñi, ta cati ñi: “¡Nuna ndo iti cua yaha ra, ta cahnu chiti ndo!” Cuhva can chaha ra rey can tiñu chi ra Cusee.

⁴⁴Ta cati ndico tucu ra faraoon chi ra Cusee ti:

—Main cuu rey ñuhun Egipto, soco maun cuu ra cua cati ñaan cua savaha ñivi ñuhun ya —cati ra.

⁴⁵Sama ra faraoon can sivi ra Cusee, ta sacunani ra Zafnaat-panea chi ra, ta chaha ra chi ña Asenaat cha cua cuu ñasihi ra. Sehe ra Potifera ra cuu sutu ñuun Oon cuu ña. Tacan, ta ndoo ra Cusee cuu ra tiñu cha ndaca ñahan ra ñuhun Egipto. ⁴⁶Ta cha iyo ra Cusee oco uchi cuiya ra quivi cha chandaca tiñu chi ra nuu ra faraoon ra ndaca ñahan ñuhun Egipto.

Ta ican quee ra, ta cuahan ra cua ndehe ra yoso cuhva iyo ñivi niniin cahnu ñuhun Egipto can. ⁴⁷Ta ucha cuiya chacoo cuaha xaan chiti trigu nu ñuhun can. ⁴⁸Tacan, ta ucha cuiya chacoo vaha cha chachi ñivi ñuhun can. Ta savaha ra Cusee cha sacuiti ñivi chi, ta canihin vaha ñi chi ndihi ñuun nahnu ndihi cha quee nu iyo chiqui ñi. ⁴⁹Ta cuaha xaan chiti trigu sacuiti ra sava ta cua yuti yuhu tañuhun. Ta ña cuu ca cahvi tiñu chi, vati cuaha xaan chi.

⁵⁰Ta ña ta queta cuiya cha cua coo tama can, ta chacoo uvi tahan sehe ra Cusee chi ña Asenaat ña cuu sehe ra Potifera ra cuu sutu ñuun Oon. ⁵¹Ta sehe xihna cuii ra sacunani ra Manasee, vati cati ra ti: “Maa ra Ndioo savaha cha naan ini yu ndihi tundoho cha ni yahi chi ndihi ñivi yu vehe suti”, cati ra. ⁵²Ta chi ra cuu sehe uvi ra sacunani ra Efraiin, ta cati tucu ra ti: “Maa ra Ndioo chaha ndatu cha na coo sehi ñuhun nu yaha xain tundoho”, cati ra.

⁵³Tacan, ta ndihi ucha cuiya cha chacoo vaha cha chachi vaha ñivi niniin cahnu ñuhun Egipto. ⁵⁴Ta quihvi inga ucha cuiya cha quechaha cumani cha cua cachi ñivi, ta chinu chi cuhva cha ni cati ra Cusee, vati cahnu xaan chacoo tama

niniin cahnu nu ñuhun ñuñivi, ta ndicha cuii ñuhun Egipto can chacoo cha cachi ñivi. ⁵⁵Ta nu ni quechaha chisoco ñivi ñuhun Egipto can, chahan ñi nuu ra faraon, ta chica ñi cha cua cachi ñi chi ra. Tacan cuu, ta cati ra chi ñi ti: “Cuahan ndo nuu ra Cusee, ta racan cua cati ñaan cua savaha ndo”, cati ra chi ñi.

⁵⁶Ta nu quechaha ndunihin ca tama can, ta cumani cha cachi ñivi niniin cahnu nu ñuhun Egipto can, nuna ra Cusee ndihi vehe nu indi vaha chiti trigu, ta quechaha xico ra chi ndihi ñivi iyo ñuhun Egipto can, vati cahnu ndicha tama chacoo nu ñuhun can, ta chisoco ñi. ⁵⁷Cahnu xaan tama chacoo niniin cahnu nu ñuhun ñuñivi, ta chacan cuu cha quichi tahan ñivi inga ñuhun, quichi sata ñi cha cua cachi ñi nu iyo ra Cusee ñuhun Egipto.

Iti Egipto cuahan yani ra Cusee

42 ¹Nu chito ra Jacobo cha iyo trigu iti ñuhun Egipto, quechaha cati ra chi ndihi sehe ra ti: “Ña vaha ndacu ndo cha taxi tecu ndo ndehe ndo nuu tahan ndo. ²Chini sohi ti iti ñuhun Egipto iyo xaan chiti trigu. Chacan cua cuhun ndo, ta cua sata ndo cha cua cachi yo, vati tacan ña cua cuvi yo chi soco”, cati ra Jacobo.

³Tacan cuu, ta cuahan ndihi uchi yani ra Cusee cua sata ra ta ra chiti trigu nda ñuhun Egipto, ⁴soco ña chaha ra Jacobo cuhun ra Benjamiin chi ndihi ca yani ra, vati yuhvi ra, coto ñaan tahan ra. ⁵Cuahan ndihi sehe ra Israel chi ndihi ca ñivi cha cua sata tahan tican, vati nihin xaan iyo tama ñuhun Canaan.

⁶Ta maa ra Cusee ndaca ñahan ñuhun Egipto can, ta suvi ni maa ra xico trigu chi ndihi ñivi ñuun cha quichi inga ñuhun, ta nu ni queta yani ra Cusee nu iyo ra, chahnu chiti ra ta ra iti nuu ra. ⁷Ta nu ni ndehe ra Cusee chi yani ra, quii xaan nacoto ra chi ra ta ra, soco savaha ra cha ña nacoto ra chi ra ta ra. Chacan cuu cha xaan quechaha nducu tuhun ra chi ra ta ra, ta cati ra chi ra ta ra ti:

—¿Ta ndioho, ndaa iti vachi ndo? —cati ra Cusee.

Ta cati ra ta ra ti:

—Iti ñuhun Canaan quee ndi, ta vachi sata ndi trigu —cati ra ta ra.

⁸Maa ra Cusee, nacoto ra chi ra ta ra, soco ña nacoto maa ra ta ra chi ra. ⁹Tacan, ta chacuhun ini ra Cusee cha ni cahan ñumahna chihin ra cuenda ra ta ra, ta cati ra chi ra ta ra ti:

—Ndioho, ra chica ndehe xehe cuu ndo, vati vachi savaha ndo cuenda ñaan cuhva iyo ndi, ta yoso cuhva cha cua quichi cani tahan ndo chihin ndi —cati ra Cusee.

¹⁰Nducahan ra ta ra, ta cati ra ti:

—Ña tacan, ra chahnu. Ndiuhu cuu musu cun.

Cha cachi ndi vachi sata

ndi. ¹¹Ta ndihi ndi cuu sehe ituhun ni rai. Ñivi vaha cuu ndi. Ñavi ra chica ndehe xehe cuu ndi —cati ra ta ra.

¹²Ta cati ndico ra Cusee ti:

—Ña ndicha ndo. Chica ndehe xehe ndo ñaan cuhva iyo ndi —cati ra.

¹³Ta cati ra ta ra ti:

—Ndiuhu, musu cun. Uchi uvi yani cuu ndi, ta sehe iin ni rai cuu ndi, ta iyo ra ñuhun Canaan. Ta ra luhu cuii ca, ndoo ra chi sutu ndi, ta inga ra, chihi ra —cati ra ta ra.

¹⁴Ta cati ndico tucu ra Cusee ti:

—Chacan cuu cha cati yu ti ra ndehe xehe cuu ndo. ¹⁵Ta cha cuenda chacan cua nducu cuhva yu chihin ndo, ta cati ndicha yu chihin ndo cha cuenda ra faraon ti ña cua quee nahan ndo ihya, tu cha ña cua quichi ra luhu yani ndo. ¹⁶Ndehe maa ndo yoo cua tachi ndo cua cu quihin chi ra, ta ndihi ca ndo, cua ndoo nuu ndo vecaa ya, vati tacan cua nihin yu cuhva tu ndicha ndo cha cahan ndo. Tu cha ñavi tacan cuu chi, cha cuenda ra faraon ndicha yu cha cati yu, vati ra chica ndehe xehe cuu ndo —cati ra Cusee.

¹⁷Tacan cuu, ta tihi ra Cusee chihin ra ta ra vecaa uni quivi. ¹⁸Ta yaha uni quivi can, ta cati ndico ra Cusee chi ra ta ra ti:

—Yuhu, sacahnu-i chi ra Ndioo. Tu cha cua savaha ndo cuhva cha cua cati yu, ña cua cuvi ndo. ¹⁹Tu ndicha ndo cha ñivi vaha cuu ndo, cua ndoo ituhun ni ndo vecaa ya, ta ndihi ca ndo, cua cundaca ndo cha cua cachi ñivi ndo, ta ña cua cuisoco ca ñi, ²⁰soco cua quihin ndo chi ra luhu yani ndo, ta cua quichi ndico ndo. Tacan cua coto yuan ndicha ndo cha cahan ndo, ta ña cua cuvi ndo —cati ra.

Ta savaha ra ta ra cuhva cha cati ra Cusee. ²¹Ta cati ra chi tahan ra ta ra ti:

—Ndicha cha savaha yo cuati chi yani yo, vati ndehe yo cha yaha ra tundoho, ta ni cahan ndahvi ra chihin yo cha na tindee yo chi ra, soco ña tasoho yo cha cahan ra, ta chacan indi tahan yo tichi tundoho vitin —cati ra ta ra.

²²Ta nducahan ra Rubeen, ta cati ra ti:

—Cha cati yu chihin ndo ti na ña cua savaha ndo ndavaha ni chi ra tivaa can, soco ña tosoho ndo cha cahan, ta vitin cutuni yo cuenda cha savaha yo chihin ra —cati ra chi ra ta ra.

²³Ta ña nihin yani ra Cusee cuhva cha cutuni ini ra cha cahan ra ta ra, vati chatiñu ra Cusee chi iin ra sandico coo tuhun cha cahan ra chi ra ta ra. ²⁴Tacan, ta quee ndaa ra Cusee iin chiyo, ta ndahyu ra cha ndahvi cuni ra. Yaha chacan, ta sa queta ndico ra nu indi ra ta ra, ta nacoo tiñu chi ra Simeon, ta iti nuu ra ta ra savaha ra cha chuhni tiñu chi ra. ²⁵Yaha chacan, ta tava tiñu ra Cusee cha na sacutu tiñu costa ra ta ra chi chiti trigu, ta savaha ra cha tihi ndico tiñu xuhun cha tiahvi ra ta ra tichi costa iin iin ra. Ta cati tahan ra cha na cua cuhva tiñu cha cua cachi ra ta ra iti. Tacan ni savaha tiñu chihin ra ta ra. ²⁶Ta tiso ra ta ra chi siqui burru ra, ta cuahan ra ta ra.

²⁷Tacan cuu, ta queta ra ta ra nu cua cusu ra, ta nuna iin ra yuhu costa ra cha cua cuhva ra cha cua cachi burru ra, ta ndehe ra cha indi xuhun ra nuu chi. ²⁸Ta cati ra chi yani ra ti:

—¡Chaha ndico ra ta ra xuhun yu-i. Ndehe ndo cha indi chi tichi costa yu! —cati ra.

Ta ndihi ca ra, quechaha cuyuhvi ra ta ra, ta cati ra chi tahan ra ti:

—¿Ñaan cha cuu cha ndacu ra Ndioo chihin yo? —cati ra ta ra.

²⁹Ta nu ni queta ndico ra ta ra nu iyo ra Jacobo sutu ra ñuhun Canaan, chaha ra cuenda cuhva cha tahan ra ta ra. Ta cati ra ta ra ti:

³⁰—Ra ndaca ñahan ñuhun can, cuxaan xaan ra chihin ndi, ta cati ra ti ra chica cuu ndehe xehe ñuhun nu ndaca ñahan ra cuu ndi, ³¹soco cati ndi chi ra ti ñivi vaha cuu ndi, ta nducu vaha ndi cha cachi ndi, ta ña chica ndehe xehe ndi. ³²Ta cati ndi ti uchi uvi yani cuu ndi cha ndihi ndi, ta iin ni sutu ndi, ta iin yani ndi cha chihi ra, ta inga ra luhu cuii ca, ndoo ra chi sutu ndi ñuhun Canaan, cati ndi chihin ra. ³³Tacan cuu, ta cati ndico ra ndaca ñahan ñuhun can chihin ndi ti: ‘Tu cha ndicha ndo ti ñivi vaha cuu ndo, cua nacoo ndo iin yani ndo vecaa ya, ta ndihi ca ndo, cua cahun ndico ndo, vati cua cunaan ndo chiti trigu cha cua cachi ñivi ndo, ³⁴soco cua quihin ndo chi ra luhu yani ndo ta cua quichi ra chihin ndo, ta cuhva can cua coto yu tu cha ndicha ndo cha cahan ndo ti ñavi ñivi chica cuu ndehe xehe cuu ndo. Tacan, ta cua quee ndico yani ndo cha ndoo vecaa ya, ta cua cuu caca cuu nuna ndo ihya, ta cua cuu sata ndo an cua xico ndo tichi ñuhun ya’, cati ra chihin ndi —cati ra ta ra.

³⁵Ta nu quechaha tava ra ta ra ndihi cha indi tichi costa, ndehe ra ta ra cha mani indi ndico iti xuhun tichi chi, ta

quechaha yuhvi xaan cuni ra ta ra, ta yuhvi tahan sutu ra.

³⁶Tacan cuu, ta cati ra Jacoob chi ra ta ra ti:

—¡Ndahvi xaan cuni yu cha savaha ndioho! Ñahni ca sehi cua ndoo chihin yu, vati ra Cusee, ñahni ca ra iyo chihin yo, ta ni ra Simeoon. Ta vitin cua quihin ndo chi ra Benjamiin. ¡Cuenda ndihi cha tahnin cua cuvi yu! —cati ra.

³⁷Tacan, ta cati ra Rubeen chi sutu ra ti:

—Cuhva ndatu cha cua cuhun ra Benjamiin, vati mai cua cahan cuenda ra, ta cua quichi naa ndico yu chi ra chihin cun. Tu ña cua quichi ca ra, chahi ndatu cha cahni cun nduvi tahan sehi —cati ra.

³⁸Ta cati ndico ra Jacoob ti:

—Ña cua cuhun ra Benjamiin sehi chihin ndo, vati cha chihi yani ra, ta ituhun ca ra ndoo chihin yu cha cuu sehe ña Raqueel ñasihi yu. Ta coto ñaan tahan ra iti cuahan ndo, ta cua savaha ndo cha cua cuvi yu chi tu cuihya ini —cati ra Jacoob.

Cuahan ra Benjamiin chi yani ra nu iyo ra Cusee ñuhun Egipto

43 ¹Ta tiempu can ndunihin iyo tama nu ñuhun Canaan, ²ta nu ndihi chachi ra ta ra chiti trigu cha cha sata ra ta ra nda ñuhun Egipto, quechaha cati sutu ra ta ra ti:

—Cua cuhun ndico tucu ndo, ta cua sata ndo uxu ca cha cua cachi yo —cati ra.

³Ta nducahan ra Judaa, ta cati ra ti:

—Cati cachin ra ndaca ñahan ñuhun Egipto can chi ndi ti: ‘Ña cuni ra ndehe ra chihin ndi, tu ña cua cuhun tahan ra Benjamiin yani ndi chi ndi’. ⁴Tu cua cuhun ra yani ndi chi ndi, cua cuhun ndi cua cu sata ndi cha cua cachi yo, ⁵soco tu ña cua cuhva cun cuhun ra chihin ndi, ña cua cuhun ndi, vati ni cati cachin ra ndaca ñahan can chihin ndi ti: ‘Ña cua quihin cuende chihin ndo, tu ña cua quichi ra yani luhu ndo chi ndo’, cati ra chi ndi —cati ra Judaa.

⁶Ta cati ndico ra Israeel sutu ra ta ra ti:

—Ña vaha cuii savaha ndo cha cati ndo chi ra ndaca ñahan can cha iyo inga yani ndo —cati ra.

⁷Ta nducahan ra ta ra, ta cati ndico ra ti:

—Maa ra ndaca ñahan can, nducu tuhun ra chi ndi cuenda maa ndi ta cuenda ndihi ñivi ndi, ta cati ra chi ndi ti: ‘¿Atu ni

iyo ndito sutu ndo? ¿Atu iyo inga yani ndo?’ Ta cati ndi ndihi cha nducu tuhun ra chi ndi, vati ña chito ndi tu cha cua cati ra cha na cua cuhun tahan ra yani luhu ndi chi ndi —cati ra ta ra.

⁸Tacan cuu, ta quechaha cati ra Judaa chi ra Israeel sutu ra ti:

—Cuhva ndatu cha na cua cuhun ra tivaa yani ndi chi mai, ta cua cuhun ni ndi, vati tacan ña cua cuvi yo chi soco. Ña cua cuvi yoho, ta ni ña cua cuvi sehe ndi. ⁹Cha cuenda mai cua cuhun ra, ta chi mai cua ndaca ndico cun cuenda. Tu ña cua quichi ndico ra chihin yu, siqui mai cua ndoo cuati can ndihi ndoo tiempu. ¹⁰Ta tu ñavi cha maun sanducuee xaan chihin ndi, cha uvi chaha ndi cha quichi ndico ndi —cati ra Judaa.

¹¹Tacan cuu, ta cati ndico ra Israeel sutu ra ta ra ti:

—Vaha tu tacan. Cuahan ndo, soco quihin ndo iin cha vaha cha iyo ñuhun yo, ta cua cuiso ndo chi tichi costa ndo, vati cua samani ndo chi chi ra ndaca ñahan can. Cua quihin ndo suhva baalsamo chi suhva nduxi chi nduta vixin chahan chi suchan xico vixin chahan chi chiti nuee chi limendra. ¹²Cua quihin ndico ndo xuhun quichi tichi costa ndo, ta inga tacan cua quihin ndo cha cua sata ca ndo, vati chito an ñavi ni catu ra ta ra. ¹³Ta quihin tahan ndo chi ra yani ndo, ta cuahan ndo cua ndehe ndo chi ra ndaca ñahan can. ¹⁴Ta maa ra Ndioo iyo ndihi cuii tundee ini, na cua cuhva cha vaha chi ra ndaca ñahan can, ta na cua cuhva ra cha cua quichi ndico ra Simeoon yani ndo chihin ndo, ta tacan ni cua quichi ndico ra Benjamiin ya. Tu ña cua quichi ca ndihi sehi, cuihya xaan ca cua cuni yu chi anime, soco cua ndoi vaha —cati ra chi ra ta ra.

¹⁵Tacan cuu, ta quihin ra ta ra cha cua samani ra ta ra chi ra ndaca ñahan can, ta quihin tahan ra ta ra inga uvi tacan xuhun cha cua sata ra ta ra, ta quihin tahan ra ta ra chi ra Benjamiin, ta cuahan ra ta ra iti ñuhun Egipto. Ta nu ni queta ra ta ra ican, cha yaha ra ta ra nu iyo ra Cusee. ¹⁶Ta nu ni ndehe ra Cusee can chi ra Benjamiin chihin ra ta ra, quechaha cati ra chi ra musu chahnu ra ti:

—Cua cundaca cun chi rahya ta ra vehi, ta cua cahni cun iin sundiquin ti cua cachi ra ta ra chihin yu icaa ni cha sava nduvi ya —cati ra.

¹⁷Ta ra musu chahnu can, savaha ra cuhva cha quee tiñu chi ra, ta cha ndaca ra chihin ra ta ra vehe ra Cusee. ¹⁸Ta yuhvi xaan quechaha cuni ra ta ra cha cuahan ra ta ra vehe ra Cusee. Ta cati ra ta ra chi tahan ra ti:

—Cha cuenda xuhun cha tihi ndico ta run tichi costa yo cha quichi yo cha xihna cuii, cuenda chacan vachi naan ta run chihin yo ihya, ta cua tiin ta run chihin yo, ta cua cuu yo musu cuatu ta run, ta cua quihin ta run ndihi burru sana yo —cati ra ta ra.

¹⁹Ta nu ni queta ra ta ra yuvehe ra Cusee, tuhva ra ta ra chi ra musu chahnu ra. ²⁰Ta quechaha cati ra ta ra chi ra ti:

—Ra chahnu, chito cun cha quichi sata ndi cha cua cachi ndi ihya iin chaha, ta cuahan ndico ndi. ²¹Ta queta ndi nu cua ndoo nuu ndi chacuaa can, ta ndachi ndi yuhu costa ndi, ta ndehe ndi cha indi ndico xuhun can cuhva iyo chi tichi costa iin iin ndi, soco naan ndico ndi chi vachi ndi cha cua cuhva ndico ndi chi. ²²Ta naan ca ndi xuhun cha cua sata ca ndi cha cua cachi ndi, soco ña chito ndi yoo tihi ndico xuhun can nu costa ndi —cati ra ta ra chi ra musu chahnu can.

²³Ta cati ndico ra musu can ti:

—Ña saxini ndo, ta ña cuyuhvi ndo, vati maa ra Ndioo chitoho ndo cha sacahnu sutu ndo, samani ra xuhun can chihin ndo, vati quihin yu xuhun cha tiahvi ndo —cati ra.

Tacan cuu, ta tava ra chi ra Simeoon nu indi ra vecaa, ta quichi ndaca ra chi ra nu inda ra ta ra. ²⁴Tacan cuu, ta satuhun ra chi ndihi ra ta ra cha na quihvi ra ta ra tichi vehe ra Cusee, ta chaha ra musu can nduta ndoo chaha ra ta ra, ta chaha tahan ra cha chachi ndihi burru sana ra ta ra. ²⁵Ta nu ni chito ra ta ra cha cua cusama ra icaa ni chi ra Cusee cha sava nduvi, tiso vaha ra ta ra ndihi cha cua samani ra ta ra chihin ra na cua queta ra.

²⁶Ta nu ni quihvi ra Cusee tichi vehe ra, chahnu chiti ra ta ra, ta taa ra ta ra nuu ra nda nu ñuhun iti nuu ra Cusee. Tacan, ta chaha cuenda ra ta ra cha samani ra ta ra chihin ra. ²⁷Tacan cuu, ta nducu tuhun ra Cusee chi ra ta ra ñaan caa iyo ra ta ra, ta nducu tuhun tahan ra cuenda sutu ra ta ra, ta cati ra ti:

—Ta ra chanihin cha cati ndo cha cuu sutu ndo, ¿atu iyo vaha ra? ¿atu ni ndito ra? —cati ra Cusee.

²⁸Ta cati ndico ra ta ra chi ra ti:

—Ni ndito sutu ndi ra cuu musu cun, ta iyo vaha ra —cati ra ta ra.

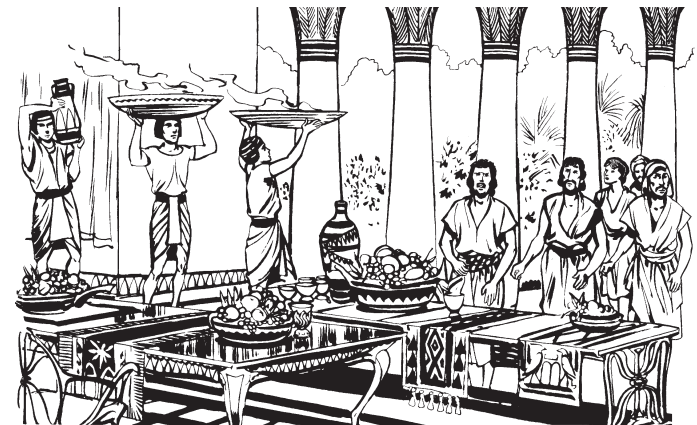
Ta chahnu chiti ra ta ra nda nu ñuhun, ta tayahvi xaan ra ta ra chi ra cuhva cha iyo tahan maa ra ta ra.

²⁹Ta cani nuu ra Cusee, ta ndehe ra chi ra Benjamiin yani ra cha iin ni sihi ra ta ra, ta cati ra chi ra ta ra ti:

—¿Atu rahya cuu yani luhu ndo cuhva cha cati ndo chi? Ta cati ra chi ra tivaa can ti: ¡Maa ra Ndioo na sacu-ii chihun, sehu! —cati ra Cusee chi ra.

³⁰Tacan, ta nu ni cati ra chi ra, ndahvi xaan quechaha cuni ra, ta cuni ndahyu ra. Tacan cuu, ta numi ni ra quihvi ra inga cuarto vehe ra, ta quechaha ndahyu xaan ra. ³¹Yaha ndahyu ra, ta nacata ndaa ra nuu ra, ta sanihin ini ra chi ra, ta quee ndico ra nu iyo ra ta ra, ta cati ra ti: “Tihi ndo cha cua cachi ndi”, cati ra.

³²Tacan, ta tihi ra ta ra cha cua cachi ra Cusee, ta tiso ra chi iin nu mesa, ta ndihi yani ra chacunda ra ta ra inga mesa, ta maa ñivi ñuhun Egipto cha iyo chihin ra chacunda tahan ñi inga mesa, vati ña tuhva ñi cunda cachi icaa ni chi ñivi hebreo, vati ica iyo tiñu cha cua cunda ñi cachi ñi chi ñivi can. ³³Ta chacunda ra ta ra iti nuu ra Cusee savaha ra. Cuhva cuiya ra ta ra ndaa ra, ta iyo xaan cuni ra ta ra ndehe ra cuhva cha ndaa tahan ra ta ra. ³⁴Ta nu ni queta cha cua cachi ra Cusee, sayaha ra ndayu can na cachi

tahan yani ra, soco chi maa ra Benjamiin tihi ra ta ra uhun cuhva cha cua cachi ra. Cuaha ca chaha ra cha cua cachi ra Benjamiin. Cuhva can chachi ra ta ra, ta chihi ra ta ra icaa ni chi ra Cusee, ta cusii ini xaan ra ta ra.

Cha quihin cuati ra Benjamiin cuenda copa ra Cusee

44 ¹Ta nu yaha ndihi chacan, ta cati tuhun ra Cusee chi ra musu chahnu ra ti:

—Cua sacutu vahun ndihi costa rahya ta ra chi chiti trigu, ta cua tihi ndico cun xuhun ra tichi iin iin costa ra ta ra. ²Ta tichi costa ra luhu cuii ca cua tihi cun copa xuhun cuichin yu, ta cua tihi ndico tahun xuhun ra cuenda chiti trigu cha sata ra —cati ra Cusee.

Ta cuhva can savaha ra musu can. ³Ta nu ni cundichin, ndihi yani ra Cusee saña tahan ra ta ra chi ra, ta quihin ra ta ra burru sana ra, ta quee ra ta ra cuahan ra. ⁴Sa ni quee ra ta ra yuhu ñuun can, ta ña ta nducani cuhun ra ta ra, ta tava tiñu ra Cusee chi musu ra, ta cati ra chi ra ti:

—Cuahan cua ndicu chi ra sa cuahan can ta ra, ta nu cua tahun chi ra ta ra, cua cati cun cuhva ya: ‘¿Ñacu savaha ndo cha ndavaha ni chi ra chitohi, cha suhu ndo copa xuhun cuichin ra?, ta maa ra, savaha ra cha vaha chihin ndo. ⁵Ta copa can chatiñu ra cha chihi ra, ta suvi ni chacan chatiñu ra cha natava ra. Ta ña vaha cuii cha ni suhu ndo copa ra’, cua cati cun chi ra ta ra —cati ra Cusee chi ra musu can.

⁶Ta nu ni tahan ra musu can chi ra ta ra, cati ra ndihi cuhva cha ni cati ra Cusee chi ra cha cua cati ra chi ra ta ra.

⁷Ta cati ndico ra ta ra ti:

—¿Ra chahnu, ñacu cati cun chihin ndi tacan? Ta ña tuhva savaha ndiuhu cuhva can. ⁸Tu cha tacan iyo ndi, ña cua quichi ca ndi quichi naan ndi xuhun cha nanihin ndi tichi costa ndi nda ñuun ndi. ¿Ñacu cua suhu ndiuhu xuhun cuaan chi xuhun cuichin ra chitoho cun? ⁹Tu cha cua nanihun copa can tichi costa, ndaa ra suhu chi, na cua cuvi ra, ta ndihi maa ndi cua cuu musu ra chitoho cun —cati ra ta ra.

¹⁰Ta cati ndico ra musu can chi ra ta ra ti:

—Vaha, tu cha tacan cuu chi. Cua ndoo chi cuhva cati maa ndo, soco ndicha cuii ra quihin copa can cua cuu musu ra, ta

ndihi ca ndo cua ndoo nuna ndo, vati ñahni cuati ndo —cati ra musu can chi ra ta ra.

¹¹Tacan cuu, ta numi ni ra ta ra sanuun ra ta ra xiin burru ra, ta nuna ra ta ra yuhu iin iin costa ra. ¹²Ta quechaha nanducu ra musu can tichi iin iin costa ra ta ra. Quechaha ra chi ra chanihin ca, ta sandihi ra chi ra luhu cuii ca, ta nanihin ra copa can tichi costa ra Benjamiin. ¹³Nu ni ndehe ndihi yani ra Cusee cha cuhva can cuu chi, ndata ra ta ra sahna ra cha ndahvi cuni ra ta ra, ta sa ni taa ndico ra ta ra costa xiin burru ra, ta cuahan ndico ra ta ra iti ñuun can. ¹⁴Ta nu ni queta ndico ra ta ra vehe ra Cusee, ni iyo ra vehe ra. Tacan cuu, ta cha cuiñi chiti ra Judaa chi ndihi ca yani ra, ta taa ra ta ra nuu ra nda nu ñuhun iti nuu ra Cusee. ¹⁵Ta quechaha cati ra Cusee chi ra ta ra ti:

—Ña vaha cha savaha ndo cuhva ya chihin yu. Vasi ña chito ndo cha rai natava cuu yu —cati ra.

¹⁶Ta nducahan ra Judaa, ta cati ra ti:

—Ñahni cha chito ndi cua cati ndi chihin cun, ra chahnu. Ña cuu cati ndi cha ñahni cuati ndi, vati ra Ndioo cha ndehe ra cha savaha ndi. Vitin ndihi ndi cua cuu musu cun, ta cua cutahan ndihi ndi chi ra ni suhu copa cun —cati ra.

¹⁷Ta cati ndico ra Cusee ti:

—Ña tacan. Ndicha cuii ra ni suhu copa can cua cuu musu yu. Ta ndihi ca ndioho, na cua cuhun vaha ndo vehe sutu ndo —cati ra Cusee chi ra ta ra.

Cahan ndahvi ra Judaa chi ra Cusee cuenda ra Benjamiin

¹⁸Tacan cuu, ta tuhva ra Judaa iti nuu ra Cusee, ta cati ra chi ra ti:

—Ra chahnu, chite ti cha cua cahin chihin cun, cuu chi sava ta cua cha cua cahin chi maa ra faraon. Chica yu tu manini na cua cuhva cun ndatu ti cua cahin iin tiñu chihin cun, soco ña cua quihun tisihi chihin yu. ¹⁹Maa cun nducu tuhun chihin ndi cha cuu ndi musu cun an ni iyo sutu ndian iyo inga yani ndi. ²⁰Ta chacan cati ndi chihin cun ti iyo sutu ndi, ta cha chahnu xaan ra, ta iyo inga yani ndi cha cuu ra luhu cuii ca, ta cha chahnu tahan maa sutu ndi, ta cha cacu ra, ta inga yani ra ni chihi, ta ituhun ca rahya ndoo cha iin ni sihi ra ta ra, ta

chacan cuni xaan sutu ndi chi ra. ²¹Ta maa cun chica cha na quichi ra chihin ndi, vati cuni cun nacoto cun chihin ra. ²²Ta cati cachi ndi chihin cun ti cua cuvi sutu ndi chi tu cuihya ini, tu cha cua nacoo ra luhu can chi ra. ²³Ta cati cun chihin ndi ti: “Tu cha ña cua quichi ra yani ndo chihin ndo, ña cua quihin cuenda ca yu chihin ndo”, cati cun —cati ra Judaa.

²⁴Ni vii cahan ra Judaa, ta cati ra ti:

—Ta quivi cha queta ndico ndi vehe sutu ndi, ndatuhun ndi chi ra ndihi cuhva cha ni cahan cun. ²⁵Ta cati ndico sutu ndi chihin ndi ti: ‘Cua cu sata ndo suhva ca trigu cha cua cachi yo’, cati ra. ²⁶Ta chacan cati ndico ndi chi ra ti: ‘Tu cua cuhun ra luhu yani ndi, cua cuhun ndi, soco tu ña cua cuhun ra ña cua cuhun ndi, vati ña cua quihin cuenda ca ra ndaca ñahan can chihin ndi, tu cha ña cua cuhun ra tivaa can chihin ndi’, cati ndi chi ra. ²⁷Ta cati ndico sutu ndi chihin ndi ti: ‘Chito vaha maa ndo ti uvi tahan sehi ni chacoo chi ña Raqueel ña cuu ñasihi yu. ²⁸Ta iin ra ña iyo ca ra nui, ta saxini yu ti vasi chachi qiti cuhu chi ra, ta nda cua nda vitin ña ndehe que chi ra. ²⁹Ta vitin, tu cua quihin ndihi ndo chi rahya, ta cua cuhun ndo, ta ñaan cha ña vaha cua tahan ra tican, cua savaha ndo cha cua cuvi yu chi tu cuihya ini’, cati ra chihin ndi.

³⁰“Tu ña cua cuhun ndico ra chihin ndi vitin, cua cuvi sutu ndi, vati ni vii iyo ndito ra, vati cuni mani xaan ra chi ra tivaa ya. ³¹Ta cua savaha ndi cha cua cuvi cuii sutu ndi, tu cua ndehe ra cha cua queta ndi, ta ñahni ca ra tivaa ya ndaca ndi. ³²Ta cati yu chi suti ti: ‘Main cua cumi chi ra yani yu’, ta inga cha ni cahan yu chi ra ti: ‘Tu cha ña cua quichi ndico ra tivaa can chihin yu, siqui mai cua ndoo cuati can ndihi ndoo tiempo’, cati yu chi ra. ³³Ta chacan cuu cha chica yu tu manini chihin cun, na cuhva cun ndoo mai, ta cui musu cun tiñu nuu ra tivaa yani yu, ta maa ra, na cua cuhun ra chi ndihi ca yani ndi iti vehe ndi, ³⁴vati ña cuu queta yu nuu suti, tu ñahni rahya ndaca yu cua cuhin. Ta ña cuni yu cua ndehi ndihi tundoho cua ndehe suti, ta cua cuvi ra cuenda chacan —cati ra Judaa chi ra Cusee.

Savaha ra Cusee cha nacoto yani ra chi ra

45 ¹Ña cundee ca ini ra Cusee. Chacan quechaha cati ra chi ndihi ra cuu musu cha tindee chi ra ti: “Quee nuu

ndihi ndo nu quehe”, cati ra. Chacan cuu cha yoni ca racan ta ra inda hora cha cati ra chi yani ra cha maa ra cuu ra Cusee.

²Ta nihin xaan quechaha ndahyu ra, ta ndihi musu ra chini, ta nda nu iyo vehe ra faraon chini ñivi cha ndahyu ra.

³Ta cati ra Cusee chi yani ra ti:

—Yuhu cuu Cusee. ¿Atu ni ndito suti? —cati ra.

Ta ña cuu cahan ndihi yani ra, vati yuhvi xaan cuni ra ta ra ndehe ra chi ra. ⁴Ta cati ndico ra Cusee chi ra ta ra ti:

—Savaha ndo tu manini, tuhva yatin ndo chi —cati ra.

Ta nu ni tuhva ra ta ra chi ra, cati ndico ra chi ra ta ra ti:

—Yuhu cuu Cusee yani ndo, ra ni xico ndo chi ñivi cuahan iti ñuhun Egipto. ⁵Ta vitin ña ndundahvi cuni ndo, ta ni ña cuvi ndo tisihi ndehe ndo chi tahan ndo cuenda cha ni xico ndo chi tihya, vati ra Ndioo tachi chi iti nuu ndo cha cua tindei chi ñivi, ta ña cua cuvi ñi. ⁶Cha queta uvi cuiya vitin cha iyo tama ñuhun ya, ta ni cumani inga uhun cuiya cha ña cua coo cha cua cachi ñivi. ⁷Ta maa ra Ndioo tachi chihin yu ñuhun ya cha xihna cuii cha cua savahi tu manini chihin ndo, ta ña cua cuvi ndo chi ndihi sehe ndo. ⁸Chacan cuu cha ñavi ndioho tachi chi tihya. Maa ra Ndioo cuu ra, ta suvi ni maa ra chaha tiñu chi, cha cui xini chi ndihi ra cuu musu vehe ra faraon, ta ndaca ñahan tahan chi ndihi ñivi ñuhun Egipto. ⁹Ta chacan cuu cha cua sanumi ni ndo, ta cua cuhun ndico ni ndo nu iyo suti, ta cua cati ndo chi ra cuhva ya ti: ‘Cati ra Cusee sehe cun ti: Maa ra Ndioo chaha cha ndaca ñahin chi ndihi ñivi ñuhun Egipto, ta chacan cuni yu cha yatin ni cua quichi cun nu iyo yu tihya. Ña cua nducuee cun. ¹⁰Ta ñuhun Goseen cua coo cun chi ndihi sehe cun chi ndihi sehe yani cun chi ndihi qiti cuhu sana cun chi ndihi ndatiñu cun, ta yatin ni cua coo cun chihin yu ihya. ¹¹Ta cua cuhva mai cha cua cachi cun chi ndihi ñivi cun, vati ni cumani inga uhun cuiya cha cua coo tama, ta tacan ña cua cuvi ndo chi soco, ni maun ta ni ñivi cun’, cati ndo chi suti. ¹²Ta ndihi maa ndo chini cuhva cha cati yu, ta chini tahan ra Benjamiin yani yu. ¹³Ta cua cuhva ndo cuenda chi maa suti ndihi cha ndehe ndo cuhva cha ndaca ñahin chi ndihi ñivi ñuhun Egipto ya, ta numi ni cua quichi ndaca ndo chi ra —cati ra Cusee chi yani ra.

¹⁴Ta chacunumi ndaa tahan ra Cusee chi ra Benjamiin, ta ndahyu xaan nduvi tahan ra ta ra. ¹⁵Ta chi ndihi ca yani ra, tayuhu ra chi ra ta ra, ta ndahyu tahan ra ta ra chi ra, ta sa hora can ni cuu ndatuhun ra ta ra chihin ra.

¹⁶Sii xaan ni cuni tahan ra faraoon chi ndihi musu ra cha chito ra ta ra cha quichi ndihi yani ra Cusee ñuhun Egipto.

¹⁷Chacan cuu cha cati ra faraoon chi ra Cusee ti:

—Cati chi ndihi ra yani cun na taa ra ta ra xiin sana ra, ta cua cuhun ndico ra ta ra iti ñuhun Canaan, ¹⁸ta na cua cu quihin ra ta ra chi maa sutu ndo chi ndihi ñivi ndo, ta cua quichi ndico ra ta ra, vati cua cuhva mai ñuhun vaha nu cua satiñu ra ta ra ñuhun Egipto ya. Tacan cua nihin vaha ra ta ra cha cua cachi ra ta ra nu ñuhun ya. ¹⁹Ta cua cuhva cun tiñu cha na cua cuhun quti xita carreta chi ra ta ra, vati cua quichi ndihi ve cuati chi ndihi ñi cuu ñasihi ra ta ra chi maa sutu ndo. ²⁰Ta na ña cua saxini ñi cuenda ndihi cha cua nacoo ñi tican, vati ndihi cha vaha iyo ñuhun Egipto ya cua cuu tahan chi chihin ñi —cati ra faraoon chi ra Cusee.

²¹Tacan cuu, ta savaha ndihi sehe ra Israeel cuhva cha tava tiñu ra faraoon, ta chacan chaha ra Cusee quti xita carreta chi ra ta ra chi ndihi cha cua cachi ra ta ra iti. ²²Ta chaha ra iin ndichin sahma chaa chi iin iin ra ta ra, ta chi ra Benjamiin chaha ra uni cientu xuhun cuichin chi uhun ndichin sahma chaa vaha. ²³Ta chi maa sutu ra tachi ra uchi tahan burru cha ndiso ndihi nuu cha vaha cha iyo ñuhun Egipto can chi inga uchi ri burru sihi cha ndiso trigu chi paan chi ndihi cha cua cachi sutu ra iti. ²⁴Ta hora cha saña tahan ra Cusee chi yani ra cati ra chi ra ta ra ti:

—Ña cua cani tahan ndo chi tahan ndo iti cuahan ndo —cati ra.

²⁵Quee ra ta ra ñuhun Egipto can, ta cuahan ra ta ra, ta nu queta ndico ra ta ra ñuhun Canaan nu iyo ra Jacobo sutu ra ta ra, ²⁶ta chaha ndico ra ta ra cuenda chi ra, ta cati ra ta ra ti:

—Ni ndito ra Cusee, ta maa ra cuu ra ndaca ñahan ñuhun Egipto —cati ra ta ra.

Nduiyo xaan cuni ra Jacobo, ta cuni cahni nuun chi chi ra, ta saxini ra ti ña ndicha ra ta ra cha cahan ra, ²⁷soco nu ni cati ra ta ra ndihi tiñu cuhva cha ni cahan ra Cusee, ta ndehe

ra ndihi quti ndaca carreta cha tachi ra cha cua cuhun ra ta ra, sii xaan quechaha cuni ra. ²⁸Tacan cuu, ta cati ra Israeel chi ra ta ra ti:

—Vaha, tu tacan cuu chi. Vitin chite cha ndito ra Cusee sehi. Cua cuhin, ta cua ndehi chi ra, ta ni cha ña ta cuvi yu —cati ra.

Cuahan ra Jacobo iti ñuhun Egipto

46 ¹Tacan cuu, ta quee ra Israeel ñuhun Canaan, ta cuahan ra iti ñuhun Egipto chi ndihi cha iyo chihin ra, ta queta ra ñuun Beerseba, ta samani ra iin mbee iti nuu ra Ndioo cha sacahnu ra Isaac sutu ra. ²Ta chacuaa can ni cahan ra Ndioo chi ra tichi ñumahna, ta cati ra chi ra ti:

—¡Jacobo, Jacobo! —cati ra Ndioo.

Ta nducahan ra, ta cati ra ti:

—Ihya iye —cati ra Jacobo.

³Ta cati ndico ra Ndioo chi ra ti:

—Yuhu cuu ra Ndioo ra ni sacahnu sutu cun. Ña cuyuhvi cun cuhun cun iti ñuhun Egipto, vati ican cua savahi iin ñuun cahnu xaan chi ndihi ñivi cuu tata cun. ⁴Main cua cuhun chihin cun iti ñuhun Egipto, ta cua savahi cha cua quichi ndico cun. Ta maa ra Cusee cua casi titi nuun cun quivi cha cua cuvi cun —cati ra Ndioo chi ra Jacobo.

⁵Tacan cuu, ta ñuun Beerseba can quee ra Jacobo chi ndihi sehe rai ra chi ndihi sehe cuati ñi chi ndihi ñasihi ra ta ra, ta quihvi ñi ta ñi tichi ndihi carreta cha tachi ra faraoon cha cua cuhun ñi. ⁶Quihin tahan ra ta ra ndihi sana ra chi ndihi ndatiñu cha ni nihin ra ta ra ñuhun Canaan, ta cuahan ra ta ra ⁷chi ndihi sehe ñi chi ndihi sehe yani ñi iti ñuhun Egipto.

⁸Ta chehe cuu ndihi sivi sehe ra Israeel cha cuahan chihin ra iti ñuhun Egipto, maa ra Jacobo chi ndihi sehe ra cuahan:

Ra Rubeen sehe xihna cuii ra. ⁹Ta ndihi sehe ra Rubeen cuu ra Hanooc chi ra Faluu chi ra Hezroon chi ra Carmi.

¹⁰Ta ndihi sehe ra Simeoon cuu ra Jemueel chi ra Jamiin chi ra Ohaad chi ra Jaquuin chi ra Zohaar chi ra Sauul sehe iin ña ñahan ñuhun Canaan.

¹¹Ta ndihi sehe ra Levii cuu ra Gersoon chi ra Coaat chi ra Merari.

¹²Ta ndihi sehe ra Judaa cuu ra Eer chi ra Onaan chi ra Sela chi ra Fares chi ra Zara, ta ra Eer chi ra Onaan chihi ra ta ra ñuhun Canaan. Ta sehe ra Fares cuu ra Hezroon chi ra Hamuul.

¹³Ta ndihi sehe ra Isacaar cuu ra Tola chi ra Fua chi ra Joob chi ra Simroon.

¹⁴Ta ndihi sehe ra Zabuloon cuu ra Sereed chi ra Eloon chi ra Jahleel.

¹⁵Ndihhi rahya ta ra cuu sehe ña Lea chi ra Jacoob cha cacu ra ta ra iti ñuhun Padaan-araam, ta chacoo inga sehe sihi ña cha cha cunani Dina. Oco uchi uni ñi cha ndihi ñi.

¹⁶Ta ndihi sehe ra Gaad cuu ra Zifioon chi ra Hagui chi ra Ezboon chi ra Suni chi ra Eri chi ra Arodi chi ra Areli. ¹⁷Ta ndihi sehe ra Aseer cuu ra Imnaa chi ra Isuaa chi ra Isuui chi ra Beriia, ta chacoo tahan ituhun cuhva ra ta ra cha cha cunani ña Sera. Ta ndihi sehe ra Beriia can cuu ra Hebeer chi ra Malquieel. ¹⁸Ndihhi rahya ta ra cuu sehe ña Zilpa chi ra Jacoob. Ta ña Zilpa can cuu musu ña Lea cha chaha ra Labaan sutu ña chihin ña. Chahun iin ñi cha ndihi ñi.

¹⁹Ta ndihi sehe ña Raqueel cha cuu ñasihi maa ra Jacoob can cuu ra Cusee chi ra Benjamiin. ²⁰Ta ndihi sehe ra Cusee chi ña Asenaat cha chacoo ñuhun Egipto cuu ra Manasee chi ra Efraiin. Ta ña Asenaat can cuu sehe sihi ra Potifera cha cuu sutu chahnu ñuun Oon. ²¹Ta ndihi sehe ra Benjamiin cuu ra Bela chi ra Bequeer chi ra Asbeel chi ra Gera chi ra Naamaan chi ra Ehi chi ra Roos chi ra Mupiim chi ra Hupiim chi ra Aard. ²²Ndihhi rahya ta ra cuu tata ña Raqueel chi ra Jacoob. Uchi cumi ñi cha ndihi ñi.

²³Ta sehe ra Daan cuu ra Husiim. ²⁴Ta ndihi sehe ra Neftalii cuu ra Jahzeel chi ra Guni chi ra Jezeer chi ra Sileem. ²⁵Ndihhi rahya ta ra cuu tata ña Bilha chi ra Jacoob ña cuu musu ña Raqueel cha chaha ra Labaan sutu ña chi ña. Ucha tahan ñi cha ndihi ñi.

²⁶Ta ndihi ñivi cha cuahan chi ra Jacoob iti ñuhun Egipto cuu ñi uni xico iñu, ta ña cahvi tiñu chi ndihi ñi cuu ñasihi sehe rai ra. ²⁷Ta cha ndihi ñivi ra Jacoob cha chacoo ñuhun Egipto, ta cahvi ndihi tiñu chi ra Cusee chi nduvi tahan sehe ra, cuu ñi uni xico uchi ñivi.

²⁸Tacan cuu, ta tachi maa ra Jacoob can chi ra Judaa iti nuu, vati cua cati ra chi ra Cusee cha na cua quichi ndehe ra chi ra nu cuu chi ñuhun Goseen, vati ican cua queta ra chi ndihi ñivi ra. ²⁹Tacan, ta ra Cusee, tiso vaha ra carreta ra cha cua cuhun ra iti Goseen nu cua quihin cuenda ra chi ra Israeel sutu ra. Ta nu ni ndehe ra chi sutu ra, chacunumi ndaa ra chi ra, ta chaqui ra xini ra sucu ra, ta nahan xaan ndahyu ra. ³⁰Tacan cuu, ta quechaha cati ra Israeel chi ra Cusee ti:

—Vitin cha cuu cuvi yu, vati cha ni ndehi chihin cun, ta chite cha ni vii ndito cun —cati ra.

³¹Ta cati ndico maa ra Cusee can chi yani ra chi ndihi ñivi sutu ra ti:

—Cua cu cati yu chi ra faraon cha cha queta ndihi ndo cha cuu ndo yani yu chi ndihi ñivi sutu yo cha quee ndo ñuhun Canaan, ta vachi ndo nu iyo yu. ³²Ta ra sacuenda mbee cuu ndo, ta sacuina ndo sundiquin, ta vachi ndihi sana ndo chi ndihi ndatiñu ndo chihin ndo. ³³Ta hora cua cana ra faraon can chihin ndo, ta cua nducu tuhun ra chihin ndo ti: “¿Ñaan tiñu satiñu ndo?”, ³⁴ta cua cati ndo ti: “Ra sacuenda mbee cuu ndi nda cua nda vachi cuahnu ndi cuhva cha chacoo ndihi ñivi chahnu ndi cha cuu ndi musu cun”, cua cati ndo. Tacan cua cuu ndoo ndo coo ndo ñuhun Goseen, vati ñivi ñuhun Egipto, ña tahan ini ñi coo yatin ñi chi ñivi sacuenda mbee —cati ra Cusee.

Queta ra Jacoob nuu ra faraon

47 ¹⁻²Tacan cuu, ta quihin ra Cusee uhun tahan yani ra, vati cua cuhva ra cuenda chi ra faraon cha cha queta ra ta ra, ta nu ni queta ra ta ra nuu ra, ta quechaha cati ra Cusee chi ra ti:

—Sutu yu chi yani yu chi ndihi sana ra ta ra chi ndihi ndatiñu ra, cha quichi ra ta ra iti ñuhun Canaan, ta vitin cha iyo ra ta ra ñuhun Goseen —cati ra Cusee.

³Ta quechaha nducu tuhun ra faraoon chihin ra ta ra ti:

—¿Ñaan tiñu satiñu ndo? —cati ra.

Ta nducahan ra ta ra, ta cati ra ta ra ti:

—Ndiuhu ra musu cun, ra sacienda mbee cuu ndi cuhva cha satiñu ñivi chahnu ndi. ⁴Ta cahnu xaan tama iyo ñuhun Canaan, ta ñahni ca cha cachi sana ndi. Ta chacan vachi ndi tihya ti cua ndoo ndi, ta chacan cahan ndahvi ndi chihin cun, vati na cua cuhva cun ndatu cha cua coo ndi ñuhun Goseen —cati ra ta ra.

⁵Tacan cuu, ta quechaha cati ra faraoon chi ra Cusee ti:

—Sutu cun ta ndihi yani cun, vachi coo ra ta ra nu iyo cun.

⁶Tichi ndaha maa cun iyo ñuhun Egipto ya, ta chacan na ndoo sutu cun chi ndihi yani cun nu cuu chi ñuhun vaha. Ta na cua coo ra ta ra ñuhun Goseen, ta maa cun chito tu iyo ra satiñu vaha, tiso chi ra ta ra cha cua sacienda ra ta ra sana yu —cati ra faraoon can.

⁷Yaha chacan, ta cha quihin ra Cusee chi ra Jacoob sutu ra, ta cha ndaca ra chi ra nuu ra faraoon, ta ra Jacoob, sacahnu ra chi ra faraoon, ta chaha ra tuhun vaha chi ra. ⁸Tacan, ta nducu tuhun ra faraoon chi ra ti:

—¿Yoso cuiya cun? —cati ra.

⁹Ta cati ra Jacoob chi ra ti:

—Cientu oco uchi cuiya yu, ta chica cuu ndahvi yu iin chiyo ta inga chiyo. Chi cuaha tundoho ni iyo yu, soco ña ta queta yu cuiya cha chacoo ñivi chahnu yu cha chica cuu ndahvi ñi nu ñuhun ñuñivi ya —cati ra Jacoob.

¹⁰Tacan cuu, ta cahan tucu ra Jacoob tuhun vaha chi ra faraoon, ta cuahan ra. ¹¹Ta ra Cusee, chaha ra ñuhun vaha xaan nu cua coo sutu ra chi ndihi yani ra cuhva cha ni chaha ra faraoon tiñu chi ra. Cuhva can nihin ra ta ra ñuhun vaha nu cuu cuenda ra Ramesee. ¹²Ta chaha ra Cusee cha chachi sutu ra chi ndihi yani ra chi ndihi ñivi ra ta ra tiempu tama can.

¹³Ta ndunihin xaan ca tama can, ta ñahni ca cha cachi ñivi ni iin chiyo, ta cuhva can quechaha chihi ñivi iyo ñuhun Egipto chi ñi iyo ñuhun Canaan. ¹⁴Ta ra Cusee, xico ra chiti trigu cha cua cachi ñivi iyo ñuhun Egipto chi ñivi ñuhun Canaan, ta sacuiti ra ndihi xuhun can, ta cha naa ra chi vehe ra faraoon. ¹⁵Ta nu ndihi xuhun ñivi iyo ñuhun Egipto can chi ñivi ñuhun Canaan, chahan ñi nuu ra Cusee, ta cati ñi chi ra ti:

—Cuhva cha cua cachi ndi coto cua cuvi ndi chi soco, vati ñahni ca xuhun ndi —cati ñi ta ñi.

¹⁶Ta quechaha cati ndico ra Cusee chi ñi ti:

—Cua cuhva ndo sana ndo chi tu cha ndihi xuhun ndo, ta cua cuhve cha cua cachi ndo cuenda rican ta ri —cati ra.

¹⁷Ta chacan cha naan ñi ta ñi quti cuhu sana ñi chi ra, cha naan ñi quti ñi chi mbee ñi chi sundiquin ñi chi burru ñi, ta nihin ñi cha chachi ñi tichi cuiya can. ¹⁸Ta nu ni ndihi cuiya can, chahan ndico tucu ñivi can cha ndehe ñi chi ra Cusee inga chaha, ta cati ñi chi ra ti:

—Ra chahnu, chito cun ti cha ndihi xuhun ndi, ta cha ndihi sana ndi chaha ndi chihin cun. Ta vitin ñahni ca cha iyo chihin ndi, ta maa ni ndi chi ñuhun ndi ndoo. ¹⁹Ña vaha cha cua cuvi ndi, ta cua ndoo ñuhun ndi. Sata chihin ndi chi ñuhun ndi, ta cuhva cun chiti trigu cachi ndi, ta cua cuu ndi musu nuu ra faraoon, ta cua satiñu ndi nu ñuhun ndi cuenda maa ra. Ta cua cuhva cun chiti trigu cha cua tachi ndi, ta cua

coo cha cua cachi ndi, ta ña cua cuvi ndi. Tacan ña cua ndoo ñuhun ndi cha ñahni ca cha iyo nuu chi —cati ñi ta ñi.

²⁰Tacan cuu, ta sata ra Cusee ndihi ñuhun Egipto cha cua cuu chi ra faraoon. Ta ndihi ñivi ñuhun Egipto xico ñi ñuhun ñi, vati ndunihin xaan ca tama can, ta ñahni ca cha cachi ñi iyo. Ta ndihi ñuhun can ndoo chi cuenda maa ra faraoon. ²¹Ta chi ndihi ñivi iyo iin chiyo ta inga chiyo ñuhun Egipto, savaha ra cha cuu ñi musu cuatu ra faraoon. ²²Ituhun ñuhun cha cuu cuenda ra sutu ta ra, ña sata ra Cusee chi, vati maa ra faraoon chaha chiti trigu cha chachi ra ta ra, ta ña cumani chi, ta chacan cuu cha ña xico ra ta ra ñuhun ra.

²³Ta cati ndico ra Cusee chi ñivi ñuhun Egipto can ti:

—Vitin cha sate chihin ndo chi ndihi ñuhun ndo cha cuenda ra faraoon. Ihya iyo chiti trigu cha cua tachi ndo, ²⁴soco quivi cha cua canihin vaha ndo ndihi chiti cha cua tachi ndo, cua na tahvi ndo uhun cuhva chihin chi, ta cua cuhva ndo iin cuhva can chi ra faraoon, ta inga cumi cuhva chi cua cuu chi chi maa ndo, ta ican cua tava ndo cha cua tachi ndo, ta ndihi ca chi cua cachi ndo chi ndihi sehe cuati ndo chi ñivi ndo vehe ndo —cati ra Cusee.

²⁵Ta cati ndico ñi ta ñi chi ra ti:

—Cacu ndi savaha cun, ta ña cua cuvi ndi. Vaha ti cuni mani cun chihin ndi, ra chahnu, ta cua cuu ndi musu ra faraoon —cati ñi.

²⁶Tacan cuu, ta tiso ra Cusee iin ley ñuhun Egipto, ta iyo chi nda cua nda vitin, vati cua tava ñi uhun cuhva chi ndihi chiti cha cua canihin vaha ñi. Ta ituhun cuhva can cua cuhva ñi chi ra faraoon. Ta ñuhun cha cuu chi ra sutu ta ra, samani ra faraoon chi chi ra ta ra, ta chacan ñahni cha cua tiahvi ra ta ra chi ra rey can.

²⁷Tacan, ta ndoo ñivi ra Israeel iyo ñi ñuhun Goseen tichi ñuhun Egipto, ta ican nihin ñi ñuhun nu iyo ñi, ta tuvi xaan sehe ñi chacoo, ta cahnu xaan ñuun cuu ñi. ²⁸Ta chacoo ra Jacob chahun uvi cuiya ñuhun Egipto, ta queta cientu uvi xico ucha cuiya chacoo ra ñuñivi.

²⁹Ta nu cha yatin cua cuvi ra, cana ra chi ra Cusee sehe ra, ta cati ra chi ra ti:

—Tu ndicha cha cuni mani cun chihin yu, tiso ndaha cun nu sihin yu vitin, ta cati vaha chihin yu tu cha cua savahun

tu manini cuhva cha cua ndaca yu chihin cun. Chica ndahvi yu chihun, vati ña cuni yu cha cua cuchi cun chi tichi ñuhun Egipto ya. ³⁰Quivi cha cua cuvi yu, ta cua nduiin yu chi ñivi chahnu yu, cua tava cun chi tichi ñuhun ya, ta cua cuchi cun chi nu cuchi ñivi yu —cati ra Jacob.

Ta cati ndico ra Cusee chi ra ti:

—Cua savahi cuhva cha chica cun —cati ra.

³¹Ta cati ndico tucu ra Israeel chi ra ti:

—Cati ndicha chi —cati sutu ra chi ra.

Ta ra Cusee, cati vaha ra chi sutu ra cha cua savaha ra tacan. Tacan cuu, ta chacava vaha ndico ra Israeel nu sahmanini ra nu chito ra.

Sacu-ii ra Jacob chi ra Efraiin chi ra Manasee

48 ¹Yaha iin tiempu, ta queta tuhun nuu ra Cusee cha cuhvi xaan sutu ra. Tacan cuu, ta quihin ra nduvi tahan sehe ra, ra Manasee chi ra Efraiin, ta quee ra cua ndehe ra chi ra Jacob sutu ra. ²Ta hora cha cati tiñu chi ra Jacob cha queta ra Cusee cha vachi ndehe ra chi ra, nducu ndee ra Israeel, ta chacunda ra nu chito ra. ³Ta cati ra Jacob chi ra Cusee ti:

—Maa ra Ndioo iyo ndihi cuii tundee ini, sanahan nuu ra chi ra chihin yu ñuun Luuz cha iyo cuenda ñuhun Canaan, ta sacu-ii ra chi ican. ⁴Ta chaha ra tuhun yuhu ra chi, ta cati ra ti: ‘Cua savahi cha cua coo tuvi xaan sehe cun chi sehe yani cun chi tata cun, ta cuaha xaan ñuun nahnu cua savaha ñi. Ta cua cuhva yu ñuhun ya chi ndihi tata cun, ta cua cuu chi chihin ñi ndihi ndoo tiempu’, cati ra Ndioo chihin yu. ⁵Ta ña ta queta yu nu iyo cun ñuhun Egipto ya, ta cha cacu nduvi tahan sehe cun, ra Efraiin chi ra Manasee. Cua cuu ra ta ra sehe mai cuhva cuu ra Ruben chi ra Simeon, ⁶soco sehe cun cha cua coo iti nuu, racan ta ra cua cuu sehe maun. Ta cuenda maa ra Efraiin chi ra Manasee cua nihin tahan ra ta ra ñuhun cha cua cuhve chi ra ta ra. ⁷Quivi cha vachi ndi iti ñuhun Padaan-araam chihi ña Raqueel sihi cun ñuhun Canaan quivi cha cuahan ndi iti ñuun Efrata. Ta cuchi yu chi ña iti cha cuahan ñuun can cha cuu chi ñuun Beleen vitin —cati ra chi ra Cusee.

⁸Ta nu ni ndehe ra Israeel can chi sehe ra Cusee, ta nducu tuhun ra chi ra ti:

—¿Ta rahya ta ra, yoo ra cuu ra? —cati ra.

⁹Ta nducahan ra Cusee, ta cati ndico ra chi sutu ra ti:

—Sehe mai cuu ra ta ra cha chaha ra Ndioo chihin yu ñuhun Egipto ya —cati ra.

Ta cati ndico maa ra Jacobo chi ra ti:

—Satuhva chi ra ta ra iti nui, vati cua cahan vaha yu chi iin iin ra ta ra —cati ra.

¹⁰Ta ña ndichin vaha ca ndehe ra Israeel, vati cha chahnu xaan ra. Tacan cuu, ta satuhva ra Cusee chi nduvi tahan sehe ra iti nuu sutu ra, ta ra Jacobo, tayuhu ra, ta chacunumi ndaa ra chi ra ta ra. ¹¹Ta cati ndico ra Israeel chi ra Cusee ti:

—Yuhu, ña saxini que cha cua ndehe ndico yu chihin cun, soco maa ra Ndioo chaha cha ndehe tahin chi sehe cun —cati ra.

¹²Tacan, ta sanuun ra Cusee chi sehe ra nu sihin ra Israeel sutu ra. Ta chahnu chiti ra nda nu ñuhun. ¹³Ta quihin ra Cusee chi nduvi tahan sehe ra, ra Manasee cuahan chiyo ndaha sati ra Cusee, vati cua ndoo ra chiyo ndaha cuaha ra Israeel, ta ra Efraiin iti chiyo ndaha cuaha ra Cusee, vati cua ndoo ra chiyo ndaha sati ra Israeel, ta satuhva ra Cusee chi ra ta ra iti nuu sutu ra, ¹⁴soco ra Israeel, tisama tahan ra ndaha ra, ta tiso ra ndaha cuaha ra xini ra Efraiin ra ni luhu ca, ta ndaha sati ra tiso ra xini ra Manasee, masi ra cha nihin cuu ra. ¹⁵Tacan cuu, ta cahan ra tuhun vaha ra chi ra Cusee, ta sa quechaha cahan tahan ra chi ra Ndioo, ta cati ra ti:

“Yoho ra Ndioo, sacahnu ra sutu chahnu yu Abrahaam, ta sacahnu tahan ra Isaac sutu yu chihun.

Ta chi maun sacahnu tahin,

ta maun cumi chihin yu nda ni quivi cha cacu yu ta nda cua nda vitin.

¹⁶Ta suvi ni maun tachi tatun cun cha sacacu chi tichi tundoho.

Sacu-ii tahan cun chi nduvi tahan ra cuati ya, vati cuenda rahya ta ra cua cucuhun ini ñivi sivi yu chi sivi sutu chahnu yu Abrahaam chi sivi sutu yu

Isaac.

¡Ta na cua coo tuvi xaan sehe ra ta ra nu ñuhun ñuñivi ya!”, cati ra Jacobo.

¹⁷Ña tahan ini ra Cusee cha ndehe ra cha tiso sutu ra ndaha cuaha ra xini ra Efraiin, ta chacan sachiyo ra ndaha cuaha sutu ra xini ra Efraiin, ta tiso ra chi xini ra Manasee, ¹⁸ta cati ra chi sutu ra ti:

—¡Ñavi cuhva can, tata! ¡Tiso ndaha cuaha cun xini ra Manasee, vati rahya cuu ra chanihin! —cati ra Cusee, ¹⁹soco ña cuni sutu ra savaha ra cuhva can, ta cati ra ti:

—Chite, sehu. Chite cha cahnu ñuun cua cuu tahan rahya, vati tuvi ñivi ra cua coo, soco ra Efraiin, yani luhu ra. Cua cunda yahvi xaan ca ra, ta ndihi ñivi ra, cahnu xaan ca ñuun cua cuu ñi —cati ra Jacobo.

²⁰Cuhva can chaha ra Jacobo cha vaha chi ra Efraiin chi ra Manasee. Ta cati ra ti:

—Cuhva ya cua cati ñivi ñuun Israeel, ta cha cua cahan vaha ñi cuenda sivi ndo ti: ‘Maa ra Ndioo na cua cuhva cha vaha chihin cun cuhva cha chaha ra cha vaha chi ra Efraiin chi ra Manasee’, cua cati ñivi can —cati ra chi ra ta ra.

Ta cuhva can savaha ra Israeel cha cuu ra Efraiin ra xihna cuii, ta ndoo ra Manasee iti chata. ²¹Ta cati ndico tucu ra Israeel chi ra Cusee ti:

—Cha yatin cua cuvi yu, soco ra Ndioo cua coo chihin ndo, ta cua savaha ra cha cua cuhun ndico ndo ñuhun nu chacoo sutu chahnu ndo. ²²Ta maun, cahnu ca rai cua cuu cun, ta ñavi ca ndihi yani cun, ta chacan cua cuhve yucu Siqueem chihin cun, ta yucu can quenda yu chi ñivi Amoor quivi cha cani tahan ndi cuenda chi nu quichi quivi —cati ra Jacobo.

Cati tuhun ra Jacobo chi sehe ra

49 ¹Cana ra Jacobo chi ndihi sehe ra, ta cati ra chi ra ta ra ti: “Tuhva ndo tihya, vati cua ndatuhin chihin ndo cuhva cha cua coo ndo nu cuahan quivi:

²“Nahan ndo, sehu.

Tasoho ndo cha cua cahan yu cha cui Israeel sutu ndo.

³“Yoho Rubeen, sehe xihna cuii yu cuu cun.

- Ni ndee xaan cuni yu, ta cacu cun.
Maun cuu ra xihna cuii, ta cha cunda yahvi xaan cun,
ta chacoo xaan ca tundee ini chihun ta ñavi ca chi
ndihi sehi.
- ⁴Ta cuu cun sava ta cua iin nu chinu cahnu nduta, vati
yoni cuu casi nuu chi.
Quii xaan savahun ndavaha ni, ta ña saxini xihna cun.
Ta chacan ña cua cuu con ra xihna cuii,
vati ni chahun tucanuun chihin yu,
ta savahun cha ña vaha chi ñasihi yu.
- ⁵“Ta yoho Simeoon chi yoho Levij, iin ni cuhva iyo ndo,
vati mani cha cahni ndo ñivi chi cha xaan cuni ndo
sava ni ta cua quiti huhu xaan.
- ⁶Ña cuni yu nduinuin chihin ndo chi tiñu cahan ndo,
ta ni ña cuni yu natahin chihin ndo nu nducuiti ndo,
vati quivi cha ni ndaa tisihi chihin ndo chahni ndo ñivi,
ta chahnda uhvi ndo chaha toro ñi cha cusii ini ndo.
- ⁷Cha ndavaha ni cuu chi cha xaan xaan ndo,
ta chacan savaha ndo cha ña vaha.
Ta chacan cua cata cuati yu chihin ndo tañu ndihi ñivi
yu cha cuu ñivi ñuhun Israeel.
- ⁸“Ta yoho Judaa, cua sacahnu xaan yani cun chihun,
ta cua sacanaan cun chi ra cuxaan ini chihun,
ta ndihi ca ra sehi, cua cahnu chiti ra ta ra iti nuu cun.
- ⁹Judaa, maun cuu sava ta cua iin ri ndicaha luhu sehu,
vati ta cha cha chachi ri quiti huhu tiin ri.
Taxi ni queta ri, ta chacava ri
sava ta cua iin ndicaha chahnu,
ta yoni cana ini sandoyo chi ri.
- ¹⁰Yoni cua cuu quenda tundee ini cha iyo chi ra Judaa,
ta yoni cua quenda bastu cha naan ra ndaca ñahan cha
cuu tata ra
nda quivi cha cua queta ra cua cuu Xini, ta cua
cundaca ñahan maa ra,
ta chi maa ra cua tasoho ndihi ñivi cha iyo nu ñuhun
ñuñivi.

- ¹¹Ta cuaha xaan cha vaha cua coo chihun,
ta cuu chi sava ta cua iin nu iyo cuaha xaan yoho uva
vaha,
ta ican cua cuhni cun burru luhu cun,
vati ña yuhvi cun masi cua cachi ri chi,
ta nda cua cua nacata cun sahma ndichin cun chi sahma
chacu ndasi chata cun chi nduta chiti uva can.
- ¹²Ta tuun xaan ca titi nuun cun ta ñavi ca nduta uva can,
ta cuichin xaan ca nuhun cun ta ñavi ca lechi.
- ¹³“Ta yoho Zabuloon, yuhu tañuhun cua coo cun,
nu queta tundoo cua cuu chihin cun,
ta nda cua nda Sidoon cua cuu xahñu cun.
- ¹⁴“Ta yoho Isacaar, cua coo cun cuhva iyo ri burru nihin
xaan,
cha chacava tatun ri tichi corra ri.
- ¹⁵Cua ndehun ti vaha xaan ñuhun nu iyo cun cha cuu
quee tatun cun,
ta cua tahan xaan ini cun chi,
ta ican ni cua cuni cun ndoun,
masi cua cuu cun musu cuatu,
ta vee xaan cua satañu cun.
- ¹⁶“Ta yoho Daan, cua cundaca ñahan cun chi ñivi ñuun
cun,
vati cuu cun tata ñivi ñuhun Israeel.
- ¹⁷Ta cua cuu cun sava ta cua iin coo cha caa yuhu iti.
Cha ndatu run cha cua tiin run chaha ri quiti cha yaha
ican,
ta saquehni run chi ñivi yoso chata quiti can. Xaan
xaun cua cuu”, cati ra Jacob chi ra Daan.
- ¹⁸Ta cahan ra Jacob chi ra Ndioo, ta cati ra ti:
“¡Ra Chahnu Jehovaha Ndioo! Ndatu yu tu cha cua
sacacu cun chi ñivi yu”, cati ra.
- ¹⁹Ta cati ndico ra Jacob chi sehe ra ti:

“Ta yoho Gaad, cua cani tahan tuvi xaan ñasuhu
chihun,
soco maun cua sacanaan chi ñivi can.

²⁰“Ta yoho Aseer, ñuhun nu cua coo cun vaha xaan cua
coo cha cua cachi cun, ta ña cua cumani chi,
ta cuaha xaan cha vaha cua cachi cun cuhva cha
chachi ra rey.

²¹“Ta yoho Neftalii, cuu cun sava ta cua isu sihi cha
chica cuu nuna
ta taqui xaan sehe cun cua coo.

²²“Ta yoho Cusee, sava ta cua iin yutun cha inda yuhu
ndohyo cuu cun.
Cha cuaha xaan chiti chi chaha chi,
ta nda cua ndita caa soco chi chata ndaca yuu.

²³Ta masi tuchi ñi nduva chihun cha xaan cuni ñi,
ta ndihi ni chaha cuni ñi cuhva ñi tisihi chihin cun,

²⁴soco maun Cusee, taxi ni chacoo cun, ta ña tichaha
nihun,
vati cha cunaan nihin tahun nduva cha tuchi cun,
vati maa ra Ndioo cha ni tindee chihin yu, chaha
tahan ra tundee ini chihin cun.
¡Tiahvi ndioo chi ra Ndioo, rai nihin ndicha,
vati maa ra cuu ra cumi chi yo,
ta cuu ra sava ta cua iin yuu cahnu nu cua cacu ñivi
ñuun Israeel!

²⁵Tiahvi ndioo chi ra Ndioo sacahnu yu, vati maa ra cua
tindee ca chihun.

Maa ra Ndioo iyo ndihi cuii tundee ini na cua cuhva
cha vaha chihin cun.

Ta na cua cuhva ra cha vaha cha iyo iti siqui andivi.
Ta na cua cuhva ra cha vaha cha iyo iti xuu tañuhun
chihun,

ta na cua cuhva ra cha vaha chi ndihi tata cun cha cua
coo iti nuu ca.

²⁶Cuaha xaan cha vaha nihin suti,
soco mai cha cui sutu cun, cuaha ca cha vaha nihin yu
cha cua cuhve chihin cun,
ta cua ndumondo chi chihun sava ta cua iin yucu
cahnu xaan,
ta tañu ndihi ca ra yani cun nacachi ra Ndioo chi
maun.

²⁷“Ta yoho Benjamiin, cuu cun sava ta cua iin ina cuhu
xaan xaan,
vati cha nahan chahni ri cha cua cachi ri,
ta chacuaini nacoo ri cha ndoo, vati cua cachi inga
tahan ri”, cati ra Jacob chi ra.

²⁸Ta ndihi rahya ta ra cuu sehe ra Jacob. Uchi uvi ra ta ra,
ta iin iin cuhva ni cahan ra chi ra ta ra. Ta cuhva can sacu-ii
ra chi ndihi ra ta ra cha cua cuu ra ta ra xini chi ndihi uchi
uvi tata cuhva cha cuu ñivi ñuhun Israeel.

²⁹Yaha chacan, ta cati ra chi ra ta ra ti: “Cha yatin cua
cuvi yu, ta chacan cuni yu ndaque iin tu manini chihin ndo,
vati cua cucuchi ndo chihin yu nu ni cuchi ndihi ñivi chahnu
yu yavi yuu nu ni sata ra Abrahaam chi ra Efron ra ñuun
Heet. ³⁰⁻³¹Ta ican ni cuchi tahan ñi chi maa ra Abrahaam chi
ña Sara ñasihi ra chi ra Isaac chi ña Rebeca ñasihi ra, ta ican
cuchi tahin chi ña Lea. Yavi yuu can, iyo chi iti ñuhun Canaan
nu iyo nduhva Macpela yatin nu iyo Mamre chiyo cana
nicandi. ³²Nduhva can chi yavi yuu can ni sata ra Abrahaam
chi sehe ñivi ñuun Heet. Ican cua cuchi ndo chi”, cati ra
Jacob chi ra ta ra.

³³Ta hora ndihi ndatuhun ra Jacob tiñu can chi ndihi
sehe ra, chacava vaha ra nu chito ra, ta chihi ni ra.

Cha ni cuchi ra Jacob

50 ¹Tacan cuu, ta ni cha cunumi ndaa ra Cusee chi
cuñu ñuhun sutu ra, ta tayuhu ra chi ra, ta ndahyu
xaan ra. ²Yaha chacan, ta tava tiñu ra chi ra savaha rimedi,
vati cua tiso vaha ra cuñu ñuhun ra Jacob ti cua cuchi tiñu
chi ra. ³Ta queta uvi xico quivi nducuee ra ta ra nu ni savaha

ra tiñu can. Tacan, ta maan quivi cuu chi cha tiso vaha ra ta ra cuñu ñuhun ñivi cua cuchi.

Ta ñivi ñuhun Egipto can, chacoo cuihya tahan ini ñi cuenda ra Jacoob uni xico uchi quivi. ⁴Ta nu ni queta tiempu cha iyo tu cuihya ini chi ñivi can, cahan ra Cusee chi ñivi cha cutahan chi ra faraon, ta cati ra ti:

—Tu cha cuu savaha ndo tu manini ti cua cahan ndahvi ndo cuenda yu chi ra faraon, na cuhva ra ndatu ti cua cuhin cucuchi yu cuñu ñuhun suti, ⁵vati ndoi tiñu chihin ra quivi cha ni ndito ra cha cua cuchi yu chihin ra nu nañu ra yavi yuu ñuhun Canaan, vati ican tiso vaha ra cha cua cuchi ra. Ta yaha chacan, ta cua quichi ndique —cati ra Cusee chi ra cutahan chi ra faraon can.

Tacan cuu, ta chahan ra ta ra cha cati ra ta ra chi ra. ⁶Ta cati ra faraon can ti:

—Na cua savaha ra cuhva cha ni cati ra chi sutu ra, ta na cucuchi ra chi ra cuhva ndoo ra tiñu, cua cati ndo —cati ra chi ra ta ra.

⁷Tacan cuu, ta cuahan ra Cusee cua cuchi ra cuñu ñuhun sutu ra, ta cutahan ndihi ra satíñu nuu ra rey can chihin ra chi ndihi ra chanihin iyo ñuhun Egipto can. ⁸Ta cutahan tahan ndihi ñivi ra Cusee chi ra, ta ni cuhva cutahan tahan ndihi yani ra chi ra. Ta nandoo ndicha cuii ve cuati ni chi ndihi sana ñi ta ñi chi mbee ñi chi sundiquin ñi nu cuu chi ñuhun Goseen. ⁹Ta tuvi xaan ñivi cuu ñi cuahan chihin ra, ñi cuahan chi carreta chi ñi yoso quiti. Tuvi xaan ñivi cuu ñi. ¹⁰Ta nu ni queta ñi inga chiyo yuta Jordaan can chiyo cana nicandi nu cuu chi Ataad, ican sanduvaha ñivi chiti trigu, ta chini ñi cha candahyu xaan ñi cuenda ra Jacoob, ta chacoo tu cuihya ini chi ra Cusee inga ucha quivi cuenda ndii sutu ra.

¹¹Ta ñivi ñuhun Canaan cha iyo ican, ndehe ñi cha iyo xaan ndahyu ñivi can nu cuu chi Ataad can, ta cati ñi ti: “¡Cahnu xaan tu cuihya ini iyo ñivi ñuhun Egipto cha cuenda ra ndii cha cua cuchi ñi!” cati ñi ta ñi. Ta chacan sacunani ñi Abeel-mizraiim ican cha ndoo chi inga chiyo yuta Jordaan.

¹²Ta ndihi sehe ra Jacoob, ni sacuinu ra ta ra cuhva cha cati sutu ra ta ra, ¹³cha cha naan ra ta ra cuñu ñuhun ra, ta cuchi chi ñuhun Canaan nu iyo nduhva cha nani Macpela yatin nu cuu

chi Mamre nu ni sata ra Abrahaam chi ra Efron ñivi ñuun Heet, vati cuu chi nu cuchi ra ta ra. ¹⁴Ta nu ni yaha cuchi sutu ra ta ra, ra Cusee chi ndihi yani ra chi ndihi ñivi cha chahan cha cutahan chihin ra, cuahan ndico ra ta ra iti ñuhun Egipto.

Nu cahan mani ra Cusee chi ndihi yani ra

¹⁵Ta nu ni yaha chihi sutu ra ta ra, ta quechaha ndatuhun tahan ra ta ra, vati yuhvi xaan cuni ra ta ra ndehe ra chi ra Cusee, ta cati ra ta ra ti: “Chito an ñavi ni xaan cuni ra yani yo ndehe ra chihin yo, ta cua cahnda ndico yo cuenda cha savaha yo chihin ra”, cati ra ta ra. ¹⁶Tacan cuu, ta tachi ra ta ra chi iin ra cha cahan tiñu cuenda ra ta ra nuu ra Cusee, vati cua cati ra ti: “Xihna ca cha ña ta cuvi sutu ndo naco vaha ra tiñu cha na cua cati yani cun chihin cun ti: ¹⁷‘Chica ndahvi yu chihun, vati na cua cucahnu ini cun ndihi cuati chi ndihi cha ña vaha savaha yani cun chihin cun’, cati sutu ndo. Ta chacan vitin, chica ra ta ra tu manini ti na cua cucahnu ini cun ndihi cha ña vaha savaha ra ta ra, vati musu ra Ndioo ra ni sacahnu sutu cun cuu ra ta ra”, cati ra cha cahan tiñu can.

Ta nu ni chini ra Cusee tuhun can ndahyu xaan ra. ¹⁸Ta ndihi yani ra, cha nanducu ra ta ra chi ra, ta chahnu chiti ra ta ra nda nu ñuhun iti nuu ra, cuhva cha iyo tahan maa ra ta ra, ta cati ra ta ra chi ra Cusee ti:

—Musu nuu cun cua cuu ndi, ta ñahni yahvi cua quihin ndi —cati ra ta ra.

¹⁹Ta cati ra Cusee chi ra ta ra ti:

—Ña cuyuhvi ndo, vati ñavi Ndioo cui cha cua tachi tuni yu chihin ndo, ²⁰masi maa ndo, nduinuun ndo cha cua sandoyo ñuhun ndo chihin yu, soco ra Ndioo, savaha ra cha quee chi iin cha vaha, vati vitin ndehe yo cuhva cha tuvi xaan ñivi ni cacu cuenda cha chacoo tama. Maa ra Ndioo savaha cha vaha can. ²¹Ta chacan ña cuyuhvi ndo, vati mai cua cuhva cha cua cachi ndo chi ndihi sehe ndo —cati ra Cusee.

Cuhva can ni cahan vaha ra Cusee chi ndihi yani ra, ta sa nduvaha cuni anima ra ta ra.

Queta quivi cha chihi ra Cusee

²²Ta ra Cusee chi ndihi ñivi ra chi ndihi ñivi sutu ra, ndoo ñi ta ñi iyo ñi ñuhun Egipto. Ta ra Cusee chacoo ra cientu uchi

cuiya, ²³ta ndehe ra chi ndihi sehe ra Efraiin chi ndihi sehe yani ra chi sehe sehe yani ra, ta ni iyo tahan ra quivi cha cacu sehe ra Maquiir cha cuu sehe ra Manasee, ta maa ra Cusee sacuahnu chihin ve ta ve.

²⁴Tacan cuu, ta cha nduchahnu ca ra Cusee, ta cati ra chi ndihi ñivi ra ti: “Cha cua cuvi yu vitin, soco ra Ndioo, cua cumi ra chihin ndo, ta maa ra cua quichi tava chihin ndo nu ñuhun ya, ta cua cundaca ra chihin ndo ñuhun Canaan cuhva cha tiso vaha ra tiñu chi ra Abrahaam chi ra Isaac chi ra Jacoob”, cati ra. ²⁵Ta cati ra Cusee chi ndihi ñivi ra cha cuu tata ra Israeel ti: “Quivi cha cua quichi tava ra Ndioo chihin ndo cua cuiso tahan ndo ndihi iquin yu nu cua cundaca ra Ndioo chihin ndo”, cati ra. Ta nduunuun ñi cuhva cha chaha ra tiñu chihin ñi ta ñi.

²⁶Ta cha iyo ra Cusee cientu uchi cuiya ra, ta chihi ra. Tacan cuu, ta tiso vaha ñivi can cuñu ñuhun ra, ta tihí ñi chi tichi chatun, ta ndoo chi ñuhun Egipto quivi can.